

Vanhoillislestadiolaisuus rakentamassa aktiivista kansalaisuutta

Sisällönanalyysi vanhoillislestadiolaisessa Päivämies-lehdessä

tuotetusta kansalaisuuskäsityksestä

Sara Ihamäki
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Lapin yliopisto
Kevät 2021

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhoillislestadiolaisuus rakentamassa aktiivista kansalaisuutta – Sisällönanalyysi vanhoillislestadiolaisessa Päivämies-lehdessä tuotetusta kansalaisuuskäsityksestä

Tekijä: Sara Ihamäki

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet, valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -työ _x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 78

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Tässä tutkimuksessa tarkastelen vanhoillislestadiolaisuudessa esiintyvää käsitystä aktiivisesta kansalaisuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on ammentaa tiiviin uskontoyhteisön, ja uskonnon ylipäättään, merkitystä ihmisen kansalaisuuden muodostumisessa. Kansalaisuus ymmärretään tässä yhteydessä laajasta näkökulmasta katsottuna moninaisena prosessina, joka tapahtuu ja muodostuu julkisella ja yksityisellä alueella. Useasti kansalaisuuskeskusteluissa huomio keskittyy koulutukseen ja valtion tuottamaan kansalaisuuteen ja näin ollen uskonnon merkitys jää vähemmälle huomiolle.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii kansalaisuuden teoretisointi, ja niistä sekä muusta kirjallisuudesta, johdettu aktiivisen kansalaisuuden määritelmä. Tutkimus on laadullinen teorialähtöinen sisällönanalyysi. Aineistona on vanhoillislestadiolaisuuden äänenkannattaja Päivämies-lehden vuosikerta vuodelta 2019. Päivämies-lehti on yksi suurimmista Suomessa viikoittain ilmestyvistä herätysliikelehdistä. Päivämies-lehdessä tuodaan esille ajankohtaisia uutisaiheita sekä lehdellä tavoitellaan vuorovaikutteisuuden ja sitä kautta osallistumisen lisäämistä.

Tutkimus osoittaa vanhoillislestadiolaisen aktiivisen kansalaisuuskäsityksen muodostuvan kolmesta kansalaisuusmuodosta: työkansalaisuus, demokratia- ja ilmastokansalaisuus sekä perhekansalaisuus. Työkansalaisuus kuvaa vanhoillislestadiolaisuudessa tuotettua aktiivisen kansalaisuuden käsitettä palkkatyön ja yrittäjyyden kautta. Työ näyttäytyy kansalaisen velvollisuutena ja oikeutena. Demokratia- ja ilmastokansalaisuus puolestaan liittyvät pitkälti kansalaisten vastuuseen ja vastuunkantamiseen poliittisen järjestelmän sekä ilmastonmuutoksen kannalta. Perhekansalaisuus hahmottuu julkisen ja yksityisen välimaastoon, jossa perhe nähdään merkittävänä aktiivisen kansalaisuuden toimintakenttänä. Tutkimustulokset auttavat ymmärtämään vanhoillislestadiolaisen yhteisön toimintaa osana yhteiskuntaa ja näin ollen tuoden kansalaisuuskeskusteluun uskonnon näkökulman.

Avainsanat: aktiivinen kansalaisuus, vanhoillislestadiolaisuus, kansalaisuuskäsitys, uskonto, kansalaisuus

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Lestadiolaisuus tutkimuskohteena	6
2.2	Vanhoillislestadiolaisuus ”maailmassa”	8
3	KANSALAISUUS.....	11
3.1	Kansalaisuuskäsityksen tutkiminen	11
3.2	Kansalaisuustutkimus ja uskonto	14
3.3	Kansalaisuuden toimintaympäristöt ja yhteisöt	16
3.4	Aktiivinen kansalaisuus	19
3.4.1	Liberaali ja sosiaaliliberaali kansalaisuustraditio	22
3.4.2	Republikaaninen ja kommunitaristinen kansalaisuustraditio	25
4	AINEISTO JA MENETELMÄ	30
4.1	Päivämies tutkimusaineistona	30
4.2	Tutkijan positio ja tutkimuksen luotettavuus	32
4.3	Sisällönanalyysi ja analyysiprosessi	33
5	TYÖKANSALAISUUS	37
5.1	Työ velvollisuutena ja oikeutena	37
5.2	Työ, vanhoillislestadiolaisuus ja kansalaisuus.....	42
6	DEMOKRATIA- JA ILMASTOKANSALAISUUS	45
6.1	Vastuu yhteiskunnasta ja ilmastosta	45
6.2	Vastuullinen kansalainen	51
7	PERHEKANSALAISUUS.....	55
7.1	Perhe ja vanhemmuus	55
7.2	Lasten ja nuorten aktiivinen kansalaisuus.....	58
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	62
	LÄHTEET	67

1 JOHDANTO

Aktiivinen kansalaisuus käsitteenä esiintyy useasti esimerkiksi kuntien tai valtion strategioissa ja erilaisissa ohjelmateksteissä. Aktiivinen kansalaisuus asetetaan usein tavoitteeksi, mutta käsitteenä se ei välttämättä kerro juurikaan mitään. Se on ihanne, johon kansalaisia pyritään ohjaamaan, mutta konkreettiset toimet tavoitteen saavuttamiseksi ovat huomattavasti vaikeampia. Aktiivista kansalaisuutta on 1990-luvulta lähtien pyritty nostamaan yhtenäiseksi tavoitteeksi esimerkiksi koulujen opetuksessa ja kasvatuksessa. Koulujärjestelmän lisäksi yksilön elämään vaikuttaa merkittävästi yhteisö, jossa yksilö elää. (Ks. esim. Poulter & Kallioniemi 2014.) Uskonnolla on tai voi olla merkittävä asema yksilön elämässä, joten on tärkeää, että uskonnon merkitystä aktiivisessa kansalaisuudessa ja kansalaiskasvatuksessa tarkastellaan. Tutkimukseni tavoitteena on osaltaan tuoda kansalaisuuskeskusteluihin lisäksi uskonnon näkökulma. Täysin sekulaari näkökulma kansalaisuuskeskusteluissa voi vääristää mielikuvaa todellisuudesta (ks. *ibid*), ja näin ollen jättää suuren osan potentiaalisista mahdollisuuksista ymmärtää kansalaisuutta sekä yhteiskunnan eri toimijoita tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkielmassa tarkastelen tiiviin uskonnollisen yhteisön käsityksiä aktiivisesta kansalaisuudesta ja minkälaista aktiivista kansalaisuutta yhteisössä rakennetaan. Käytännössä keskityn siihen, miten yhteisössä tuotetaan kansalaisuutta esimerkiksi toiminnan, aktiivisuuden ja passiivisuuden kautta. Tutkimuskysymykseni on: *Minkälaista aktiivista kansalaisuutta vanhoillislestadiolaisuudessa rakennetaan?* Tutkielman tavoitteena on tuoda esille uskonnon väistämätön merkitys kansalaisuuskeskusteluissa ja osaltaan myös tarkastella yhteisöjen merkitystä aktiivisen kansalaisuuden rakentumisessa. Tutkimuksessa tarkastelen tietyn yhteisön sisällä käsityksiä aktiivisesta kansalaisuudesta, siitä miten kansalaisia kasvatetaan ja minkälaiset asiat ovat ihanteellisia yhteisölle. Tutkimuksen perimmäisenä ideana on tutkia ja tuoda esille uskonnollisen yhteisön mahdollista merkitystä aktiiviselle kansalaisuudelle.

Tutkielmassani kansalaisuuteen viitatessa tarkoitan kansalaisuutta laajemmassa näkökulmassa, jossa kansalaisuuteen liitetään erilaisia ominaisuuksia ja toimintoja pelkän

laillisen määritelmän sijaan. Kansalaisuuskäsityksen tutkiminen on kiinnostavaa sen monipuolisuuden vuoksi. Näen kansalaisuuskäsityksien liittyvän ikään kuin ihmisen toiminnan perimmäisiin kysymyksiin ja tarkoituksiin, kuten minkälaisia merkityksiä toiminnalle annetaan ja miten tai millaisena ylipäättään yhteiskunnan toiminta nähdään. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii kansalaisuuden traditiot ja erityisesti aktiivinen kansalaisuus. Kansalaisuustraditiot ovat näkemyksiä kansalaisuudesta, joissa keskitytään erilaisiin näkökulmiin liittyen esimerkiksi kansalaisuuden jäsenyyteen, oikeuksiin sekä velvollisuuksiin. Eri traditiot painottavat eri asioita ja näin ollen muodostavat kattavan näkökulman ja teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle. Päädyin kansalaisuustraditioiden kautta tarkastelemaan aktiivista kansalaisuutta, koska sille ei ole yhtenäistä teoreettista kirjallisuutta.

Aktiivisuutta ja autonomisuutta arvostetaan nykyaikaisessa kulttuurissamme. Omaa henkilökohtaista aktiivisuutta korostetaan usein esimerkiksi koko oman elämän kulkuun vaikuttavana tekijänä. Passiivisuus nähdään puolestaan negatiivisena ja jopa uhkana yhteiskunnan toiminnalle ja jatkuvuudelle. (Saastamoinen 2006, 53.) Aktiivinen kansalaisuus muokkautuu ja määräytyy yhteisöissä ja erilaisissa prosesseissa eikä pelkästään valtion kautta. Kansalaisuus ja aktiivinen kansalaisuus nojaavat nykyään harvemmin pelkästään valtioon tai valtion kautta määrittelemiseen. Aktiivisen kansalaisuuden voisi katsoa olevan jonkinlainen elinehto toimivalle demokratialle ja se edellyttää aktiivista sitouttamista julkisiin toimiin tai tehtäviin, jotka kuitenkin tapahtuvat julkisen lisäksi myös yksityisellä sektorilla. (Ks. Rose 2004, 246.)

Tässä tutkimuksessa selvitän minkälaista osallistumista ja toimimista vanhoillislestadiolaisuudessa kannatetaan sekä minkälaisia merkityksiä toiminnalle annetaan. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan tarkastella uskonnollisen yhteisön sisäistä toimintaa, vaan toimintaa laajemmin osana suomalaista yhteiskuntaa. Ja näin ollen tuoda esille vanhoillislestadiolaisen yhteisön toimintaympäristöä ja toimintaa osana aktiivisen kansalaisuuden keskustelua. Tutkimuksessa on kyse siis yhteisön julkisesta yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta.

Kansalaisuus ja siihen liitettävät asiat ovat monimutkaisia. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys koostuu monipuolisista käsitteistä ja teorioista, jotka ovat yksinkertaistettuja malleja todellisuudesta. Kansalaisuutta tarkasteltaessa on tärkeää, että ymmärretään aiheen

kompleksisuus sekä kansalaisen asemaan liitetyt tehtävät ja ominaisuudet. Kansalaisuuden ymmärtämiseen tarvitaan kasvatusta ja koulutusta. (Ks. Heater 1999, 1–3; Heater 2004, vii.) Kasvatus tapahtuu institutionaalisen kasvatuksen lisäksi väistämättä perheessä tai muussa yhteisössä, jossa yksilö elää. Käsityksiimme siitä millainen yksilön tulisi olla ja miten hänen tulisi toimia yhteiskuntayhteisössä vaikuttaa ehdottomasti ympäristöstä tulevat ärsykkeet, mielipiteet ja käsitykset. Näitä asioita haluan tutkimuksessani tarkastella. Vaikka kansalaisuutta on tutkittu lukuisista eri näkökulmista aiemmin, näen edelleen tärkeäksi tarkastella nykyaikaisia käsityksiä kansalaisuuden eri osa-alueista.

Vanhoillislestadiolaisuus valikoitui tutkimuksen kohteeksi liikkeen erityislaatuisuuden vuoksi. Vanhoillislestadiolaisuus on uskonnollisena liikkeenä yhteiskunnallisesti aktiivinen, esimerkiksi liikkeessä osallistutaan politiikkaan ja suhtaudutaan menestymiseen työn sekä yrittäjyyden saralla myönteisesti. Liikettä on myös tutkittu verrattain paljon Lapin yliopistossa, joka osaltaan vaikutti tutkimuskohteen valitsemiseen. Lestadiolaisuuden suhde muuhun maailmaan on ollut ja on edelleen jännitteinen, koska lestadiolaisuus syntyi vastareaktionä vallitseviin uskontokäsityksiin ja toimintatapoihin. Lestadiolaisuuden toiminta näyttäytyy ulkopuolisille erityislaatuisena, suljettuna ja sisäänpäin kääntyneenä, mutta liike ja liikkeen jäsenet toimivat monissa yhteiskunnan eri alueilla. (Linjakumpu & Wallenius-Korkalo 2019, 7, 11.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kansalaisuuden keskustelujen kautta selvittää minkälaista kansalaisuutta, toimijuutta yhteisössä suositaan ja näin ollen tuoda lisää tietoa yhteisön toiminnasta maailmassa, osana muuta yhteiskuntaa.

Kansalaisuuskäsityksen tutkimuksen merkityksellisyyttä voisi tarkastella kolmesta perspektiivistä: yksilön, uskontoyhteisön sekä muun yhteiskunnan näkökulmasta. Yksilön näkökulmasta tutkimus jäsentää yksilöltä odotettua toimintaa. Yhteisön kannalta ajateltuna tarkoituksena on selvittää minkälaisia asioita ja toimijuutta pidetään arvossa. Lisäksi muun yhteiskunnan puolelta katsottuna tutkimus selventää yhteiskunnassa toimivan yhteisön käsitystä, joka osaltaan mahdollisesti auttaa ymmärtämään paremmin toimijoita sekä jäsentää uskontoyhteisön arvoja suhteessa suurempaan yhteiskuntayhteisöön.

Kansalaisuuden tarkasteluun liittyy aina jonkinlaista valtaa, jota käytetään. Tässä tutkimuksessa valta ei ole tutkimuksen keskiössä, vaan tarkastelen keskittyen kansalaisuuden määrittelyyn ottamatta kantaa millä tavoilla vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä valtaa käytetään tässä yhteydessä. Tästä huolimatta on tärkeä pitää mielessä mihin

kansalaisuuden määrittely viime yhteydessä perustuu ja näin ollen avaan hallinnan tematiikkaa lyhyesti 2.1 luvussa.

Tutkimuksen johdannon jälkeen avaan tutkimuksellisia lähtökohtia vanhoillislestadiolaisuuden näkökulmasta. Taustoitan lähtökohdat esittelemällä aiempaa tutkimusta, tutkimukseen ja aiheeseen liittyviä erityispiirteitä sekä pohtimalla vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvää kahden regimentin oppia. Avaan myös seikkaperäisemmin tutkimuksen tarkoitusta ja mahdollisuuksia.

Lähtökohtien jälkeen esittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä luvussa 3, jossa ensimmäiseksi johdattelen tarkemmin kansalaisuuskäsityksen tutkimukseen ja tutkimuksen tarkoitukseen kansalaisuuden näkökulmasta. Seuraavaksi käsitelen lyhyesti kansalaisuustutkimuksen ja uskonnon suhdetta taustoittavaksi tiedoksi. Tämän jälkeen tarkastelen kansalaisuuden toimintaympäristöjä ja viimeiseksi aktiivista kansalaisuutta kansalaisuustraditioiden pohjalta. Aktiivinen kansalaisuus luku on jaettu kahteen osaan: liberaali ja sosiaaliliberaali kansalaisuustraditio sekä republikaaninen ja kommunitaristinen kansalaisuustraditio. Traditiot muodostavat teoreettiset lähtökohdat tutkimukselle käsitellen monipuolisesti eri kansalaisuuteen liittyviä ominaisuuksia.

Tutkimuksen neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen aineiston ja menetelmän sekä pohdin tutkimuksen tekemisen lähtökohtia kuten tutkimuksen luotettavuutta ja tutkijan asemaa. Tutkimus on toteutettu laadullista teorialähtöistä sisällönanalyysi menetelmää käyttäen. Tutkimuksen aineistona toimii Päivämies-lehden vuosikerta vuodelta 2019. Päivämies on vanhoillislestadiolainen herätysliikelehti, joka ilmestyy viikoittain.

Seuraavat kolme lukua käsittelevät tutkimuksen tuloksia, jotka olen nimennyt seuraavasti: työkansalaisuus, demokratia- ja ilmastokansalaisuus sekä perhekansalaisuus. Työkansalaisuus luvussa esittelen millä tavoilla aktiivinen kansalaisuus näyttäytyy työn tekemisen kautta. Työ on kansalaisen velvollisuus ja oikeus. Työn velvoittavaa puolta perustellaan yhteiskunnan toimimisen ja rakentamisen kautta. Työ oikeutena on positiivinen oikeus itsessään, eikä esimerkiksi normatiivinen tai statuksen kautta saavutettu oikeus. Työn voisi katsoa olevan jonkinlainen kansalaisen etuoikeus tai ainakin siihen tulisi suhtautua niin. Työn merkitys jäsentyy yhteisen hyvän sekä yhteiskunnan toiminnan takaamisen kautta.

Demokratia- ja ilmastokansalaisuus luvussa aktiivinen kansalaisuus muovautuu pääasiassa vastuun kautta. Vastuu jakautuu kahteen teemaan: vastuu demokratiasta sekä vastuu ilmastosta. Nykyistä valtiojärjestystä pidetään vanhoillislestadiolaisuudessa arvossa ja sen ylläpitämiseksi kansalaisia pyritään ohjaamaan osallistumaan yhteiskunnan eri toimintoihin kuten poliittiseen osallistumiseen. Ilmastokansalaisuus on vastuuta ilmastosta ja tekoja ilmaston hyväksi. Varsinaiset teot painottuvat yksilön henkilökohtaiseen elämään, jolla vaikutetaan koko yhteisöön ja ihmiskuntaan.

Viimeisessä tulosluvussa nimeltä perhekansalaisuus, esittelen kansalaisuuskäsityksen jäsentymistä perheen ja siihen liittyvien toimintojen kautta. Tuloksessa on nähtävissä, miten tärkeä yksikkö perhe on vanhoillislestadiolaisuudessa. Aineistossa esiintyy melko tarkka kuvaus siitä, miten perheessä tulisi toimia. Perhekansalaisuus keskittyy ydinperheeseen eli vanhemmuuteen ja lapsiin. Tässä yhteydessä tuon esille myös lasten ja nuorten kansalaisuutta ja siihen kasvamista. Tutkimuksen lopussa esittelen vielä tutkimuksen johtopäätökset ja pohdinnan. Johtopäätöksissä on lyhyt yhteenveto tutkimuksesta sekä pohdinnassa arvioin tutkimuksen merkitystä laajemmassa kontekstissa, eri näkökulmista sekä mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen lähtökohtia tarkastelemalla vanhoillislestadiolaisuutta tutkimuskohteena sekä kansalaisuuskäsityksen tutkimista vanhoillislestadiolaisessa kontekstissa. Kansalaisuustutkimukseen ja siihen liittyviä lähtökohtia käsittelem luvussa 3. Tutkimukseni lähti ajatuksesta tarkastella eri toimijoiden käsitystä siitä mitä kansalaisuus laajemmassa mittakaavassa tarkoittaa. Aiempaa tutkimusta, jossa tarkasteltaisiin uskonyhteisön kansalaisuuskäsitystä en ole löytänyt. Kansalaisuuskäsityksen tutkimisella haluan selvittää, millaiseksi yhteisössä ihmisten toimijuus määritellään ja minkälaista toimijuuden halutaan olevan. Uskonnolla voi olla suuri merkitys yksilön elämässä ja erityisesti vanhoillislestadiolaisuudessa uskonto on useasti suuressa roolissa. Näen tärkeäksi tarkastella vanhoillislestadiolaisuudessa tuotettua kansalaisuutta, koska se kertoo ja auttaa ymmärtämään yhteiskunnan eri toimijoita. Tutkimus pureutuu liikkeen ytimeen ja perimmäisiin toiminnan määrittelyihin. Avaan luvussa 2.2 vanhoillislestadiolaisuuden erityispiirteitä, joiden avulla perustelen tutkimuskohteen valikoitumista sekä merkityksellisyyttä. Haluan selvittää millä tavoilla liikkeessä määritellään liikkeen suhdetta muuhun yhteiskuntaan ja siinä toimimiseen.

2.1 Lestadiolaisuus tutkimuskohteena

Vanhoillislestadiolaisuus on Suomen suurin ja Pohjoismaissa laajin herätysliike. Liikkeellä on noin 100 000–120 000 jäsentä Suomessa ja Ruotsissa. (Nykänen 2017, 458.) Tutkimuksessa keskityn vanhoillislestadiolaisuuteen Suomessa, enkä muihin lestadiolaisuuden haaroihin. Tein tämän päätöksen vanhoillislestadiolaisuuden laajuuden perusteella sekä sen takia, että liikettä tutkittu verrattain paljon, joten tutkimuskohde vaikutti mielekkäältä sekä sopivalta tämän tutkimuksen kontekstissa. Vanhoillislestadiolaisuus on myös yhteiskunnallisesti aktiivinen liike verrattain muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuten esimerkiksi Jehovan todistajiin, jossa esimerkiksi politiikkaan osallistumista ei katsota sopivaksi (JW.org 2021). Vanhoillislestadiolaisuudessa yhteiskunnallinen osallistuminen on selkeää (ks. esim. Linjakumpu 2019), mutta tutkimuksellani haluan selvittää tarkemmin kansalaisuuden näkökulmasta minkälaisia merkityksiä tai tavoitteita toiminnalle annetaan ja miten toimintaan suhtaudutaan yhteisössä.

Lestadiolaisuudessa on ollut pieniä hajaannuksia läpi historian. Merkittävin hajaannus kuitenkin on ollut lestadiolaisuuden suuri hajaannus kolmeen suuntaukseen 1900-luvun taitteessa. Suuri hajaannus johtui saarnamiesten erimielisyyksistä. Kolme pääsuuntausta, joihin liike hajosi ovat vanhoillislestadiolaisuus, esikoislestadiolaisuus ja uusheräys. Suuren hajaannuksen jälkeen vanhoillislestadiolaisuudessa on tapahtunut useampia pienempiä hajaannuksia. Hajaannuksien voidaan katsoa olevan liikkeelle välttämättömiä erityislaatuisuuden ja yhtenäisyyden kannalta. (Nykänen 2012, 82, 84–85.) Hajaannus jakoi herätysliikkeen itsenäisiin ryhmiin, joiden välille muodostui selkeämmät rajat ja yhä vahvemmin eksklusiivinen luonne. Eksklusiivisuus on alusta alkaen liittynyt vanhoillislestadiolaisuuteen, johon on vaikuttanut käsitykset ainutlaatuisuudesta yleisesti lestadiolaisuuden piireissä. (Talonen 1988, 44, 47.) Liikkeen vahvan yhteenkuuluvuuden lisäksi Jumalan valtakunnan erityisyys ja sen esivallan korostaminen ovat erityisen tärkeitä piirteitä (Nykänen 2016, 472).

Tarkastelen tässä tutkielmassa uskontoa ilmiönä, joka näyttäytyy ihmisten välisessä kanssakäymisessä kulttuurillisena ja kognitiivisena prosessina, aivan kuin mikä tahansa muukin yhteiskunnallinen liike. Uskonnon tutkimusta on kritisoitu siitä, että uskonnon ydin on tutkimuksen ulottumattomissa sen ollessa jonkinlainen ”mysteeri”. Uskontoja tutkiessa on kuitenkin tärkeää huomata uskonnon vuorovaikutuksellinen osuus eli miten kommunikoidaan ja toimitaan suhteessa ”mysteeriin” uskonnon ytimessä. (Pyysiäinen 2001, vii.) Uskonnon tutkimus perustuu pitkälti ihmisten toiminnan ja käyttäytymisen tutkimukseen, niin kuin tässäkin tutkimuksessa. Tarkoituksena ei ole tarkastella tai arvioida kenenkään uskoa ja uskontoa, vaan tarkastella vanhoillislestadiolaisuutta yhteiskunnallisena toimijana ja liikkeenä.

Vanhoillislestadiolaisuudesta ja sen poliittisuudesta ja yhteiskunnallisuudesta on tehty paljon tutkimusta erityisesti Lapin yliopistossa (ks. esim. Linjakumpu 2018 ja Linjakumpu et al. 2019.) Tämä tutkielma lähestyy vanhoillislestadiolaisuuden yhteiskunnallista ulottuvuutta kansalaisuuden keskustelujen näkökulmasta erityisesti aktiivisen kansalaisuuden lähtökohdasta. Uskonnolliset liikkeet, myös tiiviit ja suljetut, osallistuvat yhteiskuntaan ja sen toimintoihin ja liikkeet ja niiden jäsenet ovat kiistämättä osa yhteiskuntaa (Linjakumpu & Wallenius-Korkalo 2019, 7). Vanhoillislestadiolaisuuden ja sen jäsenten yhteiskunnallinen toimijuus on siis selvää. Vanhoillislestadiolaisuus on

uskonnollinen liike ja yhteisö, joka on yhtä lailla poliittinen liike kuin mikä muu yhteiskunnallinen liike. Vanhoillislestadiolaisuudessa perinteinen poliittinen osallistuminen, kuten puoluepolitiikka ja äänestäminen, ovat kuuluneet liikkeeseen pitkään. Tämän kaltainen poliittinen osallistuminen on kuitenkin vain yksi yhteiskunnallisen toiminnan tapa, eikä se kata koko liikkeen poliittisuutta. Poliitiikka ja poliittisuus tulisi ymmärtää tässä yhteydessä epävirallisena, ihmisten välisenä kanssakäymisenä ja suhteiden määrittelymisenä konfliktien eli erimielisyyksien kautta. (Linjakumpu 2012, 26–28.)

Tutkielmani valossa vanhoillislestadiolaisuuden poliittisuutta tarkastellaan suhteiden määrittelymisen kautta yhteiskunnassa: miten vanhoillislestadiolaisuudessa tuotetaan kansalaisuutta? Tämä liittyy liikkeen sisäiseen määrittelyyn, tietynlaiseen valtaan, jota käytetään yhteisössä ilmaistaessa yhteisön jäsenten toimintaan liittyviä asioita eli tässä yhteydessä, miten toiminnasta kirjoitetaan liikkeen äänenkannattajassa. Linjakumpu (2012) teoksessaan *Haavoittunut yhteisö: hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa* keskittyy vanhoillislestadiolaisuuden poliittisuuteen erityisesti vallankäytön kannalta. Uskonnollisten liikkeiden vallankäyttö voi olla monenlaista ja harvoin perustuu ainakaan suoraan pakkovaltaan. Linjakumpu kuvaa vallankäyttöä vanhoillislestadiolaisuudessa määrittelyvallaksi ja hallinnaksi, joka kohdistuu miten yksilön ja yhteisön tulisi toimia suhteessa yhteisöön ja muuhun maailmaan. (Linjakumpu 2012, 28.) Vaikka tämän tutkimuksen ytimessä ei ole vallan tarkastelu, tulee kuitenkin ymmärtää kansalaisuuskäsitykseen liittyvä ohjaileva ja määrittelevä valta. Kansalaisuuskäsityksen tutkiminen tässä tutkimuksessa liittyy siihen millä tavalla yhteisössä määritellään ihmisten toimintaa suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Vallan tematiikkaa kansalaisuuden tutkimisessa esittelen lyhyesti luvussa 3.

2.2 Vanhoillislestadiolaisuus ”maailmassa”

Vanhoillislestadiolaisuutta ja kansalaisuutta tutkiessa on välttämätöntä kiinnittää huomiota uskonnon luterilaiseen kahden regimentin oppiin eli Jumalan hallitsemisen jakaminen maalliseen ja hengelliseen alueeseen (Ruokanen 1990, 118–119). Regimenttiopin on katsottu merkitsevän maallisen ja hengellisen alueiden erilleen pitämistä, joka on vaikuttanut muun muassa käsitykseen yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Kirkkoa ja valtiota ei tulisi sekoittaa keskenään, mutta käsitys ei ole yksiselitteinen eikä se toteudu täydellisesti.

(Hytönen 2003, 284–285, 288–291.) Ensisijaista hengellistä aluetta Jumala hallitsee suoraan kirkon kautta ja toissijaista maallista aluetta hän hallitsee epäsuorasti maallisen vallanpitäjien avulla. Vanhoillislestadiolaisuuden teologiassa kahden regimentin oppi on tärkeä, ja myös maallisessa regimentissä Jumalan lakia tulee noudattaa. Kahden regimentin oppi perustelee uskomuksen avulla maallisen vallan olemassaoloa ja oikeuttaa esivallan olemassaolon. Kahden regimentin oppi on poliittinen, sillä se erottaa uskonnon ja politiikan omiksi alueiksi sekä legitimoii poliittista järjestystä ja valtaa. (Nykänen 2012, 32–33.)

Vanhoillislestadiolaisuudessa käytetään käsitettä ”maailma” kuvaamaan liikkeen jäsenten sijoittumista hengelliseen ja maalliseen regimenttiin sekä liikkeen ulkopuoliseen toimintaan. Liikkeessä usein toistuu lause ”maailmassa, mutta ei maailmasta”, jolla tarkoitetaan uskovaisen ihmisen elämistä maallisessa regimentissä taivaan valtakunnan kansalaisena. Uskovainen siis elää maallisessa maailmassa, mutta hänen toimintansa ja tapansa perustuvat hengellisyyteen. (Linjakumpu & Wallenius-Korkalo 2019, 8.) Tutkimukseni kontekstissa tarkastelen siis liikkeen toimintaa liikkeen näkökulmasta maailmassa, johon liikkeen jäsenet osallistuvat *olemalla maailmassa*. Tällainen retoriikka kahden regimentin välillä ovat yleisiä vanhoillislestadiolaisuutta vastaavissa tiiviissä ja konservatiivisissa uskonnollisissa liikkeissä. Retoriikalla pyritään yhteisöllisyyteen korostamalla liikkeen sisäisen ja ulkoisen toiminnan eroja ja rajapintaa. (Ibid., 8–9.)

Kahden regimentin oppi tulee huomioida, jotta aineistoa analysoidessa huomataan ero hengellisen ja maallisen kansalaisuuden välillä. Haasteeksi mahdollisesti tulee näiden kahden regimentin tunnistaminen. Vanhoillislestadiolaisuudessa Jumalan hallitsema maallinen alue tapahtuu esivallan kautta, jolle uskovaisten on oltava kuuliaisia. Esivalta ja Jumala eivät kuitenkaan ole sama asia, vaikka esivallan suvereniteetti ja auktoriteetti suhteessa uskovaisiin ovat samankaltaisia kuin Jumalalla. (Nykänen 2012, 142–143.) Tämä tutkimus keskittyy maalliseen regimenttiin eli vanhoillislestadiolaisuuden yhteiskunnallisuuteen. Kuitenkin on huomioitava, että regimenttien erottaminen toisistaan ei ole mahdollista. Tutkimuksessani toimintaan liittyviä asioita useasti perustellaan uskonnollisilla ja hengellisillä asioilla. En kuitenkaan koe tätä suuremmaksi ongelmaksi, koska en arvioi hengellisen regimentin sisältöä. Tutkimukseni kohteena on siis yhteiskunnallisen kansalaisuuden tarkastelu ja se, miten vanhoillislestadiolaisuudessa tuotetaan yhteiskuntayhteisössä kansalaisuutta. Tarkastelu sijoittuu vanhoillislestadiolaisen yhteisön ja muun yhteiskunnan rajapintaan, poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Avaan yhteiskuntayhteisöä ja muita kansalaisuuden toimintaympäristöjä tarkemmin luvussa 3.3.

Maallisen ja hengellisen välille tehty ero tekee tästä tutkimuksesta mielenkiintoisen. Tutkimuksessa tarkastelen uskonnollisen yhteisön toimintaa maallisesta näkökulmasta yleisesti. En keskity esimerkiksi tiettyyn toimintaan, johon vanhoillislestadiolaiset osallistuvat (esimerkiksi politiikka), vaan keskityn liikkeessä luotuihin aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden määrittelyihin ja millaiseksi yhteisön jäsenten toimintaa halutaan ohjata. Vanhoillislestadiolaisuuteen tutkimuskohtena aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta liittyy siis erityispiirteitä, jotka tulee huomioida aineistoa analysoitaessa. Tässä luvussa olen esitellyt tutkimuskohteen ja avannut tutkimuksen relevanttiutta tästä näkökulmasta. Seuraavassa luvussa keskityn tutkimuksen varsinaiseen teoreettiseen viitekehykseen eli kansalaisuuteen ja sen eri määrittelyihin.

3 KANSALAISUUS

Kansalaisuustutkimuksen kenttä on laaja ja mahdoton hahmottaa kokonaan sen ulottuessa kaikille elämän osa-alueille. Kansalaisuus on monitasoinen käsite, jota voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Kansalaisuustutkimuksessa keskitytään muun muassa subjektiivisiin käsityksiin valtion kansalaisena olemisesta, kuulumisesta tiettyyn yhteisöön ja aseman suhteuttamisesta laajemmassa mittakaavassa. Kansalaisuus on sidoksissa omaan aikakauteensa ja ympäristöönsä, ja kansalaisuuden sisällöt vaihtelevat ja kehittyvät koko ajan. Nykypäivänä Euroopan unioni, globalisoituminen, muuttoaallot ja kriisit muokkaavat poliittisia, sosiaalisia ja taloudellisia kehityskaaria, jotka vaikuttavat käsityksiimme kansalaisuuden sisällöistä, yhteisöstä, valtiosta ja identiteetistä. Olisi mahdotonta sovittaa ja ottaa huomioon kaikki kansalaisuustutkimuksen osa-alueet, joten olen koonnut tutkielman teoreettiseen viitekehykseen tutkielman kontekstin kannalta olennaisimmat piirteet. Aktiiviselle kansalaisuudelle tai kansalaisuudelle ylipäätään ei ole yksiselitteisiä ja vakiintuneita määritelmiä, joten lähestyn aihetta kansalaisuuden historiallisesta näkökulmasta. Pyrin tällä saamaan monipuolisen ja kattavan pohjan tutkimusongelmani selvittämiseen. Tässä luvussa johdattelen kansalaisuuden tutkimiseen alaluvussa 3.1, jonka jälkeen tarkastelen kansalaisuuteen liitettyjä toimintaympäristöjä tutkimuksen kontekstissa. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen varsinaisen aktiivisen kansalaisuuden teoreettisen viitekehyksen kansalaisuustraditioiden kautta.

3.1 Kansalaisuuskäsityksen tutkiminen

Uskonnolla on merkittävä asema yksilön elämässä, joten on tärkeää, että uskonnon merkitystä kansalaisuudelle ja kansalaiskasvatukselle tarkastellaan yhtä lailla. Tutkielmassa haluan tuoda esiin, miten uskonnollisessa yhteisössä mielletään kansalaisten ja yhteisön jäsenten osallistuminen yhteiskunnassa. Kansalaisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty monilla eri aloilla eri näkökulmista. Kansalaisuutta ei ymmärretä ainoastaan yksinkertaisena laillisena statuksena, vaan laajemmasta näkökulmasta kattaen erilaiset poliittiset ja sosiaaliset aspektit. Erilaiset näkökulmat kansalaisuustutkimuksessa ovat luoneet kasan erilaisia kansalaisuuden käsitteitä, kuten ekologinen kansalaisuus, sukupuolikansalaisuus, monikulttuurinen kansalaisuus ja kosmopoliittinen kansalaisuus. (Isin & Turner 2002, 2.)

Tutkimukseni tarkoituksena on avata keskustelua uskonnon ja kansalaisuus käsityksien välille ja mahdollisesti huomata uskonnon merkitys kansalaisuuskeskusteluissa eritoten liittyen aktiiviseen kansalaisuuteen. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kansalaisuutta tarkastellaan sekularististen näkemysten pohjalta olettaen yksilöiden jättävän uskonnon merkitykset toimintansa ulkopuolelle (ks. esim. Arthur 2008; Poulter & Kallioniemi 2014). Tällainen lähtökohta voi olla jopa vaarallista. Sekularistinen yhteiskunta, joka ei tunnusta uskonnollisia ajattelutapoja yhteiskuntasuhteen rakentumisen lähtökohtana, voi synnyttää kansalaisissaan marginalisoitumisen ja radikalisoitumisen tuntemuksia (Poulter & Kallioniemi 2014, 36). Täysin sekulaari yhteiskunta ei ole myöskään mahdollinen. Uskonnon ja politiikan suhteesta usein keskustellaan ja siitä tulisiko uskontoa ja politiikkaa ”sekoittaa” keskenään. Tämän tyyppinen keskustelu ja suomalaisen yhteiskunnan sekularisoituminen liittyvät laajempaan prosessiin, joka on havaittavissa länsimaissa. Uskonnon yhteiskunnallinen merkitsevyys instituutiona vähenee, mutta samalla se muuttaa muotoaan ja merkitystään. (Ibid., 30.)

Kansalaisuus yhteiskunnallisena ilmiönä kattaa lukuisia erilaisia näkökulmia. Kansalaisuuden tutkimus laajempaan ilmiönä sijoittuu yhteiskunta- ja kasvatustieteelliselle tutkimuksen kentälle, joka osittain näkyy myös tässä tutkimuksessa. Kuten jo edellä mainittu, aiempaa tutkimusta kansalaisuudesta on paljon, mutta uskontoyhteisöiden käsityksiin kansalaisuudesta keskittyvää tutkimusta en ole löytänyt. Kansalaisuuden käsityksiin liittyvää tutkimusta Suomessa on esimerkiksi työllisyyden (Jääskeläinen 2000), asevelvollisuuden (Puustinen, Kosonen, Tallberg 2019) ja Euroopan unionin (Mäkinen 2012) näkökulmasta. Lapin yliopistossa pro gradu -tutkielmia kansalaisuudesta on tehty esimerkiksi aiheilla lastenkirjat (Toljamo 2011) tai yhteiskuntaopin kirjat (Lytinen 2018) kansalaisuuden rakentajina. Nämä esimerkit ovat pieni osa koko tutkimusalueesta, mutta osoittavat jo kentän monipuolisuuden. Kansalaisuutta voidaan tutkia hyvin pitkälle kaikissa ihmistieteiden konteksteissa.

Tutkielmassani tarkastelen vain yhtä kristillistä herätysliikettä, mutta tarvetta olisi tarkastella aihetta myös muista näkökulmista monikulttuurillisessa ja -katsomuksellisessa Suomessa. Uskonnon ja kansalaisuuden suhde on jäänyt vähälle huomiolle, vaikka kiistatta uskonnon rooli kansalaisuusajattelun synnyssä on merkittävä. Uskonnon ja kansalaisuuden suhdetta avaan tarkemmin luvussa 3.2. Tutkimuksessani en tutki varsinaisesti kansalaisuutta

ja uskontoa, vaan sitä miten tietyissä uskonnoissa käsitetään kansalaisuuden eri osa-alueita. Tämänkaltaisella lähestymistavalla pyrin selvittämään ja tuomaan esille uskonnon merkitystä kansalaisuuteen kasvamisessa ja kansalaisuuden käsittämisessä ylipäätään sekä tuomaan vanhoillislestadiolaisuudessa kansalaisuuden toiminnan määritteleviä käsityksiä esille.

Kansalaisuuden määrittelyyn liittyy aina valtaa. Tutkimuksen asetelma lähtee ajatuksesta, että vanhoillislestadiolaisuudessa määritellään tai tuotetaan jonkinlaista kansalaisuutta, jota tässä selvitetään. Valta ja vallankäyttö eivät ole tämän tutkimuksen keskiössä, mutta sen liittyessä merkittävästi kansalaisuuden määrittelyyn, avaan hieman valtaan, erityisesti hallinnan analytiikkaan liittyvää teoretisointia. Michel Foucault on käsitellyt tutkimuksessaan valtasuhteita ja hänen käsityksensä vallasta on oleellinen myös tässä yhteydessä. Foucault'n valta-analytiikan lähtökohta on seuraava:

Nähdäkseni valta on ymmärrettävä ennen kaikkea toiminta-alueensa järjestystä sisäisesti konstituovien voimasuhteiden moninaisuudeksi. Valta on peliä, joka kamppailujen ja loputtomien ristiriitojen kautta muuttuu, vahvistuu ja kääntää voimasuhteita vastakkaisiksi. Vallalla tarkoitan niitä tarttumakohtia, joita nämä voimasuhteet toinen toisistaan löytävät muodostaen niistä ketjuja ja järjestelmiä tai päinvastoin niitä toinen toisistaan eristäviä kuiluja ja ristiriitoja. Lisäksi tarkoitan vallalla strategioita, joissa voimasuhteet tulevat vaikuttaviksi ja joiden yleinen suunnitelma tai institutionaalinen kiteytyminen ruumiillistuu valtiokoneistossa, lainmuotoilemisessa ja yhteiskunnallisissa hegemonioissa. (Foucault 2010, 71–72.)

Edellä olevasta lainauksesta käy ilmi, että valta ilmenee tekijöiden välisessä toiminnassa. Foucault'laisessa näkökulmassa valta on biovaltaa, jonka kohteena on ihmiset ja ihmispopulaatiot. Biovallan pyrkimyksenä on muokata ja ohjata ihmisten ominaisuuksia ja kykyjä, jotka voivat olla henkisiä ja fyysisiä. Hallinnalla tarkoitetaan tiettyä vallan harjoittamisen tapaa, jonka Foucault ymmärsi ihmisten ja yhteisöjen toiminnan ja käyttäytymisen johtamiseksi ja/tai ohjailuksi. (Helén 2004, 207–209.) Foucault'laisessa valtakäsityksessä valtaa ei ole palautettavissa yhteen alkupisteeseen, kuten perinteisen politiikan tutkimuksen kentällä ajatellaan vallan palautuvan aina valtioon. Foucault'n ajattelussa valtaa on kaikkialla, ja kaikki toimijat ovat joidenkin valtasuhteiden ulottuvuuksissa. Valta toimii kaikkialla ihmisten vuorovaikutuksessa. Yhteiskunnassa on

kuitenkin vallan keskittymiä, joita ei tule unohtaa, mutta ei myöskään nähdä historiattomana ja universaalina keskittyminä. (Kaisto & Pyykkönen 2010, 10.) Valta siis muokkaa kaikkia yksilöitä ja se on riippuvainen elin- ja toimintaympäristöistään. Tutkittaessa vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä vallitsevaa käsitystä kansalaisuudesta, esimerkiksi miten kansalaisten tulisi toimia yhteiskunnassa, käyttää yhteisö tietynlaista määrittelyvaltaa ja hallintaa yhteisön piiriin kuuluvia kohtaan. Hallinta on vallankäytön muoto, joka ulottuu kaikille yhteiskunnan osa-alueille ja se tähtää yksilöiden ja yhteisöjen ohjaamiseen (ibid., 10–11). Tässä kansalaisuuskäsityksen tutkiminen on siis pohjimmiltaan vallan ja hallinnan tutkimusta, koska tarkastelen vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä määriteltyjä asioita kansalaisten toimintaan liittyen. Tutkimuksessa en kuitenkaan keskity käytettyihin hallintatekniikoihin (vrt. ibid, 18) vaan minkälaiseen kansalaisuussubjektuutta vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä tuotetaan.

Kansalaisuus liittyy vahvasti valtioon, koska legitimoitu kansalaisuus perustuu valtion jäsenyyteen. Kuitenkin kansalaisuuteen liittyy muita tapoja, kulttuuria ja normeja, jotka eivät ole aina saavutettavissa pelkällä statuksella valtion jäsenyydestä. Tässä yhteydessä tarkastelen niitä tapoja, joita vanhoillislestadiolaisuudessa katsotaan aktiiviseksi kansalaisuudeksi. Uskonnolliset liikkeet ovat sosiaalisia kokonaisuuksia, ja vanhoillislestadiolaisuus muodostaa tietynlaisen sosiaalisen rakenteen, jolla on samankaltaisia ominaisuuksia kuin valtiolla esimerkiksi normien valvontaa sekä julkisen ja yksityisen sekoittumista. Linjakumpu (2019) esittää, että uskonnolliset liikkeet voidaan ajatella kokonaisvaltaisiksi järjestelmiksi valtioiden sisällä eli valtioiksi valtioissa. (Linjakumpu 2019, 205.) Tästä näkökulmasta kansalaisuuden ja kansalaisuuskäsityksen tutkiminen on perusteltua uskonnollisessa yhteisössä.

3.2 Kansalaisuustutkimus ja uskonto

Kansalaisuus ja uskonnon merkitys kansalaisuustraditioissa tulee ottaa huomioon työni kontekstin mukaan. Tämä auttaa ymmärtämään miten uskontoon on suhtauduttu osana kansalaisuutta käyttämissäni kansalaisuuskeskusteluissa. Kansalaisuuden ja uskonnon suhde on monitahoinen (Turner 2002, 259). Kansalaisuuskeskusteluissa uskonnon merkitystä kansalaisuuden muodostumisessa ei ole juurikaan huomioitu. Modernit eurooppalaiset kansalaisuustraditiot, joita käsittelen työni teoreettisessa viitekehyksessä,

rakentuvat lähes kokonaan sekulaarille pohjalle. James Arthurin (2008) mukaan kansalaisuus voidaan määritellä sekulaariksi statukseksi ainoastaan, jos sitä tarkastellaan kapeasta oikeuksien, velvollisuuksien ja etujen näkökulmasta. Kuitenkin laajemmasta näkökulmasta kansalaisuus, joka kannustaa osallistumaan julkiseen toimintaan (esimerkiksi aktiivinen kansalaisuus) ei voi olla kokonaan sekulaari. Laajemmasta näkökulmasta kansalaisuuteen liittyy uskollisuutta, kuuliaisuutta esimerkiksi julkista valtaa ja yhteiskuntaa kohtaan, jotka puolestaan toisinaan sisältävät uskonnollisia motiiveja. Ylipäätään uskonnon, erityisesti kristinuskon huomioimatta jättäminen kansalaisuuskeskusteluissa on ongelmallista, sillä emme tunnista näin ollen kristinuskon merkitystä modernin kansalaisuuden muodostamisessa. Esimerkiksi kristinuskossa osallistuminen poliittiseen toimintaan on moraalinen velvollisuus ja hyve. (Arthur 2008, 313.) Kristinuskolla voidaan siis katsoa olevan suurikin rooli modernin kansalaisuustraditioiden muodostumisessa, koska uskonto on ollut suurena osana ihmisten elämää silloin kuin moderni kansalaisuus on muodostunut. Uskonnon ja kansalaisuuden suhde on näin ollen väistämätön.

Max Weber oli ensimmäisiä sosiologeja, joka keskittyi modernin kansalaisuuden alkuperään suoraan. Weberin tutkimus demokratian ja kansalaisuuden historiallisista juurista on ollut sosiologiassa merkittävässä roolissa, mutta on kuitenkin osakseen saanut paljonkin kritiikkiä esimerkiksi orientalistisesta lähestymistavastaan ja kreikkalaisen yhteiskunnan epäkohtien huomiotta jättämisestä. (Turner 2002, 259, 261, 269–271.) Keskiajan kristinuskon perintö näkyy länsimaalaisen kansalaisuuden synnyssä. Kristillinen teologia muodosti selkeän näkemyksen poliittisesta ja politiikasta, joka käsitettiin maalliseksi pakkovallaksi, toiminnaksi ja konfliktiksi syntisten ihmisten (miesten) välillä. Kirkko puolestaan oli pelastusta etsivien ihmisten yhteisö eroten selvästi pahasta valtiosta. (Turner 2002, 266.)

Kansalaisuutta uskonnon näkökulmasta tarkasteluna voidaan hahmottaa kolme erilaista kansalaisuustraditiota: angloamerikkalainen, ranskalainen republikanismi ja saksalainen kansalaisuustraditio. Angloamerikkalaisessa traditiossa uskonto nähdään yksityisenä ja erillisenä asiana yhteiskunnan poliittisista ja taloudellisista intresseistä ja uskontoa saa vapaasti harjoittaa. Tätä perustellaan kansalaisten vapauksilla. Ranskalaisessa republikanismissa puolestaan uskontoon suhtaudutaan kriittisemmin ja valtio nähdään kansalaisten oikeuksien turvaajana, jota perustellaan tasa-arvon ja yhteisöllisyyden kautta. Erilaiset uskonnot rikkovat tasa-arvoon ja yhteisöllisyyteen liittyviä ajatuksia ja periaatteita.

Saksalaisessa traditiossa keskitytään kansalaisten moraaliin ja valtion tehtävänä on suojella kansalaisia ja kehittää heidän moraaliaan. (Turner 2002, 272.)

3.3 Kansalaisuuden toimintaympäristöt ja yhteisöt

Tutkielmassa pääasiallisina tarkastelun kohteina on kaksi yhteisöä: yhteiskuntayhteisö sekä uskontoyhteisö. Kansalaisuus voidaan liittää moniin yhteisöihin ja toimintaympäristöihin, joita avaamini aiemman tutkimuksen näkökulmasta tässä alaluvussa. Tämän luvun tarkoituksena on sitouttaa tutkimusaiheeni kontekstiin ja tarkastella niitä yhteisöjä, joita tutkimukseni koskee. Avaan ensiksi aiempaa tutkimusta aiheesta sekä peilaan sitä tutkimuksen kontekstiini.

Antiikin Kreikan kaupunkivaltio on historian ensimmäinen yhteisö, johon kansalaisuus on tunnetusti liitetty. Kansalaisuuden juurien katsotaan olevan erityisesti Ateenassa, jossa hallitusmuotona oli välitön demokratia. Antiikin Kreikassa kansalaiset osallistuivat välittömästi päätöksentekoon ja näin ollen toimivat yhteisön lakien laatijoina ja kohteina. Antiikin Kreikassa kuitenkin kansalaisuus ei kuulunut läheskään kaikille, vaan ulkopuolelle jätettiin naiset, orjat, muukalaiset ja lapset. (Kurki & Nivala 2006, 15–16.) Muutokset yhteiskunnassa pakottavat ajattelemaan uudelleen kansalaisuuden merkitystä ja tarkoitusta (Delanty 2000, xiii). Nivala (2006) määrittelee kansalaisen ihmiseksi, jolla on kansalaisuuden erityisasema ja ihmisen ihmiseksi, jolla ei ole kansalaisuuden erityisasemaa. Kasvatustieteellisestä näkökulmasta kansalaiseksi kasvetaan ja syntyessään yksilö on ihminen ilman erityisasemaa tai statusta. Kansalainen ihmisestä tulee kasvatuksen avulla. Kansalaiskasvatus nähdään usein erityisenä kasvatuksellisenä alueena, jonka tavoitteet määräytyvät yhteiskunnallisista lähtökohdista. (Nivala 2006, 27.)

Kansalaisuuskäsityksien moniulotteisuudesta huolimatta kaikkia käsityksiä ja koulukuntia yhdistää ajatus kansalaisuudesta yksilön jäsenyytenä yhteisössä. Yhteisöllä tarkoitetaan erilaisia ihmisten yhteiselämän muotoja, jonka määritelmä vaihtuu eri yhteyksissä. (Ibid., 25.) Historiallisesti kansalaisuus perustuu poliittisen yhteisön jäsenyyteen (Kuusela & Saastamoinen 2006, 10). Rooman imperiumin murruttua kansalaisuus katosi lähes tuhanneksi vuodeksi. Keskiajan feodaaliyhteiskunnassa ei ollut yhteisöjä, joihin kuuluminen olisi laskettu kansalaisuudeksi. Tämän jälkeen alkoi hahmottua uudelleen antiikin ajan

tapaisia kaupunkivaltioita, mutta ne joutuivat pian väistymään isomman ja vahvemman yhteisön eli kansallisvaltion tieltä. 1600-luvulla yhteiskuntien modernisoitumisprosessissa valtiosta tuli kansalaisen virallinen yhteisö. Viime vuosikymmenien aikana valtion virallista asemaa kansalaisten yhteisönä on kuitenkin kyseenalaistettu esimerkiksi valtioliittojen (esimerkiksi Euroopan unioni) osalta. (Nivala 2006, 30.)

Kansalaisuus voidaan määritellä esimerkiksi oikeutena osallistua poliittiseen toimintaan, laillisenä statuksena, oikeuksien ja velvollisuuksien suhteena, jäsenyytenä missä tahansa yhteisössä tai tietynlaisena käyttäytymisenä. Kansalaisuuden yhteisöt voivat olla käytännössä minkälaisia yhteisöjä vain naapurustosta kuntosalin kansalaisuuteen. (Smith 2002, 105–106.) Tämän tyyppinen termin käyttö on kuitenkin yleisempi englannin kuin suomen kielessä. Kuitenkin kansalaisuuden ajattelu minkä tahansa yhteisön jäsenyytenä ei ole lainkaan uusi ilmiö, vaan esimerkiksi Augustinus on kuvaillut ihmisiä taivaallisen valtion jäseniksi (heavenly City) (Smith 2002, 105–106).

Nivala kuvaa kansalaisuuden yhteisöjen erityislaatuisuutta määrittelemällä yhteisöt julkisiksi yhteisöiksi, mutta jäsenitys ei ole kuitenkaan niin yksiselitteinen julkisen ja yksityisen rajan ollessa veteen piirretty viiva. (Nivala 2006, 26.) Julkisen yhteisön määritelmä kuitenkin sopii tutkimukseni kontekstiin hyvin, sillä tarkoitukseni ei ole tarkastella vanhoillislestadiolaisuutta yksityisenä yhteisönä tai kiinnittää huomiota yhteisön sisäisiin keskusteluihin. Tarkastelen yhteisöä nimenomaan *julkisena* yhteisönä osana *yhteiskuntaa*. Näin ollen ulkopuolelle jää varsinaiset uskontoon ja uskonasioihin liittyvät keskustelut ja yhteisön sisäisen toiminnan asiat. Tutkielmassani on elämänpoliittinen näkökulma, jossa tarkastelen yksilöiden, yhteisön jäsenien, merkitystä laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla, enkä ainoastaan perinteisen muodollisen poliittisen osallistumisen ja toiminnan kautta. Yhteiskunnallinen toiminnallinen kansalaisuus ei toteudu ainoastaan muodollisen järjestelmien kautta, vaan se toteutuu erilaisissa toimintaympäristöissä, yhteiskunnan eri alueilla. Kansalaisten osallistumiseen liitetään usein mielikuva vaaleissa äänestämiseen tai puolueisiin kuulumisena, jota mitataan erilaisilla poliittisen järjestelmän tunnusluvuilla. Esimerkiksi Suomessa suomalaisten kansalaisaktiivisuus on realisoitunut kansalaistoimintana kansalaisjärjestöissä. Kansalaistoiminta on muuttanut muotoaan kansalaisaktivismiin ja esimerkiksi yhden asian liikkeisiin. (Ibid., 50–51.) Nykyajan esimerkki kansalaisaktivismista voisi olla esimerkiksi ilmastoon liittyvä aktivismi, joka tapahtuu teknologian välityksellä ja on sekä aktiivista että

passiivista. Esimerkkinä ruotsalainen tunnettu ilmastoaktivisti Greta Thunberg, joka alkoi koululakkoon elokuussa vuonna 2018 (Räsänen 2021).

Nivala (2006) jaottelee tekstissään kansalaisten yhteisöt neljään eri yhteisötyyppiin, jotka ovat kuitenkin limittäisiä tai päällekkäisiä ja moniselitteisiä. Jaottelun tarkoituksena on hahmotella periaatteita, joilla kansalaisuutta määritellään jäsenyytenä eri yhteisöissä. Yhteisötyypit ovat: kaupunki, valtio (muodollinen ja kansallinen), ihmiskunta sekä yhteiskunta. Kaupungin, valtion ja ihmiskunnan erottavat toisistaan koko sekä periaate, jolla niissä kansalaisuus määritellään. Neljäs yhteisö, yhteiskunta, on päällekkäinen edellisten yhteisöjen kanssa, mutta tällöin pitää kiinnittää huomiota periaatteisiin, joilla kansalaisuus määritellään. (Nivala 2006, 30–31.) Yhteisötyypittely osoittaa kansalaisuuden teorioissa ja keskusteluissa käytettyjen yhteisön moninaisuuden. Kansalaisuus ei siis jäseny vain ja ainoastaan esimerkiksi valtion kautta, vaan se jäsenyy paljon monimutkaisemmissa prosesseissa.

Tutkimuksessani keskityn Nivalan yhteisötyypeistä eniten yhteiskuntayhteisöön, sillä tarkastelen vanhoillislestadiolaisen liikkeen toimintaa osana muuta yhteiskuntaa. Nivalan (2006) kansalaisuuden yhteisötyypittelyssä yhteiskunta on yleisluontoinen määritelmä. Yhteiskunta kansalaisen yhteisönä ei viittaa tiettyyn historialliseen tai valtiolliseen yhteisöön vaan pitää sisällään kaikki mahdolliset yhteisöt. Yhteiskunnan jäsenyyden määrittelee ihmisen eli kansalaisen toiminta ja toiminnallisuus. Jäsenten väliset suhteet perustuvat toiminnan vuorovaikutukselle. Tyypittelyssä tarkasteltaessa kansalaisuutta toimintana julkisessa toimintaympäristössä, tarkoitetaan sillä jäsenyyttä yhteiskunnassa. Kansalaisuus yhteiskunnan jäsenyytenä määrittyy toimijuuden tai potentiaalisen toimijuuden kautta yhteisössä. Kun aiemmin esitellyssä muodollisessa kansalaisuudessa ei tarvittu kasvatusta kansalaisuuden saavuttamiseksi, yhteiskunnan kansalaisena tarvitaan. Yhteiskuntayhteisössä kansalaisuus perustuu nimenomaan toiminnalle ja se on ja on ollut pohjimmiltaan pedagoginen ilmiö. (Ibid., 46–47.)

Tarkastelen vanhoillislestadiolaisuuden toimintaa yhteisön jäsenenä eli yhteiskuntayhteisön kansalaisina. Tarkastelen kansalaisuutta yhteiskunnan syvärakenteen tasolla keskittyen kansalaisuuden olemukseen sekä kansalaisena olemiseen ja toimimiseen. Nivalan yhteiskuntayhteisö sopii tutkimukselleni, koska haluan tarkastella toiminnallista kansalaisuutta, jonka Nivala liittää poliittiseen yhteisöön eli yhteiskuntaan. Tällä tavalla

tarkasteltuna kansalaisuus ei ole ainoastaan poliittista osallistumista muodollisten järjestelmien kautta, jota mitataan erilaisilla tunnusluvuilla kuten vaalien äänestysaktiivisuudella. (Ibid., 48.) Tämä tutkimus liittyy uskontoryhmän kansalaistoimintaan laajasti ymmärrettynä, kun perinteisesti kansalaistoiminta mielletään kapeasti esimerkiksi vapaaehtoistyönä, harrastuksina tai suorana vaikuttamisena johonkin epäkohtaan. Tässä tavoitteenani on tarkastella toimintaa, aktiivisuutta ja passiivisuutta, toimintaympäristöä laajemmasta arkitason näkökulmasta toki huomioiden myös edellä kuvatun kansalaistoiminnan elementit.

Huttunen et al. (2019) jakavat ympäristökansalaisuutta käsittelevässä artikkelissaan kansalaisuuden toiminnan kahteen: toiminnan tilaan ja toiminnan piiriin. Vaikka artikkeli käsittelee vain ympäristökansalaisuutta, näen jaon silti mielekkääksi lähestymistavaksi myös hahmottamaan ylipäätään kansalaisuuteen liittyvää toimintaa ja toimintaympäristöä. Toiminnan tilalla tarkoitetaan poliittisen yhteisön jäsenyyttä, johon kansalaisuuden teorioissa kansalaisuus useasti sijoittuu. Tätä voidaan tarkastella kansalaisen velvollisuuksien kautta: mitä/keitä kohtaan kansalainen on velvollinen. (Huttunen et al. 2019.) Tämän tutkimuksen kontekstissa toiminnan tila on perinteinen poliittinen yhteisö, jota valtio perimmäisenä tekijänä määrittelee. Toiminnan piiri puolestaan tarkoittaa sitä aluetta missä kansalaisuutta toteutetaan (ibid.). Toiminnan piiri määräytyy tässä tutkimuksessa siis havaintojen kautta. Tutkimuksessa on käytännössä kaksi tärkeää yhteisöä: uskontoyhteisö ja yhteiskuntayhteisö. Uskontoyhteisöllä tarkoitan vanhoillislestadiolaisuutta uskonnollisena liikkeenä, joka toimii yhteiskuntayhteisössä. Yhteiskuntayhteisö on siis laaja kaikki toimijat sisältävä yhteisö, jossa tarkastelen nimenomaan yhteisön julkista puolta. Katson yhteiskuntayhteisön tässä yhteydessä myös rajautuvan Suomeen, jolloin valtio on yksi määrittelevä tekijä yhteiskuntayhteisössä. Keskityn näiden kahden yhteisön väliseen ja niiden rajapinnassa tapahtuvaan toimintaan.

3.4 Aktiivinen kansalaisuus

Aktiivinen kansalaisuus on kiistelty käsite sen laajuuden ja monimutkaisuuden vuoksi. Aktiivinen kansalaisuus ei ole minkään tietyn aatteen tai liikkeen edistämä kansalaisuuden muoto, vaan pyrkimykset aktiiviseen kansalaisuuteen ovat nähtävissä niin konservatiivisissa kuin radikaaleissa liikkeissä. Tämän lisäksi aktiivisuuden ja passiivisuuden sisällöt ovat

aiheuttaneet monisyistä keskustelua siitä, miten ja mitkä toiminnot lasketaan kansalaisuuden aktiivisuudeksi tai passiivisuudeksi. (Johansson & Hvinden 2007b, 32–33.) Aktiivisen kansalaisuuden voidaan katsoa muodostuvan ruohonjuuritasolla kansalaisten toiminnassa ja aloitteissa, kun puolestaan passiivisuus muodostuu ylhäältä alaspäin, ikään kuin annettuna kansalaisille (Brown et al. 2000). Aktiivinen kansalaisuus on monisyinen ilmiö ja aktiivista kansalaisuutta voi toteuttaa monella tavalla. Aktiivinen kansalaisuus edellyttää tiettyjä tietoja, taitoja ja toimintakykyä. Näitä ovat esimerkiksi sosiaaliset taidot, osallistumisen mahdollisuudet ja hahmottamisen kyvyt. (Harju 2004, 23.) Näiden taitojen kehittymiseen ja kehittämiseen tarvitaan kasvatusta, johon uskonto myös vaikuttaa ja mahdollistaa taitojen kehittymistä (ks. esim. Poulter & Kallioniemi 2014).

Tutkimuksen kannalta on oleellista ymmärtää kansalaisuuden lähtökohdat laajemmassa merkityksessä. Olen valinnut tutkimukseni aktiivisen kansalaisuuden käsitteen pohjaksi historialliset kansalaisuustraditiot (liberaali, sosiaaliliberaali, republikaaninen ja kommunitaristinen traditio), ja niiden kautta jäsentänyt aktiivisen kansalaisuuden käsitteen sekä siihen liittyvät ominaisuudet. Väittelyt kansalaisuuden toiminnallisuuden muodoista ovat kietoutuneet traditioiden ympärille, joissa republikanistit ihannoivat antiikin aktiivista osallistumista ja liberalistit ajavat aktiivisuutta yksilön omien etujen ajamisessa, mutta passiivisuutta yhteiskunnallisessa osallistumisessa. (Nivala 2006, 48–49.) Aktiivisella kansalaisuudella on erilainen merkitys eri ihmisille, koska ihmiset elävät erilaisissa todellisuuksissa (Harju 2004, 21). Tässä tutkimuksessa esittelen yhden tavan mieltää aktiivisen kansalaisuuden käsitettä. Teoreettisissa lähtökohdissa olen koonnut kansalaisuuden tärkeitä keskusteluja ja muodostanut ja perustellut niiden ehdoilla käsitykseni aktiivisesta kansalaisuudesta sopivaksi tutkimuksen lähtökohdaksi. Kansalaisuusteorioita ja -traditioita voidaan jakaa monella tapaa. Esittelen seuraavaksi lyhyesti joitain yleisempiä tapoja jaotella kansalaisuuden teoriakenttää, jolla osaltaan perustelen tämän tutkimuksen lähtökohtaa aktiivisen kansalaisuuden määrittelemiseen.

Yleinen tapa on jakaa kansalaisuustraditiot kansalaisuuden osa-alueiden (esimerkiksi oikeudet, velvollisuudet, osallistuminen ja identiteetti) painotuksien mukaan. Gerard Delanty (2000) on esimerkiksi jakanut traditiot seuraavasti: liberaali traditio, joka painottaa oikeuksia, konservatiivinen traditio, joka painottaa velvollisuuksia, republikaaninen ja kommunitaristinen traditio, jotka painottavat osallistumista. Identiteettiä painottavat nationalismiin taipuvat kansalaisuustraditiot kuten myös eräät kommunitaristiset traditiot.

(Delanty 2000, 10.) Engin Isin (2012) puolestaan jakaa kansalaisuuden lähestymistavat kolmeen kategoriaan: asema, käytännöt ja teot (status, habitus, acts). (Isin 2012, 109–111.) Keith Faulksin (1998) mukaan kansalaisuuden määritelmät voidaan jakaa kolmeen luokkaan: lakiin pohjautuvat, filosofiset ja sosiaalipoliittiset määritelmät. Määritelmät kuitenkin toimivat osittain limittäin, mutta jaottelu auttaa jäsentämään kansalaisuuteen liittyvät aspektit eri kansalaisuuskeskusteluissa. Lakiin pohjautuvat määritelmät käsittelevät kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa tiettyyn kansallisvaltioon. Lakiin pohjautuvien määritelmät kansalaisuudesta tarkoittavat, että jokaisella valtiolla on valta määrittellä ketkä kuuluvat valtion kansalaisiksi laillisesti ja ketkä eivät. Lakiin pohjautuvissa määritelmissä kansalaisuus ja kansallisuus ovat rinnasteisia termejä. Filosofiset määritelmät käsittelevät normatiivisia kysymyksiä esimerkiksi siitä, miten ja mikä kansalaisuusmalli tuottaisi suotuisamman oikeudenmukaisen yhteiskunnan. Filosofisiin määritelmiin sisältyy keskustelua valtion ja kansalaisten rooleista ja oletuksista suhteessa toisiinsa ja muihin. Sosiaalis-poliittiset määritelmät korostavat kansalaisuutta yhteiskunnan jäsenyyden, valtasuhteiden ja sosiaalisten, kulttuurillisten, taloudellisten ja poliittisten käytäntöjen kautta. (Faulks 1998, 2–4.) Rogers Smith esittelee neljä määrittelytapaa modernille kansalaisuudelle, jotka ovat kansalainen poliittisena toimijana, kansalaisuus oikeudellisena asemana, kansalainen minkä tahansa yhteisön tai järjestön jäsenenä sekä kansalaisuus tietynlaisena käyttäytymisenä (Smith 2002, 105–106).

Kansalaisuuteen liittyvät keskustelut pohjautuvat yleensä kansalaisuuden olemukseen, kuten mitä jäsenyys sisältää, mitä tarkoittaa olla poliittisen yhteisön jäsen ja mikä vaikutus jäsenyydellä on demokratiaan (Delanty 2000, 9). Tutkimuksen tarkoituksena on niin ikään pohtia ja tarkastella kansalaisuuden olemusta laajasti ymmärrettyinä uskonnollisessa, konservatiivisessa yhteisössä (suomalaisen) yhteiskunnan kontekstissa. Edellä luetellut lukuisat määritelmät ja jaot osoittavat kansalaisuuskeskusteluiden kompleksisuuden. Pyrin seuraavissa alaluvuissa taustoittamaan tarkemmin kansalaisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden määritelmää sekä suhteuttamaan sen omiin tutkimuksen tavoitteisiin ja tarkoituksiin. Olen valinnut aktiivisen kansalaisuuden taustoittamiseen neljä modernia kansalaisuusstradiotiota, jotka ovat olleet merkittävässä asemassa kansalaisuuden teoretisoinnissa ja kehittämisessä. Nämä traditiot ovat: liberaali, sosiaaliliberaali, republikaaninen ja kommunitaristinen kansalaisuus. Traditiot ovat osaksi päällekkäisiä ja käsitellenkin niitä kahdessa tulosluvussa: 3.3.1 liberaali ja sosiaaliliberaali kansalaisuusstradiotio sekä 3.3.2 republikaaninen ja kommunitaristinen kansalaisuusstradiotio.

3.4.1 Liberaali ja sosiaaliliberaali kansalaisuustraditio

Tässä luvussa esittelen liberaaleihin kansalaisuustraditioihin liittyviä piirteitä eli asioita, joita korostetaan ja pidetään arvossa liberaalissa perinteessä kansalaisuuden näkökulmasta. Liberaali traditio korostaa yksilön oikeuksia ja vapautta toimia haluamallaan tavalla. Aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta liberaalit kansalaisuustraditiot ovat vaikuttaneet käsitteen syntyyn tuodessaan keskusteluun kansalaisten toiminnan merkityksen. Lisäksi traditioon liittyy osaksi passiivinen kansalaisuuskäsitys, joka on aiheuttanut keskustelua ja tuonut aktiivisen kansalaisuuden käsitteen yhä vahvemmin kansalaisuuskeskusteluihin.

Poliittisen liberalismien ensimmäisenä varhaisena muotoiluna voidaan katsoa olevan John Locken (1632–1704) teos *Tutkielma hallitusvallasta*. Locken keskeinen ajatus koskee yksilöiden luonnollista vapautta ja samanarvoisuutta. Luonnollinen vapaus ja samanarvoisuus vallitsee luonnontilassa, ennen kuin yksilöt suostuvat toisen osapuolen poliittiselle vallalle. Yksilöt voivat vain suostumuksellaan olla poliittisen käskyvallan alaisia. (Saastamoinen 2012, 246–247.) Kansalaisuuden neljästä osa-alueesta (oikeudet, velvollisuudet, osallistuminen ja identiteetti) liberaali kansalaisuustraditio painottuu oikeuksiin. Liberaali kansalaisuustraditio voidaan jakaa klassiseen liberalismiin ja sosiaaliliberalismiin. (Delanty 2000, 10.) John Locken poliittinen teoria on ollut tärkeässä roolissa liberaalin kansalaisuuskäsityksen muodostumisessa. Muita merkittäviä tapahtumia kansalaisuustradition synnylle ovat esimerkiksi Englannin sisällissota 1642–1651, Yhdysvaltojen itsenäistyminen ja Ranskan vallankumous. (Heater 1999, 5–6.) Näiden lisäksi myös John Rawlsin liberaali teoria toimii vaikuttajana kansalaisuuskeskusteluille (Shafir 1998, 2).

Klassisessa liberaalissa teoriassa yksilön vapaus ymmärretään ensisijaisesti valtion puuttumattomuutena yksilön henkilökohtaiseen elämään (Schuck 2002, 134). Kyse on negatiivisesta vapaudesta, jolla tarkoitetaan inhimillisen toiminnan muiden luomien rajoitteiden poissaoloa (Berlin 2001, 48). Eli yksilön vapautta on vapaus valtion määräyksistä. Klassisen liberaalin kansalaisuuskäsityksen idea pohjautuu yksilöihin tasavertaisina suhteessa toisiinsa. Tähän on vaikuttanut John Locken ajatus yksilöiden ”jumalan äänestä” (The Voice of God), jonka mukaan kaikilla yksilöt kykenevät

rationaaliseen pohdintaan. Klassisessa liberalismissa ei korostettu yksilön sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia (Kuusela & Saastamoinen 2006, 19–20.) Sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet tulivat kansalaisuuskeskusteluun myöhemmin T.H. Marshallin teoreettisessa pohdinnassa.

Sosiaaliliberalismin kansalaisuuskeskusteluun tuonut teoreetikko T.H. Marshall on tehnyt kolmijaon kansalaisuuden oikeuksiin ja jakanut ne kansalaisoikeuksiin (esimerkiksi sananvapaus), poliittisiin oikeuksiin (esimerkiksi äänestäminen) ja sosiaalisiin oikeuksiin (esimerkiksi terveydenhuolto) (Shafir 1998, 14). Oikeuksien kolmijako ja oikeuksien varsinainen luonne vaihtelee riippuen valtiosta, mutta modernin demokraattisen valtion oletetaan ylläpitävän ja vaalivan tiettyä yhdistelmää oikeuksista ja velvollisuuksista (Isin & Turner 2002, 3). Kansalaisuuden liberaali traditio syntyi haastamaan ehdotonta valtaa ja vaatimaan yksilöille oikeuksia. Liberaali traditio korostaa yksilöllisiä haluja ja yksilön autonomiaa. Tyypillistä traditiolle on ajatella yhteisöjen olevan yksilöllisten vaatimusten toteuttajia. (Johansson 2010, 43.)

Liberaalin kansalaisuuden perinteessä kansalaisuus nähdään tietynlaisena oikeuksien ja velvollisuuksien suhteena. Klassisessa liberalismissa traditio nojaa vasemmisto-oikeisto akselilla oikealle, kun Marshallin sosiaaliliberalistinen käsitys vasemmalle. (Delanty 2000, 9.) Liberaali kansalaisuuskäsitys ja sen modernin muotoilun juuret esimerkiksi Locken teoriasta ja Ranskan vallankumouksesta vaikuttavat yhä käsitykseemme kansalaisuudesta. Klassisen liberaalin kansalaisuusperinnettä voidaan luonnehtia tarkastelemalla perinteen käsitystä yksilöstä, julkisesta ja yksityisestä sektorista. Julkinen ja yksityinen ovat toisistaan erillisiä asioita eikä yksilöllä, kansalaisella, ole velvoitetta osallistua julkiseen toimintaan. Yksittäinen kansalainen on tasavertainen suhteessa muihin yksilöihin eikä kansalaisilla ole suhteessa toisiinsa velvollisuuksia. Kansalaisuuden velvollisuudet suhteessa valtioon ovat vastavuoroisia esimerkiksi kansalainen veroja maksamalla saa valtiolta oikeuksiensa turvaamisen. Valtion tarkoitus klassisessa liberaalissa perinteessä on toimia enimmäkseen kansalaistensa suojelijana eikä valtio saa liiaksi puuttua yksilön elämään. Kansalaisella on myös vapaus elinkeinon harjoittamiseen. (Heater 1999, 4–7.) T. H. Marshallin teoreettinen avaus kansalaisuudesta muuttaa liberaalin kansalaisuuden painopistettä markkinaehtoisesta ajattelusta enemmän valtiokeskeiseen ajatteluun (Delanty 2000, 14). Liberaalissa kansalaisuuskeskustelussa on huomattavissa kaksi suuntausta eri painotusalueilla. Toinen

painottaa yksilön suhdetta markkinoihin ja toinen yksilön suhdetta valtioon. (Johansson 2010, 45.)

Liberaalin kansalaisuustradition ongelmat liittyvät poliittiseen osallistumiseen ja tasa-arvoon. Liberaalissa kansalaisuuskäsityksessä (poliittinen) osallistuminen julkisiin yhteiskunnallisiin asioihin nähdään vapaaehtoisena, joka voi olla uhka demokratian toteutumiselle. Jos vain harvat kansalaisista ovat kiinnostuneita poliittisesta osallistumisesta, vallasta voi tulla harvojen väline. (Schuck 2002, 137.) Antiikin ajalla, johon kansalaisuustraditio perustuu, kansalaisuus oli ainoastaan harvojen status. Nykyään kansalaisuus määräytyy pääasiallisesti synnyinpaikan mukaan, joka asettaa ulkomaalaiset ja valtiottomat henkilöt eriarvoiseen asemaan. Liberaali kansalaisuustraditio keskittyy yksilön asemaan ja toimiin. Yksilö nähdään vapaana toimijana, jolla on oikeuksia ja mahdollisuuksia, mutta vähän velvollisuuksia.

Liberaalia kansalaisuustraditiota on kritisoitu sen passiivisesta kansalaisuuskäsityksestä. Kritiikki, jota on esitetty esimerkiksi T.H. Marshallin teoriaa kohtaan sen passiivisuudesta, on vaikuttanut aktiivisen kansalaisuuden käsitteen syntyyn. Vaihtoehtona passiiviselle käsitykselle kansalaisuudesta on muodostunut aktiivisen kansalaisuuden idea, jossa vastuu on siirretty autonomisille yksilöille ja yhteisöille. Valtion roolia kansalaisten toiminnassa on pyritty pienentämään. Tämän kaltaista ajattelutapaa on tutkittu erityisesti hallinnan tutkimuksessa. Hallinnan tutkimus perustuu Michel Foucault'n analyyseihin, jossa tarkastellaan millä tavoilla hallitsemme itseämme ja tulemme hallituksi. (Saastamoinen 2006, 54–55.)

Tiivistettynä liberaali kansalaisuustraditio painottaa yksilöä ja yksilön oikeuksia sekä suhdetta muihin toimijoihin kuten valtioon ja markkinoihin. Traditiossa korostetaan yksilön omaa suostumusta olla vallan alla. Traditio on syntynyt vastalauseena ehdottomalle vallalle. (Saastamoinen 2012, 246–247.) Aktiivinen ulottuvuus liberaalissa traditiossa keskittyy yksilölliseen vastuuseen itsestä ja valinnan vapaudesta. Sosiaaliliberaalinen kansalaisuus puolestaan painottaa yksilön oikeuksien ja vastuun suhdetta esimerkiksi vastikkeellisten etuuksien kautta. (Johansson & Hvinden 2007b, 44.) Liberaalista kansalaisuuden näkökulmasta ihanteellinen aktiivinen kansalainen on ”yrittäjäkansalainen”, jolla tarkoitetaan kansalaisen tapaa toimia ikään kuin yrittäjänä itseään ja omaa elämää kohtaan. Tämä ilmenee käytännön tasolla esimerkiksi itsestä huolehtimisen ja arvostamisen sekä

perheestä huolehtimisen kautta. Yrittäjäkansalainen myös tiedostaa toiminnan riskit sekä osaa varautua niihin. Tämän lisäksi liberaalista näkökulmasta kansalainen näyttäytyy kuluttajana, jonka toiminta näyttäytyy markkinoiden kautta. (Rose 2004, 164–165.)

Aktiivinen kansalaisuus on osaltaan muodostunut ”vastalauseena” liberaaleille kansalaisuusteoretisoinneille, jossa kansalaiselle ei juurikaan aseteta velvollisuuksia ja kansalainen nähdään enemmänkin passiivisena kuin aktiivisena. Liberaali traditio osaltaan selittää aktiiviseen kansalaisuuteen liittyviä osa-alueita, sekä korostaa jokaisen yksilön, kansalaisen, erityisyyttä.

3.4.2 Republikaaninen ja kommunitaristinen kansalaisuustraditio

Toinen kansalaisuuden lähestymistavoista, joita käsittelen tässä, on republikanismi. Republikanismi eli tasavaltaisuus klassisessa merkityksessään korostaa yhteisön, hallinnon ja valtion julkisuutta sekä kansan itsehallintoa (*self-government*). Julkisuus ja itsehallinto ovat republikanismin peruspiirteitä, joihin ajattelu pitkälti pohjautuu. (Dagger 2002, 146.) Julkisuus nähdään republikanismissa positiivisena asiana, joka yhdistää ihmisiä toisiinsa. Klassisessa republikanismissa painotetaan laillisuusperiaatetta ja kansalaishyveitä, joita tarvitaan yhteisön yleisen edun ymmärtämiseksi. (Kuusela & Saastamoinen 2006, 20.) Klassinen republikanismi pohjautuu antiikkiin ja moderni republikanismi perustuu yleisesti Ranskan ja Yhdysvaltojen vallankumouksiin (Keinänen 22.6.2020).

Republikaanisesta näkökulmasta kansalaisuuteen liittyy oikeudellisen näkökulman lisäksi eettinen puoli, sillä kansalaisuus edellyttää sitoutumista yhteiseen hyvään ja aktiivista osallistumista julkiseen elämään (Dagger 2002, 149). Republikaanisen kansalaisuuden määritelmä pohjautuu Antiikin Kreikkaan Platonin ja Aristotelin sekä roomalaisen Ciceron ajatuksiin. Niccolò Machiavelli on myös hyödyntänyt ajattelussaan republikaanista kansalaishyveajattelua, mutta Aristotelea ja Ciceroa hieman kovemmin. (Heater 1999, 45–48.) Aristoteles määrittelee teoksessa *Politiikka* kansalaisen henkilöksi, jolla on mahdollisuus osallistua kansallisvaltion virkojen hoitoon. Valtio on näin ollen kansalaisista muodostuva yhteisö, jonka jäsenet ovat keskenään erilaisia, mutta heidän tavoitteensa on kaikilla sama eli yhteisön turvallisuudesta huolehtiminen. Kansalaisen hyve ei siis voi olla kaikilla sama, vaikka tavoite olisikin. (Aristoteles 1991, 64, 66.) Klassinen republikanismi

ja yksilöiden julkinen elämä menetti merkitystään Rooman muuttumisen ja kristinuskon myötä. Renessanssihumanismin myötä 1400-luvulla republikanismin ajatukset yhteiskunnallisesta ja poliittisesta elämäntyylistä, osallistumisesta julkiseen elämään ja julkisten virkojen hoitoon, nosti jälleen päätään. (Fischer 2006, xxxiii–xxxiiii.)

Modernin republikanismin synty Ranskan ja Yhdysvaltojen vallankumouksien aikaan perustuu erityisesti Rousseau'n ja Montesquieun versioihin republikanismista. Jean-Jacques Rousseau on myös yksi merkittävistä tasavaltaisen kansalaisuusajattelun filosofeista teoksessaan *Yhteiskuntasopimuksesta, eli, Valtio-oikeuden johtavat aatteet* (Kuusela & Saastamoinen 2006, 21). Republikaaninen kansalaisuusperintö painottaa kansalaisten velvollisuuksia yhteiskunnassa ja kansalaisten moraalista ja eettistä puolta hyveajattelun kautta. Valtion ja kansalaisten suhde on välitön, jossa kansalaisilla on mahdollisuus suoraan vaikuttamiseen valtion päätöksentekoon, joka näkyy tasavaltaisen valtiomuotojen yleistymisenä Euroopassa 1800-luvulta lähtien (Keinänen 22.6.2020).

Republikaaniseen traditioon kuuluu oletus kansalaisesta aktiivisena osallistujana yhteiskunnan erilaisiin toimintoihin, joita kansalaisille valtion puolesta suodaan. Kansalaisen oletetaan tunnustavan itsenäisesti omat velvollisuutensa ja oikeutensa, mutta tämän lisäksi myös muiden yhteisön jäsenten olemassaolon ja heidän osuutensa yhteisöön. Republikaaninen kansalaisuusperintö pyrkii integroimaan yksilöt osaksi yhteisöä. Individualismi nähdään traditiossa turmiollisena. (Dagger 2002, 150, 152.) Tocqueville määrittelee individualismin laajemman yhteiskunnan jättämiseksi oman onnensa nojaan ja yhteishengen tukahduttamiseksi, joka lopulta johtaa egoismiin, liialliseen rakkauteen omaan itseen. (Tocqueville [1835–1840] 2006, 495.)

Republikaaninen kansalaisuusperintö juontaa juurensa liberaalin tradition tavoin Antiikin Kreikkaan ja Roomaan (Heater 1999, 45–48). Republikaanisessa ajattelussa tärkeää on yhteisön merkityksen korostaminen ja kansalaisten velvollisuudet sekä osallistuminen. Republikaaninen kansalaisuusperintö hahmottelee aktiivisen kansalaisen ihannetta, joka osallistuu julkiseen toimintaan kuten politiikkaan mielellään ja myös ymmärtää sen merkityksen. Republikaanisessa traditiossa painotetaan yhteisöjen ja valtion suhdetta. (Dagger 2002, 150, 152.) Tradition aktiivinen ulottuvuus korostaa yhteistyötä ja -vastuuta, sitoutumista ja osallistumista julkiseen elämään ja päätöksentekoon (Johansson & Hvinden

2007b, 44). Aktiivinen osallistuminen, aktiivinen kansalaisuus, voidaan nähdä eräänlaisena hyveenä, joita republikaanisessa kansalaisuustraditiossa painotetaan.

Republikanismin vaikutus 1800-luvun alussa alkoi hiipua ja sen ideat siirtyivät myöhemmin kommunitaristiseen aatteeseen kansalaisuuskeskusteluissa (Johansson 2010, 42). Republikanismi ja kommunitarismi eivät ole täysin synonyymejä, vaikka niillä on samankaltaisia piirteitä. Kommunitarismi vastaa liberaalin tradition huonoon yhteenkuuluvuuden ja huonoon yhteisöllisyyden tunteeseen. (Heater 1999, 70–71.) Republikanismi ja kommunitarismi ovat kuitenkin teoreettisesti hyvin saman tyyppisiä, sillä molemmissa painotetaan kansalaisten velvollisuuksia sekä yhteisöä. Republikanismissa kuitenkin painotetaan kommunitaristista aatetta enemmän kansalaishyvettä. (Johansson 2010, 43.) Kommunitarismilla viitataan yleisesti yhteisöjen merkitykseen yksilölle ja yhteiskunnalle (Kuusela & Saastamoinen 2006, 22). Kommunitaristisessa kansalaisuustraditiossa yksilöt nähdään ensisijaisesti poliittisen yhteisön jäseninä. Poliitiikka, kuin antiikin Kreikassa, katsotaan olevan tärkeä osa ihmiselämää, joka yhteisöllisenä toimintana muodostaa yksilön identiteettiä (Shafir 1998, 10–11). Kommunitaristinen lähestymistapa katsoo kansalaisuutta myös velvollisuutena. Kansalainen on osa yhteisöä ja hänellä on yksilölliset oikeutensa, mutta myös velvollisuutensa yhteisön jäsenenä. (Lawson 2001, 164.) Pelkistettynä kommunitarismin idea on se, että yhteisöillä on merkittävä rooli yksilön kehitykselle, koska yhteisöt muodostavat pohjan yksilön moraalille ja sosiaaliselle kehitykselle (Kuusela & Saastamoinen 2006, 22). Kommunitaristinen traditio pyrkii hahmottamaan kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskuntaa yhteisöllisyyden kautta eikä markkinoiden tai valtion avulla, joita liberalistisessa traditiossa korostetaan. Kommunitaristinen kansalaisuustraditio myöskin republikaanista traditiota enemmän keskittyy yhteisöön. Kommunitarismin perinne syntyi Pohjois-Amerikassa 1980-luvun alussa (Kuusela & Saastamoinen 2006, 22). Merkittävimpiä kommunitaristisen ajattelun saralla ovat Charles Taylor, Michael Sandel, Michael Walzer ja Alisdair MacIntyre (Delanty 2002, 163).

Kommunitaristinen traditio kritisoi aiempia tapoja ja teoreettisia avauksia yhteisön käsittämisestä. Kommunitaristinen ajattelu perustuu yhteisöjen merkityksellisyydelle yksilön kannalta sekä kulttuurillisten ja poliittisten yhteisöjen sekä kansalaisten vuorovaikutukseen. Kommunitaristinen keskustelu linkittyy erityisesti sosiologiseen keskusteluun yhteisöistä, mutta ajattelussa ei juurikaan täsmennetä mistä yhteisöstä

puhutaan. Republikaanismi ja kommunitarismi korostavat tässä tutkimuksessa merkittäviä osa-alueita kuten aktiivisuus, yhteisö ja osallistuminen. Liberaali traditio puolestaan painottaa yksilöitä, joka on myös tutkimuksen kannalta merkittävää.

Kommunitaristinen kansalaisuustraditio on uudempi 1980-luvulla muotoutunut suuntaus, joka pyrkii vastaamaan edellisten traditioiden ongelmallisiin tai puutteellisiin aspekteihin (Kuusela & Saastamoinen 2006, 22). Kommunitaristinen kansalaisuustraditio keskittyy myös republikaanismin tavoin yhteisöihin, mutta hieman eri näkökulmasta. Kommunitaristisessa ajattelussa painotetaan kansalaisyhteisön ja yksilön suhdetta, ja valtion suhde jää vähemmälle huomiolle. Kommunitaristinen traditio myös aiemmista poiketen tuo keskusteluun yksilön identiteettiin liittyvät kysymykset. Jos aiemmissa traditioissa yhteisöt nähdään yksilöiden jäsenyytenä tietyssä ryhmässä, kommunitaristisessa ajattelussa yhteisöt nähdään muodostuvan yksilöiden osallistumisesta ja identiteetistä. (Delanty 2002, 160, 162–163, 165–166.)

Aktiivisen kansalaisuuden ihanteen voisi katsoa juontuvat suuremmaksi osaksi republikaanisesta kansalaisuuskäsityksestä. Republikaanisesta näkökulmasta kansalaisuuteen liittyy oikeudellisen näkökulman lisäksi eettinen puoli, sillä kansalaisuus edellyttää sitoutumista yhteiseen hyvään ja aktiivista osallistumista julkiseen elämään (Dagger 2002, 149). Kuitenkin kaikilla tässä esitellyillä traditioilla on aktiivisen ulottuvuuden lisäksi passiivinen ulottuvuus, jossa aktiivisen kansalaisuuden ihanne muotoutuu. Aktiivisessa kansalaisuudessa korostetaan tekojen ulottuvuutta. Aktiivisen kansalaisen käsite voisi lyhyesti selitettynä tarkoittaa vaikuttamista ja toimimista jonkin yhteisen asian hyväksi (Laitinen & Nurmi 2003). Aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan kansalaisena toimimista ja oikeuksien käyttöä eri kansalaisuuden tasoilla. Kansalaisyhteiskunta on aktiivisen kansalaisuuden keskeinen toiminnan alue, jolloin aktiivinen kansalaisuus viittaa kaikkeen yhteisölliseen toimintaan. (Niemelä 2012, 64–65.) Tutkielmassa keskityn uskonnollisen yhteisön toimintaan ja toiminnalle luotuihin merkityksiin osana yhteiskuntayhteisöä aktiivisen kansalaisuuden kautta. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan tarkastella uskonnollisen yhteisön sisäistä, uskonnollista, toimintaa vaan yhteisön toimintaa osana laajempaa yhteisöä.

Kansalaisuus ei ole enää ensisijaisesti määriteltävissä suhteessa valtioon tai tietyllä yhdellä julkisella alueella. Kansalaisuus tapahtuu monimutkaisissa prosesseissa julkisella ja yksityisellä alueilla sekä kaikilla niiden välissä. (Rose 2004, 166.)

Tässä rajaan aktiivisen kansalaisuuden toiminnaksi ja tarkastelen toiminnan julkista puolta. Käsitän aktiivisen kansalaisuuden laajasta näkökulmasta koskien kaikkea toimintaa, joka tapahtuu yhteisössä julkisesti enkä ainoastaan poliittista toimintaa tai osallistumista. Tutkimuksessani yhteisönä toimii sekä yhteiskuntayhteisö että vanhoillislestadiolainen yhteisö (ks. Luku 3.3) ja tarkastelen aktiivista kansalaisuutta Päivämies -lehden kautta, joka on julkinen julkaisu ja kaikkien vapaasti luettavissa. Edellä esitelty kansalaisuuden eri traditioissa on kaikissa passiivisen puolen lisäksi aktiivinen puoli. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu kansalaisuustraditioihin kiinnittäen erityistä huomiota aktiiviseen ulottuvuuteen. Tarkastelen millä tavoilla aineistossa tuodaan kansalaisuuteen liittyvää aktiivisuutta esille. Tutkimuksen havainnot ja sitä kautta tulokset muodostuvat siis etsimällä aineistosta toimintaa, oikeuksia, vastuita sekä tarkastelemalla tekijää, toimijaa sekä niille annettuja merkityksiä. Tutkimuksessa siis tarkastelen, minkälaisia merkityksiä vanhoillislestadiolaisuudessa annetaan aktiiviselle kansalaisuudelle, joka ohjaa yhteisön jäsenien toimintaa ja toimijuutta laajemmassa yhteiskunnallisessa yhteisössä.

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimus on laadittu kvalitatiivista eli laadullista menetelmää käyttäen. Laadullinen menetelmä tuntuu tässä tutkimuksessa olevan ainoa potentiaalinen vaihtoehto. Tutkimuksessa tarkastellaan tekstin sisältöä, joten ainakaan kokonaan kvantitatiivinen eli määrällinen menetelmä ei olisi ollut tutkimuksen kannalta mielekäs. Tutkimuksen aineistoksi valikoitui vanhoillislestadiolaisen liikkeen äänenkannattaja Päivämies -lehti. Päivämies käsittelee vanhoillislestadiolaisuutta, ajankohtaisia uskonnollisia ja yhteiskunnallisia asioita (Tietoa Päivämiehestä 2021). Valitsin lehden aineistoksi, koska se käsittelee uskonnollisten asioiden lisäksi yhteiskunnallisia asioita, joka on välttämätön lähtökohta tutkimukselle. Seuraavissa alaluvuissa kuvailen Päivämies -lehteä tutkimusaineistona, sisällönanalyysejä tutkimusmenetelmänä, tutkimuksen analyysiprosessia sekä tutkimuksen luotettavuutta ja tutkijanpositiota.

4.1 Päivämies tutkimusaineistona

Tutkimusaineistonani toimii Päivämies-lehden yksi vuosikerta vuodelta 2019. Lehti ilmestyy viikoittain pois lukien muutamat juhlapyhät, jolloin viikon lehti ilmestyi viikkoa aiemmin tuplanumerona. Aineisto sisälsi siis yhteensä 52 numeroa ja 49 lehteä. Valitsin aineistoksi vuoden 2019 lehdet, koska se oli tutkimuksen aloittamisvuonna uusin vuosikerta. Pohdin yhtenä vaihtoehtona myös useampien vuosikertojen mukaan ottamista eri vuosilta. Se olisi kuitenkin monimutkaistanut tutkimusasetelmaa ja muokannut tutkimuksen fokusta eri suuntaan vanhoillislestadiolaisen liikkeen kehittyessä. Uskon uusimmalla vuosikerralla saavani ajankohtaisen näkemyksen herätysliikkeen tilasta ja vastauksen tutkimusongelmaani. Useampi vuosikerta olisi epäilemättä tuonut laajemman katsauksen liikkeestä ja sen kansalaisuuskäsityksestä. Yksi vuosikerta on kuitenkin mielestäni riittävä ottaen huomioon tutkimuksen tyypin ja tarkoituksen.

Palola (2001) on koonnut herätysliikelehtien rooleja lehtien päätoimittajien sekä asiantuntijoiden arvioimana 1990-luvun lopulla. Palola on koonnut arvioinnit herätysliikelehtien rooleista yhteen nimittäen sitä ”herätysliikelehden rooliteoriaksi”. Herätysliikelehdille annetaan teorian mukaan neljä tehtävää: yhteisöllinen tehtävä, merkitys

liikkeen jäsenille, ikkuna liikkeeseen ja kirkollisyhteiskunnallinen merkitys. Yhteisöllinen tehtävä liittyy liikkeen sisäisen yhteyden ylläpitämiseen, sisäiseen tiedotukseen ja identiteetin vahvistamiseen. Tästä näkökulmasta liikkeen jäsenet pitävät lehteä Jumalan työvälineenä, joka toimii liikkeen sisäisen keskustelun määrittäjänä sekä kannanilmaisijana. Herätysliikkeen merkitys jäsenelle on ainutlaatuinen sitoutuminen tunnetasolla lehteen. Lehti toimii jäsenen oppaana ja sielunhoitajana sekä kanavana seurata muita jäseniä. Herätysliikkeen lehti toimii myös ulkopuolisille ikkunana liikkeeseen, jolla voi seurata liikkeen toimintaa erityisesti yksilötasolla. Lehtien roolina on myös osallistua kirkossa ja yhteiskunnassa käytävään keskusteluun. (Palola 2001, 20–26.)

Päivämies-lehti on yksi suurimmista Suomessa viikoittain ilmestyvistä herätysliikkeen lehdistä. Lehti on perustettu vuonna 1954, koska aiemmin kerran kuukaudessa ilmestyvä Siionin Lähetyslehti soveltui huonosti tiedotus- ja uutislehdeksi harvan julkaisutahdin vuoksi. Päivämies etsi pitkään suuntaansa ja rooliaan. Vanhoillislestadiolaisuudessa tapahtuneet hajaannukset ja kriisit vaikuttivat aikansa myös lehden sisältöihin. Lehden rooli alkoi selkiintyä 1990-luvun puolivälissä, jolloin se muodostui selkeämmin tiedotus- ja uutislehdeksi. Päivämies koetaan myös tarkoitetuksi liikkeen ulkopuolisille. (Ibid. 2001, 27–38.)

Päivämies on ajankohtainen uutislehti, jonka sisältöön tietenkin vaikuttaa laajempi yhteiskunnallinen keskustelu ja ajankohtaiset aiheet. Vuonna 2019 ajankohtaisia aiheita olivat muun muassa Eduskuntavaalit, jätelainuudistus sekä IPCC:n raportti ilmastonmuutoksesta (ks. <https://www.ipcc.ch/srccl/>). Laajempi yhteiskunnallinen keskustelu vaikuttaa väistämättä aiheisiin, joita lehdessä käsiteltiin. Pohdin uutislehden merkitystä tuloksien kannalta vielä johtopäätöksissä tarkemmin.

Päivämies-lehteä on käytetty aiemminkin tutkimusaineistona tai sen osana tutkimuksissa (ks. esim. Linjakumpu 2019; Nykänen 2012). Päivämies-lehti sisältää pääkirjoituksia, uutisia, kolumneja sekä artikkeleita. Lehden yhteiskunnallisen ulottuvuuden myötä koen sen sopivan hyvin tutkimustarkoitukseeni. Tutkimus ei millään tavalla ohjaa aineistoa sen ollessa jo valmista materiaalia eikä esimerkiksi haastatteluilla itse tuotettua. Koen tämän seikan olevan tärkeä tutkimukseni kannalta, jotta tulokset vastaisivat mahdollisimman hyvin tämän tutkimuksen tutkimusongelmaan. Tutkimuksen aineistossa Päivämies-lehden toimituksen keskeistä tavoitetta kuvailtiin vuorovaikutteisuuden ja sitä kautta osallistumisen

lisäämisenä (Päivämies 3.4.2019a, 2). Toimituksen keskeinen tavoite perustelee myös lehden pätevyyttä tämän tutkimuksen aineistona.

4.2 Tutkijan positio ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusprosessin aikana tehdään useita valintoja, jotka määrittävät mihin suuntaan tutkimusta viedään. Päätöksien ja valintojen tulee olla perusteltuja ja tietoisia mitä ne tutkimuksen kannalta tarkoittavat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Olen pyrkinyt perustelemaan tutkimukseni jokaisessa vaiheessa valinnat, joita olen tehnyt tai miksi olen jättänyt jotakin tarkastelun ulkopuolelle.

Laadullista aineistoa analysoidessa tulee kiinnittää huomiota tutkijan ennakko-oletuksiin, jotta ennakko-oletukset eivät muokkaa aineistoa (Metsämuuronen 2003, 195). Uskonnollisten liikkeiden tutkimisessa tulee ottaa huomioon eroavaisuudet siinä, miten liike näyttäytyy yhteisön sisältä ja ulkopuolelta. Ulko- ja sisäpuolen toiminnan eroavaisuuksiin on useasti tavallista kiinnittää huomiota. (Linjakumpu & Wallenius-Korkalo 2019, 7–8). Tutkimuksessani tarkastelen yhteisön toimintaa ulkopuolisena, joka edellyttää, että huomion ulkopuolelle ei jää näkökulmastani ”normaalit” asiat ja käytännöt. Aineiston sisältöön voin vaikuttaa ainoastaan valitsemalla tarkasteluajanjakson. Aineiston olen käynyt perusteellisesti läpi analyysimenetelmiä käyttäen.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää tunnistaa oma asemansa tutkijana ja mahdolliset subjektiiviset käsitykset tutkimusaiheesta ja -kohteesta. Tutkimusta tehdessäni olen tiedostanut aiemmat käsitykseni liikkeestä ja aktiivisesti jättänyt tiedon sivuun. En omaa vahvoja tutkielmaan vaikuttavia ennakko-oletuksia tai käsityksiä liikkeestä, joten en kokenut vaikeaksi jättää subjektiivista käsitystäni tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimus ei kuitenkaan aina voi olla täysin objektiivista, vaan jo tutkimuskohteen ja tutkimuksen asetteluun sisältyy subjektiivisia kokemuksia, toiveita tai mielenkiinnonkohteita. Tuloksiin vaikuttavat myös voimakkaasti tutkijan käsitykset todellisuudesta ja luotettavasta tiedosta. Täydellinen objektiivisuus on siis pitkälti vain ihanne, johon pyritään, mutta sitä on vaikea tai mahdoton saavuttaa. (Metsämuuronen 2006, 17.)

Tutkimukselle on asetettu normeja ja arvoja, joihin tutkimuksen tulisi pyrkiä kuten Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukset. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää myös käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti, joita useimmiten käytetään määrällisessä, kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen validiteetissa on kyse tutkimuksen pätevydestä, kuten perusteellisuudesta, uskottavuudesta ja vakuuttavuudesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Reliabiliteettia voidaan laadullisessa tutkimuksessa arvioida kolmesta näkökulmasta: metodin reliabelius (quixotic reliability), ajallinen reliabelius (diachronic reliability) sekä tuloksien reliabelius (synchronic reliability). Metodin reliabeliuuden arviointi liittyy metodin tarkasteluun ja tutkimuksen olosuhteisiin, kuten missä tilanteissa menetelmä on luotettava ja johdonmukainen. Ajallisella arvioinnilla tarkastellaan havaintojen ja mittausten pysyvyyttä eri aikoina sekä tuloksien reliabelisuutta arvioidaan tarkastelemalla johdonmukaisuutta. Reliabiliteetin arviointiin laadullisessa tutkimuksessa liittyy kuitenkin paljon ongelmia, kuten tutkimuksen kontekstisidonnaisuus, tutkimuskohteen ja -aiheen muuttuminen sekä tuloksien moninaisuus. (Kirk & Miller 1986, 41–42, ks. myös Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Laadullisen tutkimuksen arviointi voi olla hankalaa, mutta näen arvioinnin kuitenkin tärkeäksi osaksi juuri monimutkaisuuden takia. Tutkimuksessani olen pyrkinyt kirjoittamaan auki myös validiteettiin ja reliabiliteettiin liittyvät asiat ja pohdin näitä myös tutkimuksen tuloksissa sekä johtopäätöksissä. Tieteen keskeisin tavoiteltava arvo on (absoluuttinen) totuus. Tiede on kuitenkin inhimillistä toimintaa, joten siihen sisältyy aina mahdollisuus virheille, erehdyksille, puitteille ja vääristelyille. (Salonen 2007, 44.)

4.3 Sisällönanalyysi ja analyysiprosessi

Laadullisessa tutkimuksessa tilastolliset todennäköisyydet, toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, eivät kelpaa havainnoiksi eikä usein se olisi mahdollistakaan. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin voidaan katsoa koostuvan kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Havaintojen pelkistämisen vaiheella tarkoitetaan aineiston tarkastelemista tietystä teorettismetodologisesta näkökulmasta sekä havaintojen yhdistämistä. Laadullisessa tutkimuksessa tälle vaiheelle tärkeää on raakahavaintojen, eli aineistosta poimittuja pelkistämättömiä havaintoja, pelkistäminen suppeaksi havaintojen joukoksi. Toisella vaiheella eli arvoituksen ratkaisemisella laadullisessa analyysissa tarkoitetaan tulosten tulkintaa. Tulkinta ei perustu ainoastaan

edellisen vaiheen pohjalta muotoiltuja havaintoja vaan myös viitataan muuhun tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Havainnot voidaan käsittää johtolankoina varsinaisen arvoituksen ratkaisemiseen. Tässä vaiheessa tulee muistaa, että täydellistä varmuutta tieteellinen tutkimus ei voi koskaan saavuttaa, mutta sopivia ja yhdenmukaisia johtolankoja ollessa paljon on ratkaisu todennäköisemmin oikea. (Alasuutari 2011, 38–40, 43–44, 46, 48.)

Laadullinen tutkimus koostuu joukosta erilaisia menetelmiä ja tyylejä. Tutkielmani varsinaista menetelmää kuvaa parhaiten laadullinen teorialähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on tekstianalyysi, joka tarkastelee inhimillisiä tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan käyttää yksittäisen menetelmän lisäksi myös teoreettisena viitekehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 117). Sisällönanalyysillä saadaan aineisto järjestettyä johtopäätöksien tekoa varten eli sisällönanalyysin avulla ei voida tehdä varsinaisia johtopäätöksiä (Grönfors & Vilka 2011, 94). Sisällönanalyysia on kritisoitu tästä eräänlaisesta keskeneräisyydestä, jota menetelmä aiheuttaa esimerkiksi tilanteissa, joissa tutkija ei ole pystynyt muodostamaan järkeviä johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). On siis tärkeää huomata, että aineiston järjesteleminen ei vielä ole varsinainen johtopäätös, vaan antaa eväät varsinaiselle johtopäätöksien pohdinnalle. Sisällönanalyysi on hyvin saman tyyppinen diskurssianalyysin kanssa. Diskurssianalyysistä menetelmä eroaa siinä, että diskurssianalyysi tarkastelee tekstin tuottamia merkityksiä. Sisällönanalyysissa pyritään kuvaamaan aineiston sisältöä sanallisesti ja saamaan yleinen ja tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Teorialähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa aineiston analyysin luokittelua aikaisempaan teoriaan pohjautuen. (Ibid., 117, 119, 127.) Käytännössä jaottelen ja luokittelen aineistoa teoriakirjallisuuden avulla, joista muodostan varsinaiset tutkimuksen tulokset. Sisällönanalyysi on monipuolinen tutkimusmenetelmä, jota voi soveltaa kaikessa laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Menetelmän taipuisuutensa vuoksi sillä on myös yhtä monta käyttötapaa kuin on käyttäjänsä. Seuraavaksi selitän yksityiskohtaisesti tutkimuksen analyysiprosessin vaiheet.

Teorialähtöiselle sisällönanalyysille tyypillistä on analyysirungon tekeminen. Analyysirunko on teoriakirjallisuudesta muodostetun luokituksen ja kategorioiden avulla tehty mahdollisesti väljäkin runko. Analyysirungon tekemiseen on erilaisia tapoja. (Ibid., 127.) Tämän tutkimuksen analyysirunko muodostui kansalaisuuden käsitteen laajasta teoretisoinnista, jonka kokosin tutkimuksen kannalta relevanttiin muotoon. Analyysirunko

ei ole tarkasti suunniteltu, vaan enemmänkin väljä kehys tutkimukselle. Tarkastelun kohteina analyysissäni olivat seuraavat asiat: toimintaympäristö, aktiivisuus, passiivisuus ja toimijuus sekä toiminta. Tarkastelin näitä asioita ja niille annettuja merkityksiä tekstissä. Tutkimus ei ole tarkasti strukturoitu, vaan tarkastelen myös analyysirungon ulkopuolelle jääviä asioita (ks. *ibid*, 113).

Analyysiprosessini alkoi ensin hahmottelemalla ja poimimalla raakahavaintoja aineistosta. Sen jälkeen työstin vielä teoreettista viitekehystä eteenpäin sekä käsitteitä, jotta analysointi olisi helppoa ja teoriaan suhteuttaminen vaivatonta. Tämän jälkeen siirryin varsinaiseen analyysivaiheeseen, jossa luin ja kävin huolellisesti aineiston läpi hyödyntäen analyysikysymyksiä, jotka muodostin teorian avulla. Analyysikysymyksiä oli useita ja ne liittyivät tarkastelun kohteisiin, jotka ovat lueteltu edellä. Aineiston lukemisen jälkeen havainnoista ja poiminnoista muodostin varsinaiset tulokset. Järjestelin havainnot ensiksi erilaisiin suuntaa antaviin ryhmiin, jotta niiden ymmärtäminen oli helpompaa. Tässä vaiheessa myös muu aineisto jäi pois ja tarkastelin havaintoja muusta aineistosta erillään.

Tutkimuksen havainnot olivat päällekkäisiä eikä ryhmittely ollut helppoa. Jaottelin havainnot, jotka olivat suoria lainauksia, aineistosta ensiksi niiden aiheiden mukaan. Havainnot liittyivät muun muassa arvoihin, ilmastoon ja ympäristöön, perheeseen ja työhön. Yksi havainto saattoi kuulua useampaan ryhmään. Erityisen vahvasti tuloksista nousee yksilön suhde muihin, pääasiallisesti muihin uskovaisiin, mutta myös liikkeen ulkopuolisiin. Suhdetta kuvataan velvollisuuksien kautta, kuten velvollisuutena huolehtia lähimmäisistä ja auttaa muita. Työstä ja sen eri muodoista kirjoitetaan muun muassa yksilöiden velvollisuutena ja oikeutena suhteessa yhteisön, oman itsen ja yhteiskunnan kehittämisessä. Ilmasto- ja ympäristökysymykset nousivat myös aineistosta selkeästi esille esimerkiksi kannustamalla kierrättämään ja suojelemaan ympäristöä ylikuormittumiselta. Aineiston analysoimisen ja havaintojen ryhmittelyn jälkeen päädyin neljään eri kansalaisuustyypiin, joita vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä tuotetaan. Nämä kansalaisuustyypit olen jakanut kolmeksi eri tulosluvuksi, jotka ovat: työkansalaisuus, demokratia- ja ilmastokansalaisuus sekä perhekansalaisuus.

Tutkimuksen kohteena on aktiivinen kansalaisuus, jolla viitataan kansalaisuuden toiminnan ja tekemisen puoleen, vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Tutkimuksen tuloksina aktiivinen kansalaisuus nivoutuu vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä kolmeen eri

näkökulmaan: työkansalaisuus, demokratia- ja ilmastokansalaisuus ja perhekansalaisuus. Näissä työ, yhteiskunta ja perhe ovat siis toiminnan keskiössä ja niillä osakseen rakennetaan aktiivista kansalaisuutta yhteisössä. Työkansalaisuudessa työ on tärkeää toimintaa, johon suhtaudutaan suopeasti yhteisössä ja siihen kannustetaan myös lapsia ja nuoria. Demokratia- ja ilmastokansalaisuus ei ole niin itseään selittävä nimitys kuin työkansalaisuus. Tällä kansalaisuuden muodolla tarkoitan toimintaa, johon liittyy yksilön ja yhteisön vastuu yhteiskunnasta ja ilmastosta. Demokratia- ja ilmastokansalaisuus sisältää monipuolisesti erilaista toimintaa, jota tuodaan esille ensisijaisesti vastuunkantamisena. Perhekansalaisuus puolestaan keskittyy perheen eri toimintoihin kuten vanhemmuuteen ja lapsiin sekä nuoriin. Perhekansalaisuudessa toiminnan ympäristö on erityislaatuinen yhteisö: perhe. Esittelen ja käsittelen näitä tutkimuksen tuloksia seuraavissa kolmessa luvussa omina kokonaisuuksinaan.

5 TYÖKANSALAISSUUS

Ensimmäisen tulosluvun olen nimennyt työkansalaisuudeksi. Työkansalaisuus on yksi aktiivisen kansalaisuuden jäsentäjä, jossa työ määrittelee ja työn kautta määritellään kansalaisen toimintaa yhteiskunnassa. Työllä tarkoitan tässä yhteydessä palkkatyötä ja yrittäjyyttä, joten tämän luvun ulkopuolelle jää esimerkiksi kotityöt ja vapaaehtoistyö. Kansalaisuuden näkökulmasta työ nähdään tässä yhteydessä velvollisuutena ja oikeutena, jonka tarkoitusta perustellaan eri tavoin. Työ on yksi ihmiselämän universaaleista piirteistä, mutta työtä voidaan silti määritellä monella tavalla. Työn perusmääritelmien mukaisesti työtä voisi esimerkiksi kuvailla välttämättömyydeksi selviytymisen kannalta, mutta sekään ei ole yksiselitteinen määritelmä. Työstä saa ulkoisten hyödykkeiden lisäksi myös sisäisiä hyödykkeitä kuten mahdollisuuden kehittää itseään ja identiteettiään. (Svedsen 2008, 8–10.) Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä työtä tehdään ja sitä perustellaan sekä uskonyhteisön sisäisen että sen ulkopuolisen toiminnan kautta, mutta tutkimuksessani keskityn tähän ulkopuoliseen toimintaan, joka tapahtuu uskonyhteisön ja muun yhteiskunnan rajapinnassa. Näin ollen ulkopuolelle jää uskonyhteisön sisäinen työ, joka on suurimmaksi osaksi talkoo- ja vapaaehtoistyötä. Nämä työn muodot eivät tuo juurikaan esille sitä kansalaisuutta ja kansalaisuuden ideaa, jota tässä tutkimuksessa tarkastelen. Tässä luvussa kuvaan työtä aktiivisen kansalaisuuden jäsentäjänä vanhoillislestadiolaisessa kontekstissa. Ensimmäisessä alaluvussa kirjoitan auki keskeiset havainnot, jotka ovat johtaneet tutkimustulokseen. Toisessa alaluvussa suhteutan tuloksen laajempaan kansalaisuuden kontekstiin ja pohdin sen merkitystä aktiivisen kansalaisuuskäsityksen kannalta.

5.1 Työ velvollisuutena ja oikeutena

Työ lukeutuu kansalaisuuden teorioissa kansalaisuuden velvollisuuksiin. Erityisesti sosiaalisen kansalaisuuden teoretikko T.H. Marshall korostaa työn merkitystä velvollisuutena valtiota ja yhteiskuntaa kohtaan (Marshall 1981, 93). Velvollisuudet ja oikeudet kansalaisuudessa voidaan katsoa kansalaisuuden kriteereiden määritteleviksi komponenteiksi (Bellamy 2008, 26). Vanhoillislestadiolaisuudessa työ on tärkeä ja merkityksellinen osa-alue (ks. esim. Linjakumpu 2019), joten työkansalaisuuden ilmeneminen vanhoillislestadiolaisessa kansalaisuuskäsityksessä oli odotettavissa. Työtä ei

kuitenkaan nähdä ainoastaan velvollisuutena, vaikka sitä se ensisijaisesti on, vaan myös oikeutena.

Vanhoillislestadiolaisuudessa kansalaisten toiminnan ytimessä on työnteko, josta kirjoitetaan Päivämies-lehdessä paljon. Työstä kirjoitetaan vaihtelevin ilmauksin, jotka osaltaan velvoittavat yhteisön jäseniä työntekoon, mutta myös pitävät työntekoa positiivisena oikeutena ja mahdollisuutena. Työtä kuvataan kaikkien velvollisuutena ja oikeutena:

”Yhteiskunta rakentuu monenlaisista työtehtävistä. Saamme jokainen opiskella ja tehdä työtä kykyjemme ja voimavarojemme mukaan ja antaa siten oman panoksemme yhteisen hyvän rakentamiseen.” (Päivämies 20.2.2019a, 2.)

Edellisestä lainauksesta on nähtävissä, miten työ on jotakin mitä saa tehdä. Työ ilmenee näin ollen toimintana, joka on ihmisen oikeus. Työn funktiota kuvataan panoksen antamisena ”yhteisen hyvän rakentamiseen”. Yhteinen hyvä voi olla niin yhteisön sisäinen kuin julkinen yhteiskunnallinen asia. Tutkimuksessa tarkastelen julkista puolta, joten keskityn tässä vain siihen enkä yhteisön sisäiseen ja yksityiseen toimintaan. Nämä ovat siis paikoittain päällekkäisiä, mutta tarkastelen siitä huolimatta ilmiötä vain julkisen puolen kautta suhteutettuna kansalaisuuskeskusteluihin.

Työnteko velvollisuutena on kuitenkin ehdottomasti selkeämpi ja yleisempi tapa perustella toimintaa. Työhön velvoittava sisältö aineistossa ilmenee muun muassa korostamalla työntöön välttämättömyyttä esimerkiksi yrittäjyydestä kerrottaessa:

”Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on rakentunut yrittämiselle. Tarvitsemme yritteliästä asennetta, luovuutta, osaamista, yhteistyötaitoja ja valmiutta tarttua uusiin haasteisiin.” (Päivämies 4.9.2019a, 2.)

Toimeentulon hankkiminen ymmärretään ansiotyön tavoitteeksi, mutta työn keskeisiä merkityksiä ovat myös muiden auttaminen ja yhteiskunnan rakentaminen (Päivämies 2.1.2019a, 12–13). Nämä ovatkin tämän tulosluvun keskiössä. Yhteiskunnan rakentamiseen aineistoissa viitattiin useampaan otteeseen, mutta varsinaista toiminnan sisältöä tai konkreettisia tavoitteita ei avattu sen enempää. Yhteiskunnan rakentaminen näyttäytyy

jonkinlaisena arvona, jota tulee koko ajan kehittää ja edistää työn kautta ja avulla. Erityisesti yrittäjyys korostuu työnteon muodoista, kun kirjoitetaan yhteiskunnan toimimiselle välttämättömästä työstä:

”Yrittäjyyden kautta tehdyllä työllä synnytetään työpaikkoja ja varallisuutta, jolla yhteiskunnan tuottamia palveluita voidaan toteuttaa” (Päivämies 4.9.2019a, 2).

Yrittäjyyteen suhtaudutaan suopeasti ja tällainen ajattelutapa korostaa yksilöiden, kansalaisten, tarvetta ja merkitystä yhteiskunnan perustana nojaten valtion sijaan kansalaisiin. Yrittäjyys nostetaan jopa palkkatyön yläpuolelle mahdollisessa arvojärjestyksessä. Vanhoillislestadiolaisuudessa on erilaisia ulottuvuuksia, jotka kannustavat ja tukevat yrittäjyyteen (Linjakumpu 2018, 90), joista äänenkannattajan kirjoitukset ovat vain yksi monista ulottuvuuksista. Vanhoillislestadiolainen ajattelutapa yrittäjyydestä (ja muustakin työstä) voisi katsoa edistävän sosiaalisen yritteliäisyyden kulttuuria. Sosiaalisella yritteliäisyydellä tarkoitetaan yksilön oma-aloitteista toimintaa, jossa otetaan yhteisö huomioon. Käsite kattaa kaiken toiminnan, jota tutkimuksessa käsitellään eli kaiken toiminnan, jota yksilö kansalaisena tekee. (Ikonen 2006, 93.) Se miten työstä ja sen eri muodoista erityisesti yrittäjyydestä kirjoitetaan edistää tätä näkemystä. Aineistossa korostuu työn tekemisen välttämätön merkitys yhteiskuntayhteisölle.

Vaikka työnteon varjopuolia esimerkiksi uupumusta (Päivämies 27.3.2019, 12) tuodaan esille, korostuu aineistossa työnteon tärkeä merkitys. Vanhoillislestadiolaisuuden käsitys työstä tiivistyy esimerkiksi seuraavassa lainauksessa:

Luther piti kaikkea rehellistä työtä tärkeänä. Hän totesi, että ihminen on luotu tekemään työtä, niin kuin lintu on luotu lentämään. Luterilaisessa työetiikassa työ nähdään Jumalan lahjana, ja sitä tehdään rehellisesti ja iloisesti yhteiskunnan ja lähimmäisten hyväksi. Luther ei opettanut, että ahkeruudella ansaittaisiin pelastus, eikä työn ankara puurtaminen ollut hänelle ihanne. Työ näkyi Lutherille Jumalan lahjana, joka myös varjelee joutilaisuuden vaaroilta. (Päivämies 2.1.2019a, 12–13.)

Lainauksessa tuodaan esille luterilainen työetiikka, joka usein osittain virheellisesti käsitetään ankaran työnteon ja puurtamisen kautta. Tämä juontuu ainakin osakseen Max Weberin esseeseen protestanttisesta etiikasta ja kapitalismin hengestä, joka kuitenkin jättää

luterilaisuuden tarkastelun ulkopuolelle. (Peltonen 1987.) Max Weber on esittänyt, että protestanttinen uskonto antaa edellytykset nykyaikaiselle kapitalistiselle järjestykselle korostaen yksilön vastuuta ja tukevan yritteliäisyyttä. Protestanttinen etiikka painottaa työn merkitystä maallisen vaurastumisen lähteen lisäksi taivaallisen armon oikeutuksena. Protestanttisen työetiikan voidaan katsoa olevan kapitalismin kehityksen tulos, mutta myös edellytys kapitalismin hallitsevalle asemalle nyky-yhteiskunnassa. (Sulkunen 1999, 127–128.) Vanhoillislestadiolaisuudessa työnteko perustuu pohjimmiltaan uskontoon kuten edellisestä lainauksesta voi lukea. Tästä huolimatta työntekoa perustellaan kuitenkin maallisen elämän kautta maallisten toimintojen edistämiseksi.

Nuorten ja lasten työstä ja työhön valmistamisesta aineistossa käsiteltiin pääosin yhteisön sisäisen vapaaehtoistyön kautta, mutta myös koulutuksen ja tulevaisuuden suunnitelmien avulla. Seuraava lainaus liittyy artikkeliin, joka käsitteli nuorten mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja peruskoulun jälkeen. Lainauksissa on nähtävissä, miten nuoria kannustetaan työntekoon ja yhteiskunnan rakentamiseen:

”Nuoret voivat rukouksin pyytää sellaista meiltä, että haluaisivat tehdä töitä ja rakentaa tätä ajallista yhteiskuntaa, jonka Jumala on antanut” (Päivämies 20.2.2019b, 10).

Aktiivinen kansalaisuus, joka jäsentyy työnteon kautta, ulottuu nuoriin ja lapsiin. Aktiiviseen työkansalaisuuteen valmistetaan nuoria, jotta heillä olisi mahdollisimman hyvät eväät tulevaisuuteen. Työmarkkinoiden voidaan katsoa olevan avainasemassa monimutkaisessa siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen (Hoof & Bradley 2005, 3). Normatiivisesta sosialisoinnin näkökulmasta nuoruus ja lapsuus ovat työelämään valmistautumisen vaiheita koulutuksen ja oppimisen kautta. Aikuisuudelle ominaista on aktiivinen osallistuminen työmarkkinoille useamman vuoden ajan sekä kotitöihin osallistuminen. (Reiter & Craig 2005, 16). Vanhoillislestadiolaisessa aktiivisen kansalaisuuden käsityksessä nuoria ja lapsia pyritään siis valmistamaan työelämään kasvatuksen ja kannustamisen kautta. Lasten ja nuorten osallistumista erilaisiin uskontoyhteisön sisäisiin vapaaehtoistyön muotoihin katsotaan myös hyvällä, jonka voisi katsoa vaikuttavan melko varmasti myös yhteiskuntayhteisössä työn merkityksien luomisessa ja suhtautumisessa. Nuorten kansalaisuutta ja kasvattamisesta kansalaisuuteen käsittelen lisää luvussa 7.

Työn tekemisen tarkoitukset näyttäytyvät aineistossa työnteko tavasta riippuen ainakin seuraavilla tavoilla: suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen, työpaikkojen ja varallisuuden synnyttäminen ja sitä kautta yhteiskunnan palveluiden takaaminen, toimeentulon hankkiminen sekä ihmisten auttaminen ja nuorten ja lasten osallistaminen. Työ nähdään yksilön kannalta merkittävänä, mutta yhteiskuntayhteisön kannalta merkittävämpänä.

Kansalaisuus työn kautta tarkasteltuna vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä näyttäytyy ennen kaikkea velvoittavana kansalaisuutena, jossa kansalaisia pyritään ohjaamaan ja orientoimaan työelämään. Työtä voidaan osalta esimerkiksi tarkastella republikaanisen kansalaisuustradition hyveajattelun kautta. Työ tutkimuksen kontekstissa näyttäytyy julkisten asioiden hoitamisena, joka yhdistää ihmisiä eli ikään kuin vanhoillislestadiolaista yhteisöä yhteiskunnalliseen yhteisöön. Työtä perustellaan korostamalla yhteisen edun merkitystä, jolla osaltaan varmasti tarkoitetaan uskonyhteisön etua, mutta myös laajemman yhteiskuntayhteisön etua, johon tässä tutkimuksessa keskityn. Nämä piirteet ovat ominaisia republikaaniselle ajattelulle (ks. esim. Dagger 2002; Kuusela & Saastamoinen 2006). Kansalaishyveet republikaanisessa ajattelussa perustuvat julkiselle luottamukselle ja toiminnalle (Dagger 2002, 14). Työ nähdään osaksi julkista toimintaa, jolla edistetään yhteistä, julkista hyvää.

Työ velvollisuuden lisäksi nähdään myös oikeutena. Tekstissä esiintyy ilmauksia, jotka antavat ymmärtää työntöön vapaaehtoisena toimintana, jota voi tehdä oman tuntemuksien mukaan. Lisäksi aineistossa korostetaan armollisuutta ja omien henkilökohtaisten voimavarojen mukaan toimimista. (Päivämies 27.3.2019a, 12.) T.H. Marshall on jakanut kansalaisuuden oikeudet hyvinvointivaltiossa kansalaisoikeuksiin, poliittisiin sekä sosiaalisiin oikeuksiin, jotka voidaan nähdä kansalaisten yhteiskunnallisen osallisuuden ja aktiivisuuden perustana (Koistinen 2014, 301). Työn hahmottuminen ensisijaisesti kansalaisen velvollisuutena vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä on melko odotettavaa, mutta kansalaisuuden oikeuksien kautta sen hahmottaminen on hieman monimutkaisempaa. Oikeus työhön, miten tässä yhteydessä hahmotan sen, ei ole normatiivinen kansalaisuuden oikeus, joka saavutetaan statuksen kautta. Vanhoillislestadiolaisuudessa aktiivisella kansalaisella on velvollisuus työhön ja tämän lisäksi myös oikeus työhön. Oikeus työhön on siis eräänlainen positiivinen oikeus, joka on oikeus itsessään. Työ velvollisuuden kautta

hahmottuu sen merkityksen ja siitä saatujen etujen kautta. Työ oikeutena puolestaan hahmottuu itsessään työn tekemisen kautta eikä siitä saatujen hyötyjen. Vanhoillislestadiolaisuudessa halutaan siis nähdä työ velvoittavan puolen lisäksi jopa etuoikeutena. Yksilöllä eli kansalaisella on mahdollisuus toimia vapaasti ja edistää omaa henkilökohtaista oikeuttaan työhön. Työn velvoittava puoli hahmottuu kansalaisuuskeskusteluista republikaanisen ja kommunitaristisen kansalaisuuden kautta, ja puolestaan oikeus työhön liberaalisen kansalaisuuden kautta. Avaan seuraavassa alaluvussa vielä tarkemmin tätä pohdintaa suhteutettuna teoriakirjallisuuteen. Työn voisi katsoa olevan yksi aktiivisen kansalaisuuden perusteista, joka pääasiassa jäsentyy velvoittavan puolen kautta, mutta myös oikeuden kautta.

5.2 Työ, vanhoillislestadiolaisuus ja kansalaisuus

Työelämä on yhteiskuntatieteellisesti merkittävä ja tärkeä tutkimuksen kohde. Työllä on merkittävä rooli yhteiskunnassa sen palkitsevien, tuotannollisten ja sosiaalistavien funktioiden vuoksi. Työn muuttuminen postmodernissa yhteiskunnassa on vaikuttanut myös työhön suhtautumiseen, kuten määrittelekö työ enää yksilön identiteettiä tai elämää niin merkittävästi kuin ennen. (Koistinen 2014, 241–242.) Työkansalaisuus vanhoillislestadiolaisen aktiivisen kansalaisuuden jäsentäjänä näyttää, että työllä on merkitys yksilöiden ja yhteisöjen elämässä, mutta se ei kuitenkaan lopulta määrittele ihmisiä niin merkittävästi kuin voisi ensiksi ajatella. Työn arvo perustuu aineistohavaintojen valossa pitkälti *yhteiseen hyvään ja yhteiskunnan rakentamiseen*, kuten edellisessä alaluvussa esittelin.

Työnteon ja siihen suhtautumisen voidaan katsoa olevan yksi vanhoillislestadiolaisen liikkeen ominaispiirteistä. Liikkeessä on aina suhtauduttu työntekoon myönteisesti. Linjakumpu (2019) on artikkelissa ”Työn merkitys Päivämies-lehdessä” tarkastellut minkälaisia merkityksiä työlle annetaan. Linjakumpu toteaa työn olevan vanhoillislestadiolaisuudessa selkeästi keskeinen elämänalue. Työ näyttäytyy toimivan vanhoillislestadiolaisuuden ja muun yhteiskunnallisen elämän rajapinnassa mahdollistaen uskonto-yhteisön kohtaamisen ja toimimisen liikkeen ulkopuolisen maailman kanssa. (Linjakumpu 2019, 222–223.) Tutkimukseni fokus on nimenomaan tässä uskonto- ja yhteiskuntayhteisön rajapinnassa ja siinä toimimisessa.

Aktiiviset kansalaiset vanhoillislestadiolaisuudessa nähdään työkansalaisina, joilla on velvollisuus työntekoon ja sitä pidetään arvossa. Työnteolla edistetään yhteiskunnan toimimista ja rakentamista. Työ ja työnteko on osa aktiivista kansalaisen toimintaa, jolla avataan vanhoillislestadiolaista kansalaisuuskäsitystä. Työkansalaisuus velvoittaa ja oikeuttaa työhön, jonka avulla yhteiskuntaa rakennetaan. Yhteiskuntaa tai sen hyötyjä ei kuitenkaan sen tarkemmin määritellä vaan sitä pidetään arvona sinänsä. Tämänkaltainen ajattelu osaltaan edistää aktiivisen kansalaisuuden ihannetta, jossa yksilö eli kansalainen on aktiivinen toimija, joka edistää yhteistä hyvää. Valtio tai muut yhteiskunnalliset järjestelmät eivät ole aktiivisia, vaan sen jäsenet ovat. Suhde yhteiskunnan ja kansalaisen välillä näyttäytyy tässä yhteydessä hieman yksipuoliselta, mutta näkisin sen johtuvan vain yhteiskunnan toimintojen avaamisen puuttumisesta. Yhteiskunta kuitenkin näyttäytyy jonakin, jota tulee ylläpitää ja näin ollen voisi olettaa siitä olevan myös jotakin hyötyä kansalaisille.

Tässä yhteydessä aktiivinen työkansalaisuus näyttäytyy kansalaisuuden näkökulmasta republikaanisena ja kommunitaristisena kansalaisuutena, jossa kansalaisen tulee osallistua yhteisön toimintaan ja näin ollen edistää yhteistä koko yhteisön hyvinvointia. Työkansalaisuutta voidaan tarkastella myös liberaalin kansalaisuuskeskustelun kautta, jossa yksilöllä on oikeus työhön. (Johansson & Hvinden 2007a, 5.)

Kansalaisuuden velvollisuuksia on määritelty kansalaisuuskeskusteluissa monin eri tavoin. Republikaanisessa kansalaisajattelussa kansalaisella on paljon vastuita osallistua ja olla aktiivinen julkisessa elämässä kuten päätöksenteossa ja yhteisön keskusteluissa. Sosioliberaalissa kansalaistraditiossa puolestaan velvollisuudet painottuvat saatujen etujen ”vastapalveluiksi” eli oikeudet ovat ikään kuin vastikkeellisia. Puolestaan liberaalissa ajattelussa keskitytään kansalaisen omiin yksilöllisiin velvollisuuksiin ja valintoihin. (Johansson & Hvinden 2007b, 44.)

Tämän tutkimustuloksen yhteydessä voisi myös katsoa erilaisten työn muotojen toteuttavan yksilön henkilökohtaista vastuuta yhteiskunnassa. Kansalaisuutta ja sen eri muotoja tulisi aina tarkastella ottaen huomioon myös kansalaisen sosiaalisen ympäristön ja yhteisön, jossa hän toimii. Esimerkiksi joissakin kansalaisuuden kritiikeissä ongelmalliseksi on nähty juuri yhteisöllisyyden ja kansalaisuuden tarkastelun vain yksilöllisistä lähtökohdista.

Yhteisöllisyys ja yhteisö ovatkin tärkeitä tekijöitä kansalaisena toimimisessa. Velvollisuudet yhteisöä kohtaan ja yhteinen hyvä ovat jokaisen yksilön vastuulla. Kommunitaristisessa ajattelussa katsotaan yhteisön arvot juurtuvan esimerkiksi perheen ja kansalaisyhteiskunnan perinteisestä sosiaalisesta rakenteesta. Sosiaalisen elämän tarkoitus rakentuu kansalaisosallistumisessa. (Ibid., 46–47.) Työ voisi tässä yhteydessä olla yksi merkittävistä toiminnoista, joka rakentaa kansalaisuuden ja yhteisön tarkoitusta. Vanhoillislestadiolaisuudessa työ nähdään toimintana, jota tehdään yhteiskunnan ja lähimmäisten hyväksi vilpittömästi (Päivämies 2.1.2019a, 12–13). Kommunitaristisessa ajattelussa nähdään tärkeimmäksi aktiivisuudeksi hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoisen toiminnan, joka mittaa ihmisen kykyä hylätä oma etunsa yhteisen edun hyväksi (Johansson & Hvinden 2007b, 47).

Erilaisia kansalaisuuteen liittyviä teoksia lukiessa huomaa työnteon ja kansalaisuuden liitettävän useasti valtion asettamiin velvollisuuksiin, jota kansalaisen pitää tehdä esimerkiksi valtiolta saatavien etuuksien eteen (ks. esim. Newman & Tonkens 2011a). Työntekoon on erilaisia kannustimia ja aktivointimalleja erityisesti pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa. Valtio on tietenkin eri asia kuin uskonyhteisö, mutta tässä on mielenkiintoista verrata miten erilaisin mutta kuitenkin samanlaisin tavoin aktiivinen kansalaisuus käsitetään. Työ saa samankaltaisia merkityksiä, vaikka ne pohjimmiltaan perustuvat eri asioille.

Tässä luvussa olen esitellyt työkansalaisuutta yhtenä osana aktiivista kansalaisuutta, jota vanhoillislestadiolainen yhteisö tuottaa. Työ kattaa tässä luvussa ainoastaan palkkatyön ja yrittäjyyden, joten monet muut työn tavat kuten hoivatyö jää keskustelun ulkopuolelle. Kansalaisuuden erilaisissa teoretisoinneissa palkkatyön ulkopuolinen työ on erityisesti kiinnostanut feminististä kansalaisuuden tutkimista. Kansalaisuuden historialliset traditiot, jotka toimivat tämänkin tutkimuksen perusteena, ovat nykyajassa mahdollisesti hyvinkin kapeakatseisia. Esimerkiksi kansalaisuuden oikeuksien hahmottelijana tunnettu T.H. Marshallia on kritisoitu teoriansa mieskeskeisyydestä. Vain palkkatyön ja yrittäjyyden sisällyttäminen tähän lukuun oli kuitenkin perusteltu aineiston perusteella. Aineistossa en huomannut, että koti- tai hoivatyöstä kirjoitettaisiin työnä, joten tämä luku on vain kattanut kapean työn määritelmän.

6 DEMOKRATIA- JA ILMASTOKANSALAISSUUS

Toisen tutkimustuloksista olen nimennyt demokratia- ja ilmastokansalaisuudeksi. Tässä tuloksessa aktiivista kansalaisuutta jäsennetään demokratian ja ilmaston kautta. Tämä sisältää käsityksen aktiivisesta kansalaisuudesta ennen kaikkea vastuullisuutena ja vastuuna poliittista järjestelmää ja ilmastoa kohtaan. Olen yhdistänyt nämä tulokset samaksi luvuksi osittain niiden samankaltaisuuksien ja osittain niiden toisiaan täydentävien elementtien vuoksi. Vastuullisuus on yksi merkittävä osa aktiivisen kansalaisuuden teoretisoinneissa (ks. esim. Newman & Tonkens 2011b, 179). Tässä luvussa ensimmäiseksi esittelen millä tavoilla aineistossa tuodaan yksilön merkityksellisyyttä vastuunkantajana ja mitkä yksilön vastuualueet ovat. Demokratiakansalaisuudella tarkoitan sellaista aktiivista kansalaisuutta, jota perustellaan järjestelmän ja julkisten poliittisten prosessien kautta. Demokratiakansalainen on tässä yhteydessä sellainen, joka arvostaa ja osallistuu julkiseen elämään ja pitää tärkeitä asioita julkisuudessa esillä. Ilmastokansalaisuus on aktiivista kansalaisuutta, joka jäsenyy ilmastokysymysten kautta. Tässä yhteydessä ilmastokansalainen on aktiivinen toimija, joka tiedostaa toimintansa vaikutuksen laajemmassa ympäristö- ja ilmastokontekstissa.

6.1 Vastuu yhteiskunnasta ja ilmastosta

Vastuu kansalaisuustraditioissa esiintyy esimerkiksi velvollisuuksien kautta. Republikaanisessa traditiossa kansalainen nähdään aktiivisena osallistujana erilaisiin julkisiin toimintoihin. Eri traditioissa voidaan katsoa kansalaisen kantavan vastuuta esimerkiksi itsestään tai yhteisöstään. Tässä yhteydessä lähestyn demokratia- ja ilmastokansalaisuutta erityisesti vastuun kautta. Tämänkaltaisen lähestymistapa valikoitui osaltaan havaintojen kautta, sillä havainnot korostivat kansalaisten vastuuta. Lähestymistapaa vahvisti käsitykset aktiivisesta kansalaisuudesta jonkinlaisena vastuun ottamisena. Vanhoillislestadiolaisuudessa kansalaisen tulee kantaa tiettyjä vastuita. Yksilön toiminta nähdään tietoisena toimintana ja yksilön tulee kantaa vastuuta erilaisista asioista. Tässä yhteydessä keskityn edelleen kansalaisuuden julkiseen puoleen, joten vastuullisuus ilmenee erityisesti vastuuna laajemmasta yhteiskuntayhteisöstä ja ilmastosta.

Vanhoillislestadiolaisuudessa pidetään arvossa toisten kunnioittamista ja aineistossa onnellisen elämän lähtökohtaa kuvataan seuraavasti:

”On tarpeellista tutustua menneisyytensä, jotta osaisi elää sovussa toisten kanssa. Toisia kunnioittava yhteiselo on onnellisen elämän lähtökohta” (Päivämies 2.1.2019b, 2).

Ihmisiltä odotetaan aktiivista toimintaa ja näin ollen tietoutta ympäröivästä maailmasta. Lainausta voidaan tulkita siten, että yksilön tulisi kantaa vastuuta omasta ja muiden olosta eli tässä yhteydessä onnellisuudesta. Toiset ihmiset ovat myös aktiiviselle kansalaiselle tärkeitä. Yksilöllisyyttä ei katsota vanhoillislestadiolaisuudessa suopeasti, vaan korostetaan yhteisöllisyyttä ja muiden ihmisten tärkeyttä:

”Ihminen tarvitsee toisia ihmisiä ollakseen oma itsensä ja selvitäkseen eteenpäin. Erityisen voimakas tarve toisen ihmisen lähelle on silloin kun jokin elämäkokemus laittaa meidät koviin.” (Päivämies 9.1.2019, 2.)

Vastuu rakentuu yhtä lailla yksilön kuin yhteisöin kannettavaksi. Kansalaisella on vastuuta itsensä lisäksi myös toisia kohtaan. Vastuulla voi olla eri muotoja ja kohteita ja tässä yhteydessä käsittelemme yhteiskuntaa ja poliittista järjestelmää sekä ilmasto-kohtaan olevia vastuita. Aktiivinen kansalaisuus esiintyy siis tässä luvussa vastuuna yhteiskunnan toiminnoista ja ilmastosta. Demokratiakansalaisuus esiintyy korostamalla demokraattisten prosessien tärkeyttä, yhteisten asioiden ajamista sekä yhteiskunnallisen järjestyksen kunnioittamista. Ilmastokansalaisuus esiintyy tuomalla esille ilmastonmuutoksen vaikutuksia, ilmaston ja ympäristön tärkeyttä.

Demokratiakansalaisuus käsitteenä ei ole yleisesti käytössä oleva ja suomeksi löysin ainoastaan yhden artikkelin, jossa käytetään kyseistä nimitystä. Seuraavaksi perustelen esimerkkien avulla mitä demokratiakansalaisuudella tässä yhteydessä tarkoitan. Yhteiskunnassa ihminen on osallinen politiikkaan ja päätöksentekoon, jota Päivämies-lehdessä tuodaan esille esimerkiksi kirjoittamalla seuraavasti:

”Tämä on luonnollista, sillä päättäjien tehtävänä on rakentaa kotimaata entistä toimivammaksi paikaksi elää. Jotta näin voisi tehdä, täytyy tuntea ja pitää esillä asioita, jotka eivät ole vielä kunnossa.” (Päivämies 16.1.2019a, 2.)

Lainauksessa osoitetaan jokaisen ihmisen vastuuksi huolehtia sellaisista asioista, jotka eivät ole kotimaassa vielä toimivia. Näin johdatetaan ihmisiä miettimään tärkeitä asioita mahdollisesti itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle ja osallistumaan päättäjien vaikuttamisprosesseihin.

Vanhoillislestadiolaisuudessa esivaltaan eli julkisen valtiovaltaan ja virkamiehiin suhtaudutaan suotuisasti ja demokratiaa ja yhteiskunnallisia rakenteita arvostetaan. Esivallasta kirjoitetaan seuraavasti:

”Esivalta laatii säännöksiä ja lakeja, jotta yhteiskunnassa pysyy järjestys, sekä asettaa lainvartijoita seuraamaan lakien noudattamista. Kirjoituksessa siteerataan Paavalia: ”Jokainen olkoon esivallalle, jolla valta on, alamainen; sillä ei esivalta ole muutoin kuin Jumalalta: ne vallat, jotka ovat, Jumalalta ne säädetyt ovat” (Room. 13:1).” (Päivämies 20.3.2019, 28.)

Vanhoillislestadiolaisia kannustetaan osallistumaan erilaisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin, jotta yhteiskunnassa pysyy järjestys ja lakia noudatetaan. Aineiston keruuvuonna 2019, vietettiin myös vaaleja, jotka osaltaan vaikuttavat myös lehden aiheisiin. Yhteiskunnallista järjestelmästä ja demokratiasta kirjoitettiin positiiviseen sävyyn. Aineistossa tuotiin esille, miten jokainen voi vaikuttaa ja osaltaan myös edistää demokratian onnistumista. Tämä vaikuttaa kaikkien elämään ja demokratian puolustamista kuvataan välttämättömyydeksi:

”-Me tarvitsemme demokratiaa, ja me tarvitsemme tasapainoista, myönteistä käsitystä ihmisestä. Siksi on välttämätöntä sekä puolustaa demokratiaa että torjua kaikki pyrkimykset kaventaa tasa-arvoista, yhdenvertaisuuteen perustuvaa ihmiskäsitystä.” (Päivämies 3.4.2019b, 5.)

Vanhoillislestadiolaisuudessa arvostetaan demokratiaa, yhteiskunnassa vallitsevaa järjestystä ja järjestelmää sekä katsotaan perinteisen poliittiseen toiminnan, kuten

äänestäminen vaaleissa, olevan tärkeää yhteiskunnallisen järjestyksen takaamiseksi. Sinällään tämä oli odotettavissa, sillä vanhoillislestadiolaisuuden piirissä on aktiivista puoluepoliittista toimintaa (ks. esim. Talonen 2019, 23–58). Vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisön jäseniä pyritään ohjaamaan kuuliaisuuteen sekä sääntöjen ja käytänteiden noudattamiseen. Ihmiset nähdään aktiivisina toimijoina, jotka toimivat demokratian edistämiseksi. Kuitenkin toiminta voidaan mieltää melko passiiviseksi, sillä se käytännössä on nykyisten järjestelmien ylläpitämistä. Ylläpitämiseen tietenkin tarvitaan aktiivista toimintaa, kuten edellä olevissa lainauksissa todetaan, mutta esimerkiksi uusien toimintatapojen tai niiden kehittämiseen ei juurikaan kannusteta. Aktiivisuus demokratiakansalaisuudessa perustuu siis tämän tutkimuksen valossa toimintatapojen ylläpitämiseen.

Perinteiseen poliittiseen keskusteluun ja toimintaan kannustetaan ihmisiä, mutta kuitenkin huomioidaan myös ”oman vajavaisuuden” tiedostamisen merkitys yhteiskunnallisessa keskustelussa:

”Yhteiskunnassa vallitseva, suhteellistava arvorelativismi johtaa helposti tämänkaltaiseen ajatteluun. Se kuulostaa hienolta ja uhkuu luottamusta ihmisjärkeä kohtaan: kyllä hyvin kasvatettu, avarakatseinen ihminen oppii itse tietämään, mikä on hänelle oikein ja sopivaa. Tällainen ajatus nojaa ihmisjärkeen. Se unohtaa perisyntin vaikutuksen meissä ihmisissä.” (Päivämies 15.5.2019, 13.)

Vaikka vanhoillislestadiolaisuudessa näytetään vaalivan uskontoyhteisön ulkopuolista ja julkista muuta yhteiskuntaa sekä siinä toimimista, on uskonto tärkeässä, perimmäisessä roolissa. Tässä tutkimuksessa kuitenkin keskityn julkiseen yhteiskunnalliseen puoleen, mutta koen tärkeäksi myös pitää mielessä mikä uskontoyhteisön toiminnan perusteena on. Kuitenkin edellä esitellyistä esimerkeistä on nähtävissä, miten vanhoillislestadiolaisuudessa arvostetaan yhteiskuntayhteisöä. Julkisuus on esimerkiksi republikaanisessa kansalaisuusajattelussa keskiössä. Julkisuus edellyttää yhteistyötä ja yhteisiä asioita, jotka ajavat ihmisen pois omasta yksityisestä piiristään tai yhteisöstään. (Dagger 2002, 147.) Tämän tuloksen yhteydessä on nähtävissä samantyyppistä ajattelua kuin republikaanisessa kansalaisuusstraditiossa, jossa julkisuutta arvostetaan ja individualismia ei niinkään. Vanhoillislestadiolaisuudessa jäsenetään kansalaisuutta demokratiakansalaisuudeksi, jossa pidetään arvossa kansalaisyhteiskuntaa ja julkista toimintaa ylipäätään.

Demokratiakansalaisuuteen liittyy ihmisen ja yhteiskuntayhteisön vastuu julkisesta toiminnasta. Vastuu yhteiskunnasta ilmenee aineistossa kannustamalla osallistumaan yhteiskunnan eri toimintoihin, vaalimaan demokratiaa ja ymmärtämällä oman merkityksensä yhteiskunnassa ja yhteiskunnalle.

Toisin kuin demokratiakansalaisuus, ilmastokansalaisuus (myös ekologinen ja ympäristökansalaisuus) on puolestaan useissa kansalaisuuden teoretisoinneissa esiintyvä käsite. Tässä yhteydessä esitellen miten nimeämäni ilmastokansalaisuus näyttäytyy aktiivisen kansalaisuuden muotona vanhoillislestadiolaisuudessa sekä suhteutan havaintoja aiempaan tutkimukseen ja teoreettiseen viitekehykseen.

Kuten aiemmin jo mainittu, ilmastokysymykset olivat vuonna 2019 paljon esillä, esimerkiksi jätelakiuudistuksen takia, ja se näkyi myös Päivämies-lehdessä. Lehdessä korostuu erityisesti yksilön toiminnan vastuu ilmastokysymyksissä. Ilmastonmuutosta ehkäisevään toimintaan kannustetaan kirjoittamalla sen tärkeydestä ja korostamalla jokaisten tekojen merkitystä. Esimerkiksi pääsiäisen aikaan aineistossa kirjoitettiin paastosta, jota perusteltiin uskonnollisten syiden lisäksi myös ilmastonmuutoksen hillitsemisen kautta:

”Kampanjan käynnistyessä Suomen piispat kannustivat liittymään pääsiäispaastoon, joka pyrkii hillitsemään myös ilmastonmuutosta. Paasto on parannuksenteon aikaa, jolloin ihminen ymmärtää, että hänen oma toimintansa edellyttää muutosta. [...] Meidän ihmisten on herättävä tekojemme seurauksiin ja käytävä työhön tilanteen korjaamiseksi, piispat kirjoittavat paastokirjeessään.”
(Päivämies 13.3.2019, 7.)

Lainauksessa kirjoitetaan ”meistä ihmisistä” ja ”tekojemme seurauksista” eli vastuu ilmastosta nähdään yhteisenä. Ilmastomuutoksen hillitseminen vaatii tekoja, jotka ulottuvat henkilökohtaiselle, yksilön tasolle:

”-Voimme omilla valinnoillamme vaikuttaa ympäristön kuormittumiseen. Nykytietämyksen mukaan meidän tulisi muuttaa omaa elämäntapaamme sekä

kulutustottumuksiamme, niin että ne olisivat mahdollisimman ympäristöystävällisiä.” (Päivämies 3.4.2019c, 4.)

Ilmastoteoissa ja niihin kannustamisessa korostuu ihmislähtöisyys. Katsotaan, että jokainen on vastuussa ilmastosta ja ilmastonmuutoksen hillitseminen on mahdollista jokaiselta yksilöltä. Ilmastonmuutos ja sen hillitseminen nähdään aineistossa siis kollektiivisena tehtävänä, joka edellyttää kuitenkin jokaiselta yksilöltä tekoja. Aineistossa korostuu yhteisöllisyys yksilöllisyyden sijaan, vaikka toiminta on hyvinkin henkilökohtaista ja yksilön vastuulla.

Vaikka aineistossa kannustettiin tekoihin ilmaston hyväksi, tuotiin kuitenkin esille ilmastokysymyksen luoma ahdistus ja kannustettiin ”laittamaan huoli mittasuhteisiin” (Päivämies 20.3.2019b, 18):

”Ehkä ilmastoahdistusta voi helpottaa, jos löytää itselleen sopivia keinoja varjella Jumalan luomaa maailmaa. Sitä voi helpottaa myös käsien ristiminen rukoukseen ja turvallinen jättäytyminen Kaikkivaltiaan Luojan huomaan.” (Ibid.)

Lainauksessa viitataan uskon tuomaan turvaan, joka osaltaan on passiivista ”jättäytymistä”, mutta myös aktiivista rukoilua. Ilmastokansalaisen tulisi kuitenkin joka tapauksessa tehdä ja löytää sopivia keinoja, joilla ahdistusta voisi lieventää.

Ilmastoasioissa, joita aineistossa tuodaan esille, on kyse maailmanlaajuisesta ongelmasta eli ilmastokansalaisuuden toiminnan tila (ks. Huttunen 2019 et al.) on koko maailma. Aiemmat tulokset kuten työkansalaisuus ja demokratiakansalaisuus liittyvät pienempään valtiolliseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä on merkittävää siihen nähden, että aiemmat tulokset ja toiminta liittyvät oikeastaan vain Suomeen. Ilmastokansalaisuus on siis osaltaan myös maailmankansalaisuutta. Aineistossa ei kuitenkaan korosteta esimerkiksi ilmastonmuutoksien vaikutusta muissa maissa, vaan ilmastonmuutoksesta kirjoitetaan yleisenä, laajana ongelmana. Ilmastokansalaisuuden velvollisuudet näyttäytyvät velvollisuuksina toisia kohtaan. Ilmastokansalaisen velvollisuus on ”huolehtia siitä, että maapallo ja sen luonnonvarat kestävät ja riittävät loppuun asti” (Päivämies 4.12.2019a, 3). Ympäristökansalainen ei ole siis velvollinen selkeästi yhdelle toimijalle, esimerkiksi valtiolle, vaan yleisemmällä tasolla koko ihmiskunnalle.

Tutkimuksessani olen tarkastellut lähtökohtaisesti kansalaisuuden toiminnan julkista piiriä (ks. Huttunen et al. 2019), mutta ilmastokansalaisuudessa toiminta ulottuu väistämättä julkisesta piiristä myös yksityiseen piiriin. Ympäristökansalaisuus, joka liittyy yksityiseen piiriin, kiinnittää huomiota kestäviin elämäntapoihin, -tyyleihin ja kulutukseen (ibid.). Ilmastokansalaisuus jäsentyy aktiivisen kansalaisuuden muodoksi vanhoillislestadiolaisuudessa kannustamalla yksilöitä tarkastelemaan kulutustottumuksia ja elämäntapaa. Konkreettinen esimerkki ilmastotoimista, joka esiintyi useasti aineistossa, oli kierrättäminen (esim. Päivämies 26.6.2019, 7; Päivämies 12.6.2019, 12). Mielenkiintoista ilmastokansalaisuudessa, jota vanhoillislestadiolaisuudessa tuodaan esille, on se, että julkiseen toimintaan ilmaston hyväksi toimimista ei juurikaan uloteta. Oikeastaan kaikki esimerkit, joita olen tässä tuonut esille, liittyvät kansalaisen yksityiseen tasoon. Ilmastokansalaisuus tapahtuu siis pitkälti ihmisten henkilökohtaisten valintojen kautta. Ilmastoa kuitenkin suojellaan kaikkien hyväksi eli kansalaiselta odotetaan halua ja tahtoa toimia toisten ja luonnon hyväksi.

Ilmastokansalaisuus tässä yhteydessä muotoutuu vastuuna ilmastosta, joka nähdään pääasiallisesti yhteisenä vastuuna. Kansalaisuuden toiminta kuitenkin ulottuu julkisen tason lisäksi henkilökohtaiselle yksityiselle tasolle. Demokratiakansalaisuus muodostui vastuuna yhteiskunnallisista prosesseista ja kansalaisten vastuu liittyy vain julkiseen puoleen.

6.2 Vastuullinen kansalainen

Vanhoillislestadiolaisuudessa demokratia- ja ympäristökansalaisuus jäsentyvät pääosin vastuuna ja velvollisuutena. Vastuu voidaan katsoa yhdeksi aktiivisen kansalaisuuden osaksi. Vastuu kansalaisuudessa on kansalaisuuteen sisäänkirjoitettu ominaisuus. Kansalaisuuden vastuu esimerkiksi hyvinvointivaltiossa kietoutuu yhteen sukupolvi-, sukupuoli- ja sosiaalisten normien kanssa. Kansalaisille annetaan tai heiltä oletetaan tiettyä vastuuta riippuen yhteiskunnassa vallitsevista normeista ja käytänteistä. Esimerkiksi voidaan olettaa kansalaisten pitävän toisistaan huolta ja näin ollen kantavan vastuuta toisten hyvinvoinnista. Vastuu kuitenkin rakentuu kansalaisissa itsessään. Ihmiset ovat vastuullisia, eikä se ole vain esimerkiksi valtion antama ”tehtävä”. (Newman & Tonkens 2011b, 179–

180.) Vanhoillislestadiolaisuuden aktiivinen kansalaisuuskäsitys jäsentyy demokratia- ja ilmastokansalaisuudessa demokraattisen ja ilmaston vastuun kautta.

Newman & Tonkens (2011b) ovat tarkastelleet millä eri tavoilla aktiivisen kansalaisten vastuita tuodaan esille hyvinvointivaltioiden kontekstissa. Heidän mukaansa voidaan erottaa ainakin seuraavanlaisia kansalaisten vastuita: taloudelliset vastuut, demokraattiset vastuut, kehittämiss vastuut, hoivavastuut, kuluttajavastuut sekä vastuullisen yhteiskunnan luominen. (Ibid., 180–181.) Vaikkakin vastuu rakentuu myös kansalaisissa itsessään, näen tärkeäksi tarkastella näitä yhteisön asettamia käsityksiä aktiivisen kansalaisuuden vastuista. Tässä yhteydessä demokraattinen vastuu liittyy varsin perinteisiin poliittisiin prosesseihin. Kansalaisilla katsotaan olevan vastuu osallistua näihin prosesseihin sekä ylläpitää niitä. Vastuu sijoittuu julkiseen toimintaulottuvuuteen, jossa kansalaiset toimivat yhteisen julkisen hyvän edistämiseksi. Vanhoillislestadiolaisuus edistää paikallista sosiaalista yhteneväisyyttä ja yhteisön osallistumista julkiseen toimintaan. Tämän aineiston valossa on kuitenkin vaikeampi arvioida syvällisempiä toiminnan merkityksiä ja kietoutumista yhteiskunnassa vallitseviin rakenteisiin esimerkiksi sukupuolen perusteella. Demokratiakansalaisuus näyttäytyy siis yleisellä tasolla aineistossa kaikkien aktiivisena kansalaisuutena. Kansalaisuuden vastuut kuitenkin näyttäytyvät erittäin tärkeinä vanhoillislestadiolaisuudessa, eikä niitä kyseenalaisteta.

Aineistossa esiin noussut demokraattinen kansalaisuus ja siihen liittyvä julkisten asioiden hoitaminen saa piirteitä republikaanisesta kansalaisuustraditiosta. Republikaanisessa kansalaisuustraditiossa hyvällä kansalaisella on julkisia vastuita yhtä lailla kuin esimerkiksi kansanedustajilla ja pormestareilla. Kansalainen, joka ei toimi vastuullisesti voisi katsoa pettävän julkisen luottamuksen, ja kansalainen, joka noudattaa velvollisuuksiaan on hyvä ja hyveellinen kansalainen. Republikaanisessa ajattelussa hyvä kansalainen asettaa yhteisön edun oman henkilökohtaisensa etunsa edelle. Hyvä kansalainen ymmärtää kansalaisuuden tarkoituksen vastuunkantamisena yhtä lailla kuin oikeuksina. Sitoutuneisuus ja osallistuneisuus julkisiin toimintoihin on arvostettua. (Dagger 2002, 149–150.) Aineiston perusteella vanhoillislestadiolaisuudessa julkiseen toimintaan osallistumista pidetään hyveellisenä ja ihmisten oletetaan osallistuvan siihen. Aineistosta on nähtävissä, miten yhteinen hyvä menee useasti henkilökohtaisen edun edelle:

”Ajassamme korostetaan voimakkaasti yksilöllisyyttä. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus toteuttaa haluamallaan tavalla itseään ja tavoitella itselleen sopivia elämisen vaihtoehtoja. Toteutuuko elämässämme onnellisuus ja vapaus, kun saamme toteuttaa mahdollisimman yksilöllisesti omia tärkeäksi kokemiamme asioita? Onko vaara, että kiitollisuus ja toisten ihmisten tuoma lohtu ja turva unohtuvat? Tuleeko meistä ahneita oman edun tavoittelijoita?” (Päivämies 9.1.2019a, 2.)

Tämänkaltainen yhteisöllinen ajattelu kietoutuu hyvin republikaanisen kansalaisuustraditioon. Yhteisön etu ja vastuu yhteisistä asioista toteutuu myös tulosluvun toisen aihepiirin kohdalla. Demokratian lisäksi kansalaisen vastuu aineistossa näkyi eräänlaisena ilmastovastuuna. Kansalaisuuskeskusteluissa ilmastokansalaisuuden käsite on tullut laajempaan keskusteluun 2010-luvun lopulla. Käsitteen alkuperä on kuitenkin 1990-luvun alkupuolella ympäristöpoliittisissa keskusteluissa. Tämän jälkeen käsite on vasta 2010-luvulla saanut merkittävää sijaa akateemisessa ympäristössä. (Huttunen et al. 2019.)

Ympäristökansalaisuudella tarkoitetaan yleisesti kaikkea ympäristöystävällistä toimintaa. Ympäristökansalaisuuden erilaisissa tieteellisissä teksteissä hahmotetaan kansalaisuus koostuvan eri ulottuvuuksista, joita myös historiallisessa kansalaisuuden teoretisoinnissa hyödynnetään. (Huttunen et al. 2019.) Ilmastokansalaisuuden erityispiirteenä voisi katsoa olevan sen toiminnan ulottuminen julkisesta keskustelusta myös yksityiseen, henkilökohtaiseen elämään. Tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen valossa ilmastokansalaisuus saa piirteitä oikeastaan kaikista kansalaisuustraditioista. Lisäksi ilmastokansalaisuus sitoutuu laajempaan, kansallisrajat ylittävään keskusteluun ja toimintaan. Ilmastokysymykset koskettavat koko maapalloa ja näin ollen ilmastokansalaisuus ja teot ilmaston hyväksi ylittävät esimerkiksi kansalliset rajat.

Tämän lisäksi tässä esitelty ilmastokansalaisuus perustuu suurimmaksi osaksi yksilön vastuulle. Laajemmassa ilmastonmuutoskeskustelussa usein tuodaan esille yksilön valinnat esimerkiksi kuluttajana keinona vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Tätä ajattelua ja vastuun siirtämistä yksilöille on kuitenkin kyseenalaistettu esimerkiksi ilmastoliikkeiden puolesta. (Kenis 2016, 949.) Aineistossakin vastuun jakautuminen yksilökysymyksissä on mielenkiintoinen. Vastuuta annetaan pääasiassa yhteisölle, mutta se muodostuu jokaisen yksilön panoksesta. Tämänkaltainen ympäristökansalaisuus muotoutuu kommunitaristisen

kansalaisuustradition keskusteluun. Kenis (2016) on tarkastellut artikkelissaan ympäristökansalaisuutta ensisijaisesti yhteisöllisenä toimintana ja päätyy kahteen ympäristökansalaisuuden muotoon: kommunitaristinen ja agonistinen ilmastokansalaisuus. Artikkelissa kommunitaristinen ympäristökansalaisuus keskittyy paikalliseen toimintaan ja yksilöiden arkisiin ratkaisuihin ympäristön kestävyuden kannalta. (Ibid., 963–966.) Artikkelisiin pohjautuen tässä esitelty ilmastokansalaisuus pitkälti vastaa kommunitaristista ilmastokansalaisuutta.

Vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisön jäseniltä odotetaan tottelevaisuutta nykyistä poliittista järjestelmää kohtaan. Aineistossa ei juurikaan anneta tilaa kritiikille nykyisiä toimintatapoja kohtaan, joka voi olla ongelmallista esimerkiksi mahdollisten väärinkäytösten takia. Demokratiakansalaisuus ei juurikaan anna tilaa avoimuudelle, vaan kansalaisuus on tottelemista, sääntöjen ja tapojen noudattamista. Ilmastokansalaisuudessa vastuu siirretään yksittäisille ihmisille, eikä esimerkiksi kirkon tai valtion merkitystä ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä tuoda esille. Vaikka asiassa pyritään tietynlaiseen armollisuuteen ja lempeyteen, vastuu näyttää silti yksilöiden ja ”meidän” vastuuna. Tässä luvussa demokratia- ja ilmastokansalaisuus muodostuvat yhteisön ja yksilön vastuun kautta aktiiviseksi kansalaisuudeksi. Havainnoissa on nähtävissä pääosin piirteitä republikaanisesta ja kommunitaristisesta kansalaisuusajatteluista.

7 PERHEKANSALAISUUS

Aktiivista kansalaisuutta vanhoillislestadiolaisuudessa tuodaan myös ilmi perheen ja siihen liittyvien toimintojen esimerkiksi lähimmäisten auttamisen sekä tukemisen kautta. Tämän tulosluvun olen nimennyt perhekansalaisuudeksi ja tässä luvussa esittelen, miten aktiivinen kansalaisuus jäsentyy perheen kautta vanhoillislestadiolaisuudessa. Perhekansalaisuuteen sisältyy erityisesti lasten ja nuorten kansalaisuuteen ja kansalaiskasvatukseen liittyviä kysymyksiä. Perhekansalaisuus sisältää osittain samankaltaista vastuun tematiikkaa kuin edellinen tulosluku. Tässä kansalaisuuden muodossa kuitenkin toimintaympäristö on täysin erilainen. Toiminta tapahtuu perheessä, joka on vanhoillislestadiolaisuudessa tärkeä yhteisö. Perhe on mielenkiintoinen yksikkö sen sijoittuessa sekä yksityiseen että julkiseen toiminnan piiriin. Tässä luvussa kuvaan ensiksi perheyhteisöä, jossa käsittelen, miten perheestä kirjoitetaan yhteisönä ja miten siinä tulisi toimia sekä millä tavoin perhe on osa yhteiskunnallista aktiivisen kansalaisen toimintaa. Toisessa alaluvussa 7.2 keskityn tarkastelemaan lasten ja nuorten kansalaisuutta ja millä tavoilla heidän aktiiviseen kansalaisuuteensa suhtaudutaan aineistossa.

7.1 Perhe ja vanhemmuus

Perhe ja koulu ovat tyypillisiä instituutioita, joissa kansalaisia kasvatetaan yhteisön tarpeisiin sopivaksi (ks. esim. Delanty 2002, 167). Perhe ja vanhemmat ovat tärkeässä roolissa kansalaisuuteen kasvamisessa (ks. esim. Janoski & Gran 2002). Tässä luvussa esittelen, miten vanhoillislestadiolaisuudessa aktiivinen kansalaisuus jäsentyy perheen ja vanhemmuuden kautta. Tässä yhteydessä perhettä ei ole määritelty selkeästi aineiston puolesta. Aineistossa tuodaan kuitenkin esille lähinnä vanhemmat ja lapset, joten pääasiallisesti kyse on ydinperheestä. Perheen voisi katsoa olevan vanhoillislestadiolaisen yhteisön keskiössä, sillä perheestä kirjoitetaan aineistossa paljon. Tämän tutkimuksen näkökulmasta olen kiinnostunut miten perheessä tulisi toimia sekä miten lähimmäisiä tulisi kohdella. Perhe toimii vanhoillislestadiolaisuudessa kansalaisuuden keskeisenä toimintaympäristönä. Perheyhteisöä kuvataan aineistossa muun muassa seuraavasti:

”Perheenjäsenet auttavat ja tukevat toinen toisiaan ja kohtaavat toisensa arvostaen. Perheyhteisössä on aistittavissa keskinäinen rakkaus, eikä yksinäisyys pääse tunkeutuman heidän tiiviiseen joukkoonsa.” (Päivämies 16.1.2019b, 2.)

Perhe nähdään yhteiskunnan luonnollisena perusyksikkönä, joka asettuu yhteiskunnan sisälle ja keskiöön. Vaikka perhe on yksityinen ja luonnollinen yhteisö, on se politiikan ja yhteiskunnallisten toimien aihe. Perhettä voidaan kuvata yhteiskunnan sydämeksi, joka on välttämätön yhteiskunnan kannalta eikä yhteiskuntaa ja perhettä voida tarkastella toisistaan erillään. Perhe on mielenkiintoinen tutkimuskohde juuri tämän paradoksaalisuuden vuoksi: perhe politisoitunut ei-poliittinen yhteisö. (Yesilova 2009, 11, 31.) Tässä yhteydessä tarkastelen perhekansalaisuutta eli toimintaa perheessä. Esittelen ensimmäiseksi, miten ja millaiseksi perheen toiminnot koetaan suhteutettuna aiempaan tutkimukseen sekä kansalaisuuden teoretisointiin.

Tämän luvun tarkoituksena on siis tarkastella toimintaa perheessä ja miten siitä muodostuu yksi aktiivisen kansalaisuuden muoto. Perheen perustaminen ja vanhemmuus nähdään myönteisenä asiana ja syntyvyyden lasku ja vapaaehtoisen lapsettomuuden lisääntyminen huolestuttavat vanhoillislestadiolaista yhteisöä. Katsotaan, että yhteiskunnalliseen keskusteluun ”olisi korkea aika tuoda perhe-elämän myönteisiä puolia”. (Päivämies 8.5.2019, 2.) Perheen perustamiseen kannustetaan ja kasvatuksesta kirjoitetaan aineistossa seuraavasti:

”Olisiko nyt aika tukea ja kannustaa perheitä, joissa vanhemmat pyrkivät kasvattamaan lapsistaan vastuuntuntoisia aikuisia, tulevaisuuden rakentajia ja myös vähäosaisista huolehtivia?” (Päivämies 2.1.2019c, 2).

Lainauksessa tulee hyvin ilmi, minkälaista kansalaisuutta ylipäätään pidetään oikeanlaisena ja ihanteellisena vanhoillislestadiolaisuudessa. Vastuuntuntoisuus, tulevaisuuden rakentaminen ja vähäosaisista huolehtiminen ovat arvoja, jotka näkyvät myös tämän tutkimuksen kaikissa tuloksissa. Vanhemmuus näyttäytyy välttämättömyytenä, josta jokaisen tulisi kantaa vastuu. Vanhemmuus ja perhe ovat tärkeitä rakennuspalikoita vanhoillislestadiolaisessa kansalaisuuskäsityksessä, jonka keskiössä ne ovat. Aineistossa tuodaan esille myös suhtautuminen niihin, jotka eivät kannu vastuuta vanhemmuudesta:

”Lasten tulisi olla tärkein asia niin vanhemmilleen kuin koko yhteiskunnalle. Heidän varaanhan tulevaisuutemme rakentuu. Syntyvyys on Suomessa laskenut jo niin alas, että se muodostaa uhkakuvan maamme tulevaisuudelle. Mikä on sellaisen kansan tulevaisuus, joka mieluummin jää vapaaehtoisesti lapsettomaksi kuin on valmis kantamaan vastuuta vanhemmuudesta?” (Päivämies 20.11.2019, 2.)

Vanhemmuus voidaan katsoa hyveeksi, jota kaikkien tulisi toteuttaa. Hyveajattelussa arvostetaan yhtenäisyyttä ja yhteisten kokemusten muodostamia arvoja (Duff 2011, 13). Edeltävässä lainauksessa on jopa kyseenalaistava sävy niitä kohtaan, jotka eivät halua kantaa vastuuta vanhemmuudesta. Lapsettomuus nähdään tulevaisuuden uhkakuvana. Vanhoillislestadiolainen aktiivinen kansalaisuus muodostuu vanhemmuuden kautta ja vanhemmuus esittäytyy tietynlaisena hyveenä.

Kansalaisuuskeskusteluissa kiinnitetään yhä enemmän huomiota tietynlaiseen hoivakansalaisuuteen, jossa kansalaiset huolehtivat toisistaan perheenjäseninä tai ystävinä. Hyvinvointivaltion kontekstissa katse useasti kiinnittyy valtion tuottamiin ”virallisiin” hoivapalveluihin ja niihin liittyen kansalaisten osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Vaikka niin sanotut epäviralliset hoivapalvelut tapahtuvat yksityisellä alueella, tulee asiaa tarkastella julkisesti poliittisessa keskustelussa. (Barnes 2011, 161–162.) Hoivakansalaisuuden voisi katsoa osittain kuuluvaksi tässä luvussa esittelemääni perhekansalaisuuteen. Tässä yhteydessä hoiva esiintyy ensisijaisesti hoivana lapsia kohtaan, mutta itsensä, etenkin psyykkisestä, huolehtimisesta on havaintoja läpi jokaisen tulosluvun.

Vanhemmuuden voi katsoa olevan vanhoillislestadiolaisuudessa merkityksellistä aiempien lainauksien mukaan. Vanhemmuus kansalaisuuden näkökulmasta voi esimerkiksi olla tiettyjä vahvoja hyveitä ja tietynlaista käytöstä, jota vanhemmilta odotetaan. Vanhemmuuteen liittyy paljon epävarmuutta ja vahvat käsityksen vanhemmuudesta voivat lisätä niitä. (Duff 2011, 201.) Vanhemmuus vanhoillislestadiolaisuudessa aineiston ja tämän tutkimuksen valossa on tärkeässä roolissa ja aineistosta ilmenee selkeä kuva vanhemmuudesta. Vanhemmuus on vastuunkantamista ja huolehtimista yhteiskunnan tulevaisuudesta, joten vanhemmuus edistää julkista ja kollektiivista etua.

Vanhemmuus näyttäytyy tietynlaisena hyveenä aineistossa. Yhteisö ja hyvekeskustelu liittyy teoreettisen viitekehyksen kommunitaristiseen kansalaisuuteen. Kommunitarismia

tutkinut sosiologi Amitai Etzioni on käsitellyt perhettä tutkimuksissaan. Etzioni on tunnettu reagoivan yhteisön (responsive community) teoretisoinnistaan, jossa yhteisö perustuu ”sosiaalisiin hyveisiin” ja ”vakiintuneisiin perusarvoihin”. Perhe on tyypillinen instituutio, joka muodostaa reagoivan yhteisön vaatimaa kansalaisuutta. (Delanty 2002, 167.) Perheellä on siis tärkeä rooli yhteisön hyveiden muodostumisessa, joka edistää laajempaa, koko yhteiskunnan, yhteistä hyvää. Tämä on myös nähtävissä aineiston analyysissä, jossa perhe määritellään yksilön kannalta tärkeäksi yksiköksi, jossa ihminen oppii ja hänet kasvatetaan hyväksi yhteiskunnalliseksi kansalaiseksi.

7.2 Lasten ja nuorten aktiivinen kansalaisuus

Lasten ja nuorten kansalaisuus muodostuu vaiheittain erilaisissa prosesseissa esimerkiksi iän mukaan. Täyden kansalaisuuden kaikkien kansalaisuuteen liittyvien etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien ihminen saavuttaa nuoruudessa. (Jones & Wallace 1992, 18.) Suomessa esimerkiksi voidaan niin kutsutun täyden kansalaisuuden katsoa saavutettavan täysi-ikäisenä. Lasten ja nuorten toimijuuteen tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota, koska sillä on kiistämättä vaikutusta myöhemmässä elämässä. Tämän tutkimuksen aineistossa lasten ja nuorten kasvattaminen ja osallistaminen näyttäytyvät aktiivisen kansalaisuuden toimintoina ja myös lasten ja nuorten valmistamisena aktiiviseen kansalaisuuteen. Lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen näyttäytyy tärkeänä tavoitteena. Nuorten osallistamisesta kirjoitetaan:

”Nuorten osallistamisen tavoitteena on vahvistaa uskoa, ja samalla osallistuminen näyttää antavan valmiuksia myös muuhun yhteiskunnan toimintaan” (Päivämies 4.9.2019b, 3).

Nuorten osallistamisen ja osallistumisen katsotaan antavan valmiuksia yhteiskunnan toimintaan, joka on tavoitteena uskon vahvistamisen kanssa. Lasten kasvattaminen näyttäytyy tietyllä tavalla, jota esittelen seuraavaksi. Lapsille ja nuorille halutaan antaa vastuuta, jotta heistä kasvaisi vastuullisia kansalaisia:

”Äiti Kaisa Hartikan mukaan he ovat halunneet kasvattaa lapsiaan vastuulliseen koulunkäyntiin, kuten huolehtimaan itse läksytehtävistä ja valmistautumaan kokeisiin itsenäisesti” (Päivämies 20.2.2019b, 10).

Tiettyä itsenäisyyttä ja vastuuta pidetään arvossa jo lapsilla, mutta tämän lisäksi aineistossa tuotiin esiin huoli liiallisesta vastuun antamisesta sekä huolen aiheuttamisesta. Vanhemman tarkoitus on luoda lapselle turvallinen ja rauhallinen kasvuympäristö, jossa lapset saavat elää ilman liian suuria huolia. Tällaista lapsille negatiivista vastuuta tuodaan esille seuraavassa lainauksessa:

”Suuria huolia ja isoja päätöksiä on ladattu nykylasten harteille. Synkkä ja uhkaava ilmastonmuutospuhe aiheuttaa pelkoja, sukupuolijaon tarkoituksellinen murtaminen hämmentää lasten minäkuvaa, perinteistä kristillistä ihmiskäsitystä ja arvopohjaa horjutetaan tietoisesti. Lapset tarvitsevat kasvurauhaa. Tärkeää on huolenpito, rakkaus ja turvallisuus. Ymmärrämmekö me aikuiset, että jos säilytämme lapsille liian suuria taakkoja, se horjuttaa heidän turvallisuuttaan? Lasten tulee saada olla lapsia, joille aikuiset asettavat turvalliset rajat. Lapsille ja nuorille ei pidä jättää niin suurta vastuuta, että he voisivat päättää sukupuolestaan tai joutuisivat pelkäämään maapallon romahtamista.” (Päivämies 4.12.2019b, 2.)

Vastuun antaminen lapsille ja nuorille on siis tärkeää, mutta on huomioitava minkälaisia vastuita lapsille antaa. Edellä oleva lainaus voisi olla myös kriittinen näkemys nykyajan haasteista ja pinnalla olevista keskustelunaiheista. Aineistossa selvästi on huomattavissa vanhemmuuteen ja lapseen liittyvissä asioissa kriittisempi näkökanta kuin muissa tämän tutkimuksen tuloksissa on. Näin on nähtävissä, että vanhemmuus, perhe ja lasten kasvattaminen ovat erityisen tärkeitä asioita vanhoillislestadiolaisuudessa.

Aineistossa nuoret nähdään osaltaan aktiivisina toimijoina, joiden toimintaa tulisi tukea. Aineistossa esiintyy myös useita artikkeleita ja uutisia, joissa kerrotaan lapsien ja nuorten toiminnasta esimerkiksi vapaaehtoistyössä ja tapahtumien järjestämisessä. Tämän lisäksi kuitenkin painotetaan lapsien oikeutta olla lapsi ja suojata turvallisuudentunnetta:

”Lapsen tärkein oikeus on yksinkertaisesti oikeus olla lapsi. Se toteutuu, kun ympärillä on aikuisia, jotka huolehtivat lapsen tarpeista ja turvallisuudesta sekä

antavat hänelle rakkautta ja hoivaa. Vanhempien tehtävä on myös suojata lapsia liioilta huolilta ja puhua heille toiveikkaasti.” (Päivämies 20.11.2019a, 2.)

Kansalaisuuden oikeudet ja velvollisuudet muodostuvat ihmisen elämässä asteittain. Perhe on tärkeä oikeuksien ja velvollisuuksien muovaantumisessa, ja teini-iässä kansalaisuuden ulottuvuuksista tullaan tietoisemmaksi. Eri kansalaisuuteen liittyvien prosessien oppiminen nuorilla tapahtuu koulussa ja osallistamalla yksilön yhteisöjen toimintaan. (Janoski & Gran 2002, 38.) Perheen tai muun lähipiirin voisi katsoa olevan tärkeä, ellei jopa tärkein, yksikkö kansalaisuuden kehittämisessä. Useasti perheen kautta tuleva kansalainen opettelee vastuunkantoa, oikeuksia ja velvollisuuksia. Tämä näkyy tämän tutkimuksen tuloksissa, jossa vanhemmilta odotetaan tietynlaisia asioita ja tiettyä tapaa kasvattaa lapsista hyviä kansalaisia.

Kuten aiemmin todettu, perhe on kansalaisuuden teoretisoinneissa tärkeä instituutio kansalaisuuteen kasvamisen kannalta. Perhekansalaisuus tässä yhteydessä nivoutuu kansalaisten toimintaan perheessä, joka koostuu pääasiassa aineiston mukaan lasten kasvattamisesta ja huolehtimisesta. Perheen perustaminen, vanhemmuus ja lasten kasvattaminen näyttäytyvät vanhoillislestadiolaisuudessa tärkeänä kansalaisten tehtävänä, jolla kasvatetaan yhteiskunnallisesti aktiivisia vastuunkantajia ja toimijoita. Perhe on vanhoillislestadiolaisuudessa merkittävässä asemassa ihmisen elämässä. Nuorten ja lasten osallistaminen ja sitä kautta kansalaisuuteen kasvaminen nähdään tärkeäksi vanhemman vastuuksi. Perhe on osa aktiivista kansalaisuutta tässä tutkimuksessa erityisesti huolenpidon, hoivan ja vastuun ja niihin liittyvien asioiden kautta.

Tässä luvussa olen käsitellyt perhekansalaisuutta, jolla tarkoitan sitä millä tavoilla aktiivinen kansalaisuus vanhoillislestadiolaisuudessa jäsentyy perheen ja siihen liittyvien toimintojen kautta. Tärkeänä näyttäytyy lapsista huolehtiminen ja heidän kasvattamisensa. Havainnoissa ei tuoda esille perheeseen ja vanhemmuuteen liitettyä sukupuolittuneisuutta tai rooleja, vaan havainnot ilmentävät hyvin yleisellä tasolla perheen toimintaa. Perhe, vanhemmuus ja lapset ovat erittäin tärkeitä asioita vanhoillislestadiolaisuudessa. Perhekansalaisuuteen liittyvä huomattavasti kärkkäämpiä ja ehdottomia oletuksia siitä millaista toiminnan perheessä tulisi olla. Tutkimustulos osoittaa selkeämmin kuin aiemmat tulokset herätysliikkeen konservatiivisuuden. Lapsien ja nuorten aktiivinen kansalaisuus näyttäytyy sekä kannustamisena osallistua erilaisiin toimintoihin antamalla vastuuta. Tämän lisäksi lapsia

halutaan suojella liialta osallistumiselta sekä mahdollisilta huolilta, joita osallistuminen esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun aiheuttaisi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Aktiivinen kansalaisuus on edelleen ihanne, johon ihmiset halutaan ohjata. Valtion keinot ovat kuitenkin rajatut aktiivisen kansalaisuuden kontekstissa, ja yhteisöillä ja muilla ryhmillä on rooli siinä, miten ja millaisiksi kansalaisiksi ihmiset kasvavat. Vanhoillislestadiolaisuus on yhteisö, jossa selkeästi tuodaan tietynlaista kansalaisuuden ihannetta esille. Tässä tutkielmassa olen tarkastellut vanhoillislestadiolaisuuden kansalaisuuskäsitystä erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksien tuloksien perusteella voidaan katsoa millä tavoilla vanhoillislestadiolaisuudessa käsitetään aktiivista kansalaisuutta eli miten yhteisössä ohjataan ihmisten toimintaa ja millaista toiminnan halutaan olevan. Tutkimuksen tuloksien mukaan vanhoillislestadiolainen aktiivinen kansalaisuuskäsitys rakentuu erityisesti kolmen eri kansalaisuustyyppin mukaan, jotka ovat työkansalaisuus, demokratia- ja ilmastokansalaisuus sekä perhekansalaisuus.

Työstä kirjoitettiin aineistossa paljon ja havainnot osoittavat työn olevan suuressa roolissa vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä, joka on nähtävissä myös aiemmassa vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvässä tutkimuksessa (ks. esim. Linjakumpu et al. 2019). Työkansalaisuudessa työ on kansalaisen oikeus sekä velvollisuus. Työnteon velvoittavaa puolta perustellaan esimerkiksi yhteiskunnan toimimisen kannalta. Työ kansalaisen oikeutena on hieman monimutkaisempi. Työ ei ole kansalaisuuden statuksen kautta saatava oikeus vaan se on oikeus itsessään. Aineistossa luodaan työn tekemisestä ikään kuin etuoikeutta, jota ihmisen tulee arvostaa. Työnteon arvo ja merkitys painottuu yhteiseen hyvään ja yhteiskunnan rakentamiseen. Palkkatyö ja yrittäjyys näyttäytyy yksilön sekä yhteisön kannalta merkittävänä toimintana.

Demokratia- ja ilmastokansalaisuus kansalaisuuden tyyppinä perustuu vastuuseen ja ihmisten vastuunkantamiseen. Kansalaisuustyyppissä ihmisten katsotaan olevan vastuussa yhteiskunnan järjestyksestä sekä ilmastosta. Tutkimuksen tuloksien perusteella nykyistä valtiojärjestystä ja yhteiskunnan toimintaa ylipäätään pidetään arvossa ja kansalaisten tulisi osallistua päätöksentekoon esimerkiksi äänestämällä. Ilmastokansalaisuus puolestaan keskittyy vastuuseen ilmastonmuutoksesta. Mielenkiintoista ilmastokansalaisuudessa oli tekojen painottuminen yksilön henkilökohtaiseen ja yksityiseen toimintaan. Siitä huolimatta

aineistossa pyrittiin luomaan yhteisöllistä kuvaa ja yhteisön merkitystä ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä.

Poliittinen osallistuminen esimerkiksi puoluepolitiikkaan on varsin aktiivista vanhoillislestadiolaisuudessa (ks. esim. Talonen 2019). Yhteiskunnallisiin toimintoihin osallistuminen ja niihin myönteisesti suhtautuminen tukevat tulosta demokratiakansalaisuudesta. Demokratiakansalaisuudessa ihmisiä ohjataan tottelemaan ja noudattamaan nykyistä poliittista järjestelmää, mutta esimerkiksi kritiikille tai kyseenalaistamiselle ei anneta sijaa. Aktiivisuus on kollektiivista aktiivisuutta, jossa uskontoyhteisön jäseniä ohjataan noudattamaan vain nykyistä järjestystä. Tässä yhteydessä voidaan myös katsoa toiminnan olevan enemmänkin passiivista sääntöjen noudattamista. Kuitenkin toimimiseen yhteiskunnassa, kuten äänestämiseen ja keskusteluun kannustetaan, mutta toiminnan tavoitteena voidaan katsoa olevan pikemminkin esimerkiksi järjestelmien kehittämisen sijaan niiden ylläpitäminen.

Puolestaan ilmastokansalaisuus tuloksena oli melko yllättävä. Vanhoillislestadiolaisuus ei ole merkittävästi profiloitunut tai ottanut julkisesti kantaa ilmastonmuutokseen tai muihin ilmastoon liittyviin asioihin. Olisikin mielenkiintoista selvittää, pidetäänkö ilmastonmuutoskeskusteluja aktiivisesti esillä, vai johtuiko tulos siitä, että vuonna 2019 ilmastoasiat olivat paljon esillä esimerkiksi jätelain uudistuksen ja IPCC:n ilmastoraportin myötä. Ilmastokansalaisuudessa vedottiin pitkälti yksilön omaan toimintaan ja muutoksiin, joita yksilön tulee tehdä ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi.

Tutkimuksen kolmannen tuloksen nimesin perhekansalaisuudeksi. Perhekansalaisuudella tarkoitan sitä kansalaisuuden toimintaa, joka jäsentyy perheen kautta. Perhe on mielenkiintoinen yhteisö sen yksityisen, mutta samanaikaisesti julkisen puolen kautta. Aineistossa perhe on erittäin tärkeä yksikkö vanhoillislestadiolaisuudessa, joka oli nähtävissä esimerkiksi kärkkäämmän kirjoitustyylin kautta esimerkiksi vanhemmuudesta kirjoittaessa. Perhekansalaisuudessa tärkeänä toimintona näyttäytyy lasten kasvattaminen, jonka tavoitteena tämän tutkimuksen kontekstissa on hyvään ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattaminen.

Tutkimuksen tulokset olivat jälkikäteen tarkasteltuna osittain odotettavissa esimerkiksi muun vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvän tutkimuksen kautta tarkasteltuna.

Vanhoillislestadiolaisuuden osallistumista ja toimimista muualla yhteiskunnassa on tarkasteltu esimerkiksi politiikan, talouden ja työn kautta (Linjakumpu et al. 2019), johon olen viitannutkin tutkielmassa useasti. Tämä tutkielma kuitenkin antaa uuden näkökulman vanhoillislestadiolaisuuden toimijuuteen aktiivisen kansalaisuuden kautta tarkasteltuna. Tutkimuksen tulokset ulottuvat monelle eri yhteiskunnan osa-alueelle: työ, politiikka, ilmasto sekä perhe.

Tutkielma osoittaa myös, että yhteisön jäsenten hallinta ja ohjailu ei ole kovinkaan kärkeästä Päivämies-lehdessä, vaikka tulokset ovat selkeitä. Lehdessä käytetään selkeästi hallintavaltaa, jolla pyritään hallitsemaan ihmisiä ja heidän toimintaansa sekä ohjaamaan toimintaa tiettyyn suuntaan. Tuloksissa on kuitenkin nähtävissä aiheesta riippuen selkeitäkin eroja, miten jyrkästi otetaan käsiteltävään asiaan kantaa. Esimerkiksi perheeseen, vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa oli nähtävissä jyrkkiä kantoja siitä millaista toiminnan tulisi olla. Muissa tuloksissa ihmisille annettiin enemmän vapautta toimia haluamallaan tavalla sekä luotiin ymmärtävää ilmapiiriä esimerkiksi tuomalla esille armollisuuden tärkeyden itseä kohtaan.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen valossa tarkasteltuna tulokset mukailevat suurissa määrin republikaanista kansalaisuustraditiota. Republikaaninen kansalaisuustraditio painottaa tasavaltaisuutta eli valtion ja yhteiskunnan hallinnon julkisuutta sekä kansalaisten itsehallintoa. Traditiossa katsotaan tarvittavan kansalaisuuteen kasvamisessa yksilön moraalisia ominaisuuksia ja kansalaishyveitä. (Kuusela & Saastamoinen 2006, 20.) Itsessään aktiivisen kansalaisuuden voidaan katsoa olevan kansalaishyve. Tässä tutkimuksessa aktiivisen kansalaisen hyveet näyttäytyivät työn, vastuunkantamisen ja perheen kautta. Tutkimustulokset osoittavat, että vanhoillislestadiolaisuudessa on selkeästi halua ohjata yhteisön jäseniä ja sen vaikutuspiirissä olevia ihmisiä tiettyyn suuntaan. Hallinnan kautta republikaanisen kansalaisuustradition voisi katsoa olevan myös hyvä lähtökohta toisin kuin esimerkiksi liberaali traditio, jossa korostetaan yksilöiden mahdollisuuksia päättää asioista ja toiminnastaan itse (ks. Huttunen et al. 2019). Tutkimuksessa myös korostuu odotettavasti kommunitaristisen kansalaisuustradition piirteet, jossa yhteisön ja yhteisen hyvän merkitystä korostetaan.

Tässä tutkimuksessa olen tuonut vanhoillislestadiolaisessa Päivämies-lehdessä tuotettua kansalaisuuskäsitystä. Kansalaisuus rakentuu monessa eri yhteydessä ja siitä useasti

puhutaan kasvatustieteellisessä ja koulutukseen liittyvässä keskustelussa. Kansalaisuus on toimijuutta, joka rakentuu jokaisessa yksilössä itsessään sosiaalisessa ja ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa. Uskonto on suuri osa uskovaisen elämää, joten päädyin pohtimaan eri uskontojen käsitystä kansalaisuudesta. Vanhoillislestadiolaisuus valikoitui tutkimuksen aiheeksi, koska se on suuri herätysliike Lapissa sekä siitä on tehty paljon tutkimusta erityisesti Lapin yliopistossa. Oman kokemuksen ja käsityksen mukaan vanhoillislestadiolaiset ovat hyvinkin aktiivisia yhteiskunnallisesti, joten tutkimuksen kohde tuntui loogiselta ja mielenkiintoiselta. Tämä tutkielma on kuitenkin vain pieni otos uskontojen ja kansalaisuustutkimuksen laajalta kentältä. Koen kuitenkin tärkeäksi tunnistaa myös jatkossa uskonnon merkitys kansalaiskasvatuksessa ja kansalaisuuden muodostumisessa yksilön elämässä.

Tutkimuksen tekeminen on suuri prosessi, johon kuuluu erilaisia vaiheita. Tämä tutkimus tuo yhden katsauksen vanhoillislestadiolaisesta kansalaisuuskäsityksestä nykyajassa. Tutkimuksen aineisto olisi voinut olla laajempikin, jotta tulokset olisi ollut luotettavampia ja enemmän yleistettävissä. Nyt tuloksiin vaikutti osaltaan vuoden 2019 muu uutiselämä. En näe tätä kuitenkaan tämän tutkimuksen kannalta merkittäväksi ongelmaksi, sillä aineiston laajentaminen ei olisi välttämättä palvellut pro gradu -tutkielman tarkoitusta sekä laajuutta.

Tutkielmassa sekoittuu moni yhteiskuntatieteellinen ja jopa kasvatustieteellinen tutkimusala, joka loi omat haasteensa. Tutkielma on kuitenkin verrattain pieni katsaus kansalaisuuden ja kansalaisuuskäsityksien tutkimuksen kentällä. Näen kuitenkin tutkimuksen tuovan uuden näkökulman tutkimuksen kentälle sekä mielenkiintoisen avauksen mahdolliselle jatkotutkimukselle. Kansalaisuustutkimuksen kenttä on laaja ja tutkimusmahdollisuuksia on useita. Tämän tutkimuksen kontekstissa olisi ollut mielenkiintoista tarkastella vertailevasti minkälaista kansalaisuutta muissa uskonyhteisöissä esimerkiksi evankelisluterilaisessa kirkossa tai toisessa herätysliikkeessä tuo tetaan. Olisi mielenkiintoista tarkastella mahdollisia eroja sekä yhteneväisyyksiä kahden erilaisen uskonnollisen toimijan näkökulmasta. Tätä tutkimusaihetta voisi siis laajentaa ja syventää sekä aihetta voisi soveltaa muuhun kontekstiin. Kansalaisuus ylipäätään on jatkuvasti liikkeessä oleva käsite, sillä globalisoitumisen myötä kansalaisuuden perinteisempi merkitys valtion jäsenyytenä on huojunut. Lopulta esimerkiksi suomalaisen kansalaisuuden sisältöä voi olla vaikea yksiselitteisesti määrittellä.

Tämän tutkielman johdannossa perustelin tutkimusasetelmaa ja -aihetta kolmen näkökulman kautta: yksilön, uskonnollisen yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittavat yksilön näkökulmasta, että yksilön tulee toimia tietyn ihanteen mukaan eri elämän osa-alueilla. Uskonnollisessa yhteisössä perustellaan ja juurrutetaan tietynlaista kuvaa siitä millaisia yhteisön jäsenien tulisi olla. Tutkimuksen tulokset eivät ole mielestäni mitenkään erityisen radikaaleja tai valtaväestöstä poikkeavia. Mielenkiintoista olisi kuitenkin tutkia mahdollisia eroja tai jopa aktiivisen kansalaisuuskäsityksen muuttumista uskonnollisen liikkeen eri vaiheissa.

Kansalaisuuskäsityksien tutkiminen luo kuvaa erilaisista kansalaisuuden muodoista sekä avaa kansalaisuuteen liitettyjen toimintojen merkitystä. Kansalaisuutta tulisi tutkia jatkuvasti eri näkökulmia hyödyntäen. Esimerkiksi Suomi on koko ajan monikulttuurisempi ja tämänkaltainen tutkimus auttaa ymmärtämään yhteiskunnan toimijoita. Tutkielmassa kuitenkin toin perustellusti esille kansalauskäsitystä, jota herätysliikkeessä luodaan. Näen tutkimuksen ammentavan tietoisuutta uskonnollisten liikkeiden merkityksestä yhteiskunnallisessa keskustelussa erityisesti ihmisten toimijuuteen liittyen.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Päivämies (2.1.2019a) Olenko oman onneni seppä? Artikkel, Juha Heikkilä, 12–13.

Päivämies (2.1.2019b) Toivoa toivottomuuteen. Pääkirjoitus, Matti Taskila, 2.

Päivämies (2.1.2019c) Lapsissa on tulevaisuus. Kolumni, Seppo Heikkilä, 2.

Päivämies (16.1.2019a) Elämänmyönteisiä terveisiä profetalta. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (16.1.2019b) Hyökkäysvaunutekniikalla uuteen vuoteen. Kolumni, Eeva Pohjola, 2.

Päivämies (9.1.2019) Yksin vai yhdessä? Kolumni, Irma Kinnunen, 2.

Päivämies (20.2.2019a) Sopiva ammatti ja työ. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (20.2.2019b) Mitä yhdeksännen luokan jälkeen? Haastattelu, Juha Haapsaari, 10.

Päivämies (13.3.2019) Piispat kannustavat paastoon. Artikkel, 7.

Päivämies (20.3.2019a) Kristityn velvollisuudet. Uutisia 50 vuoden takaa, Kaarina Haukipuro, 28.

Päivämies (20.3.2019b) Laita huoli mittasuhteisiin. Artikkel, Elisa Tuukkanen, 18.

Päivämies (27.3.2019) Moni uupuu työhön. Artikkel, Sirkka Lehto, 12.

Päivämies (3.4.2019a) Ensi vuotta suunnitellaan nyt. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (3.4.2019b) Tapio Luoma: Tarvitsemme demokratiaa. Artikkel, 5.

Päivämies (3.4.2019c) Kestäkö maapallo ihmistä? Uutinen, Hanna Ainasoja, 4.

Päivämies (8.5.2019) Voimaa äitiydestä. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (15.5.2019) Eihän lannistuta? Kommentti, Katri Isopahkala, 13.

Päivämies (12.6.2019) Lajittele jätteesi myös leiripaikalla! Uutinen, 12.

Päivämies (26.6.2019) Tavoitteena ympäristöystävälliset Suviseurat. Uutinen, 7.

Päivämies (4.9.2019a) Yritteliästä asennetta tarvitaan. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (4.9.2019b) Rauhanyhdistyksiin isostoimintaa. Uutinen, Sirkka Lehto, 3.

Päivämies (20.11.2019) Lapsen keskeisin oikeus on olla lapsi. Pääkirjoitus, 2.

Päivämies (4.12.2019a) Joulullaan puheenvuoro kannusti luottamaan Jumalaan. Uutinen, Pekka Huhtala, 3.

Päivämies (4.12.2019b) Lapsille toivoa tulevaisuuteen. Kolumni, Hanna Kallunki, 2.

Muut lähteet

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Aristoteles (1991) *Politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Arthur, James (2008) Christianity, Citizenship and Democracy. Teoksessa Arthur, James; Davies, Ian & Hahn, Carole (toim.) *The SAGE Handbook of Education for Citizenship and Democracy*. London: SAGE Publications, 305–313.

Barnes, Marian (2011) Caring responsibilities – The making of citizen carers. Teoksessa Newman, Janet & Tonkens, Evelien (toim.) *Participation, responsibility and choice – Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 161–177.

Bellamy, Richard (2008) *Citizenship: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Berlin, Isaiah (2001) *Vapaus, ihmisyys ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Brown, Kevin M.; Kenny, Susan; Turner, Bryan S.; Prince, John K. (2000) *Rhetorics of Welfare: Uncertainty, Choice and Voluntary Associations*. Basingstoke: Palgrave.

Brubaker, Rogers (1992) *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. London: Harvard University Press.

Dagger, Richard (2002) Republican citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 145–158.

Delanty, Gerard (2000) *Citizenship in a global age – Society, culture, politics*. Buckingham: Open University Press.

Delanty, Gerard (2002) Communitarianism and Citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 159–174.

Duff, Brian (2011) *The Parent as Citizen – A Democratic Dilemma*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Faulks, Keith (1998) *Citizenship in Modern Britain*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Fischer, Markus (2006) Machiavelli's Rapacious Republicanism. Teoksessa P. A. Rahe, (toim.) 2006. *Machiavelli's Liberal Republican Legacy*. Cambridge: University Press.

Foucault, Michel (2010) *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Grönfors, Martti & Vilkkä, Hanna (2011) Laadullisen tutkimuksen kenttätömentelmät. Hämeenlinna: SoFia-Sofiologi-Filosofiapu Vilkkä
http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf (haettu 21.1.2020).

Harju, Aaro (2004) Aktiivisten kansalaisten Suomi – Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Helsinki: Oikeusministeriö. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75839/omju_2004_11_aktiivisten_kansalaisten_suomi.pdf?sequence=1

Heater, Derek (2004) *Citizenship – The Civic Ideal in World History, Politics and Education*. Manchester: Manchester University Press.

Heater, Derek (1999) *What is citizenship?* Cambridge: Polity Press.

Helén, Ilpo (2004) Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka: foucaultlainen hallinnan analytiikka. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.) *Sosiologia nykykeskusteluja*. Helsinki: Gaudeamus, 206–236.

Hoof, Jacques van & Bradley, Harriet (2005) Introduction. Teoksessa Bradley, Harriet & Hoof, Jacques van (toim.) *Young people in Europe: Labour markets and citizenship*. Bristol: Policy Press, 1–12.

Huttunen, Suvi; Aro, Riikka; Salo, Miikka & Turunen, Anni (2019) Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisin ratkaisuun? Versuslehti. 23.6.2019. <https://www.versuslehti.fi/kriittinen-tila/ymparistokansalaisuudesta-aineksia-ilmastokriisin-ratkaisuun/> (haettu 30.3.2021).

Hytönen, Maarit (2003) *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 80. Helsinki: Kirjapaja.

Räsänen, Piritta (2021) “Löydätte minut paikallisesta pubista”, sanoo 18 vuotta täyttänyt Greta Thunberg Instagramissa, ja naljailee samalla salaliittoteorioihin uskoville. Uutinen. *Helsingin Sanomat* 5.1.2021. Saatavilla: <https://www.hs.fi/nyt/art-2000007721370.html>

Ikonen, Risto (2006) *Yrittäjyyskasvatus – kansalaisten taloudellista autonomiaa etsimässä*. Helsinki: Minerva Kustannus.

Isin, Engin (2012) *Citizens without Frontiers*. Lontoo: Bloomsbury Publishing Plc.

Isin, Engin, & Turner, Bryan (2002) *Citizenship Studies: An Introduction*. Teoksessa E. F. Isin, & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 1–11.

Janoski, Thomas & Gran, Brian (2002) *Political citizenship: foundations of rights*. Teoksessa E. F. Isin, & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 13–52.

Johansson, Håkan & Hvinden, Bjørn (2007a) *Opening citizenship*. Teoksessa Hvinden, Bjørn & Johansson, Håkan (toim.) *Citizenship in Nordic Welfare States – Dynamics of choice, duties and participation in a changing Europe*. Lontoo: Routledge, 3–17.

Johansson, Håkan & Hvinden, Bjørn (2007b) *What do we mean by active citizenship?* Teoksessa Hvinden, Bjørn & Johansson, Håkan (toim.) *Citizenship in Nordic Welfare States – Dynamics of choice, duties and participation in a changing Europe*. Lontoo: Routledge, 32–49.

Johansson, Jan (2010) *Kansalaisuus ja yhteiskunnallinen yhteisö – T. H. Marshallin ja Talcott Parsonsin perintö nykyaikaiselle kansalaisuustutkimukselle*. Helsinki: Yliopistopaino

Jones, Gill & Wallace, Claire (1992) *Youth, family and citizenship*. Buckingham: Open University Press.

JW.org (2021) *Usein kysyttyä: Miksi Jehovan todistajat ovat poliittisesti puolueettomia?* Saatavilla: <https://www.jw.org/fi/jehovan-todistajat/usein-kysytty%C3%A4/poliittinen-puolueettomuus/> (haettu 22.1.2021).

Jääskeläinen, Pirkko (2000) *Ovatko työttömien ja työllisten käsityksen kansalaisuudesta erilaisia?* *Politiikka* 42:2, 116–126.

Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (2010) Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) *Hallintavalta: sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.

Keinänen, Taina (22.6.2020) *Republikanismi*. Jyväskylän yliopisto, sanasto. Saatavilla: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/republikanismi> (haettu 22.6.2020).

Kenis, Anneleen (2016) Ecological citizenship and democracy: Communitarian versus agonistic perspectives. *Environmental Politics*, 25:6, 949–970, DOI: 10.1080/09644016.2016.1203524

Kirk, Jerome & Miller, Marc L. (1986) *Reliability and Validity in Qualitative Research*. Beverly Hills: SAGE.

Koistinen, Pertti (2014) *Työ, työvoima ja politiikka*. Tampere: Vastapaino.

Kurki, Leena & Nivala, Elina (2006) Johdanto. Teoksessa Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen – Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 11–24.

Kuusela, Pekka (2006) Kansalaisuus, modernisaatio ja globaali aika. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.) *Kansalaisuuden äärioviivoja – Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla*. Helsinki: Yliopistopaino, 26–52.

Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (2006) Kansalaisuuden ulottuvuudet. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.) *Kansalaisuuden äärioviivoja – Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla*. Helsinki: Yliopistopaino, 9–25.

Laitinen, Matti & Nurmi, Kari E. (2003) Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen suomalaisten elämäkertojen valossa. *Aikuiskasvatus* 2/2003, 122–132.

Lawson, Helen (2001) Active citizenship in schools and the community. *Curriculum Journal* 12 (2), 163–178.

Linjakumpu, Aini (2012) *Haavoittunut yhteisö: Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (2018) *Vanhoillislestadiolaisuuden taloudelliset verkostot*. Tampere: Vastapaino

Linjakumpu, Aini (2019) Työn merkitykset Päivämies-lehdessä. Teoksessa Linjakumpu, Aini; Nykänen, Tapio; Harjumaa, Tiina & Wallenius-Korkalo, Sandra (toim.) *Politiikka, talous ja työ – Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press, 201–226.

Linjakumpu, Aini & Wallenius-Korkalo, Sandra (2019) Lestadiolaisuus “maailmassa”. Teoksessa Linjakumpu, Aini; Nykänen, Tapio; Harjumaa, Tiina & Wallenius-Korkalo, Sandra (toim.) *Politiikka, talous ja työ – Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press, 7–22.

Linjakumpu, Aini; Nykänen, Tapio; Harjumaa, Tiina & Wallenius-Korkalo, Sandra (2019) *Politiikka, talous ja työ – Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press

Linklater, Andrew (2002). Cosmopolitan citizenship. Teoksessa E. F. Isin, & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 317–332.

Lipschutz, Ronnie D. (2004) Constituting Political Community: Globalization, Citizenship, and Human Rights. Teoksessa A. Brysk & G. Shafir (toim.) *People out of Place. Globalization, Human rights, and the Citizenship Gap*. Lontoo, New York: Routledge, 29–51.

Lyttinen Jussi (2018) Kuinka tehdä oppikirjakansalainen – Kansalaisuuden hallinnallisuus lukion yhteiskuntaopin oppi- ja opetusmateriaaleissa. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu.

Marshall, T. H. (1981) *The Right to Welfare and Other Essays*. Lontoo: Heinemann Educational Books.

Metsämuuronen, Jari (2003) *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus.

Metsämuuronen, Jari (2006) Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus, 16–78.

Mäkinen, Katja (2012) *Ohjelmoidut eurooppalaiset: kansalaisuus ja kulttuuri EU-asiakirjoissa*. Jyväskylä: Bookwell.

Newman, Janet & Tonkens, Evelien (2011a) *Participation, responsibility and choice – Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Newman, Janet & Tonkens, Evelien (2011b) Active citizenship – Responsibility, choice and participation. Teoksessa Newman, Janet & Tonkens, Evelien (toim.) *Participation, responsibility and choice – Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 179–200.

Niemelä, Seppo (2012) Aktiivisen kansalaisuuden perusaineksia. *Kansalaisyhteiskunta* 2012(1), 64–69.

Nivala, Elina (2006) Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisenä ihanteena. Teoksessa Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen – Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 25–114.

Nykänen, Tapio (2012) *Kahden valtakunnan kansalaiset – Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Nykänen, Tapio (2017) The Political Trinity of Conservative Laestadianism: God, His Kingdom and Authorities. *Political Theology* Vol. 18. No. 6, 458–474.

Palola, Jukka (2001) *Päivämies herätysliikelehtenä*. Helsinki: Gummerus.

Peltonen, Matti (1987) Kapitalismi, uskonto ja elämäkäytäntö. Max Weberin esseestä ”Protestanttinen etiikka ja kapitalismin ’henki’”. *Sosiologia* 24, 1987:2, 97–111.

Poulter, Saira & Kallioniemi, Arto (2014) Uskonto, kansalaisuus ja kansalaiseksi kasvaminen – Kohti katsomustietoista kansalaisyhteiskuntaa. *Kansalaisyhteiskunta* 1(2014), 29–48.

Puustinen, Alisa, Kosonen, Jarkko, & Tallberg, Teemu. (2019). Kansalaisuusnäkökulmat ja asevelvollisuus Suomessa. *Tiede Ja Ase*, 76, 98–125. Saatavilla: <https://journal.fi/ta/article/view/77545> (haettu 25.1.2021).

Pyysiäinen, Ilkka (2001) *How Religion Works: Towards a New Cognitive Science of Religion*. Leiden: Brill.

Reiter, Herwig & Craig, Gary () Youth in the labour market: citizenship or exclusion? Teoksessa Bradley, Harriet & Hoof, Jacques van (toim.) *Young people in Europe: Labour markets and citizenship*. Bristol: Policy Press, 15–39.

Rose, Nikolas (2004) *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ruokanen, Miikka (1990) *Ydinkohdat: Johdatus kristinuskon ymmärtämiseen*. Helsinki: WSOY.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> (haettu 9.2.2021).

Saastamoinen, Kari (2012) John Locke. Teoksessa Petri Koikkalainen & Paul-Erik Korvela (toim.) *Klassiset poliittiset ajattelijat*. Tampere: Vastapaino, 242–267.

Salonen, Toivo (2007) *Tieteenfilosofia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Schuck, Peter H. (2002) Liberal citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 131–144.

Shafir, Gerson (1998) The Evolving Tradition of Citizenship. Teoksessa Gerson Shafir (toim.) *The Citizenship Debates: A reader*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1–30.

Smith, Rogers (2002) Modern Citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 105–116.

Svedsen, Lars (2008) *Work*. Lontoo: Routledge.

Talonen, Jouko (2019) Lestadiolaisuus, politiikka ja eduskuntavaalit 2015. Teoksessa Linjakumpu, Aini; Nykänen, Tapio; Harjumaa, Tiina & Wallenius-Korkalo, Sandra (toim.) *Politiikka, talous ja työ – Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press, 23–58.

Talonen, Jouko (1988) *Pohjois-Suomen lestadiolaisuuden poliittis-yhteiskunnallinen profiili 1905–1929*. Jyväskylä: Gummerus.

Tietoa Päivämiehestä (2021) Tietoa Päivämiehestä. Saatavilla: <https://www.paivamies.fi/verkkovakiot/tietoa-paivamiehesta-6.42.65.8b65d4b483> (haettu 2.2.2021.)

Tocqueville, Alexis de ([1835–1840] 2006) *Demokratia Amerikassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Toljamo, Virpi (2011) Lastenkirjat postmodernin kansalaisuuden rakentajina. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Turner, Bryan (2002) Religion and Politics: The Elementary Forms of Citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 259–275.

Turner, Bryan (2002) Religion and Politics: The Elementary Forms of Citizenship. Teoksessa E. F. Isin & B. S. Turner (toim.) *Handbook of citizenship studies*. Lontoo: SAGE Publications, 259–275.

Yesilova, Katja (2009) *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.